

VADEMECUM VOOR DE LEERKRACHT

STAD ANTWERPEN — BASISONDERWIJS — Zeeklassen — St.-Idesbald

(Foto : INBEL)

Openluchtschool KINDERVREUGD

Veurnelaan 61

8460 Koksijde — St.-Idesbald

INHOUD

- A. Ten geleide (algemene notities en didactisch materieel)
- B. Ordeningsmiddelen en oplossingsmethoden
- C. Overzicht van de uitstapjes en documentatie voor de leerkracht
- D. Verwerkingsmogelijkheden bij de drukwerken voor de leerlingen
- E. Verdere verwerkingsmogelijkheden

Samenstelling :

- Stedelijk Pedagogisch Centrum Antwerpen
- Directie SILO 64

Foto's :

- Dienst voor Audio Visuele Media van het Stedelijk Onderwijs
- INBEL — AEROSURVEY — De Nieuwe Gazet — Gazet van Antwerpen — HAMSTERS
SCHELLENBOEKJE — NATUURKALENDER (K.B.I.Nw.)

© Stedelijk Pedagogisch Centrum Antwerpen

Overname met commerciële doeleinden niet toegelaten.

A. TEN GELEIDE

INHOUD

- A. 1 : Notities i.v.m. de werkmap van de leerlingen.
- A. 2 : Leer- en werkmaterieel — Didactisch materieel.
- A. 3 : Overzicht van drukwerken voor de leerling.

A. 1. NOTITIES I.V.M. DE WERKMAP VAN DE LEERLINGEN

1. In de bijgevoegde map vindt u een exemplaar van de drukwerken die in St.-Idesbald in voorraad zijn voor de leerlingen.
De leerkracht kan nu al kiezen welke drukwerken hij met de klas aan zee zal gebruiken.
2. Ter plaatse krijgt elke leerling een map om de drukwerken en de gemaakte taken in op te bergen.
3. Het is de bedoeling dat in de zeeklassen het onderwerp "De Zee" als leerstofkern zou worden behandeld. (**Totaliteitsonderricht**: zie Mededelingen van het PC onder het nummer 375.99).
Diverse activiteiten (taal, rekenen, geschiedenis, aardrijkskunde, ...) komen daarom telkens in een logische, zinvolle **samenhang** aan bod.
4. De drukwerken voor de leerlingen kunnen aanleiding geven tot veel gevarieerde activiteiten. Ze zijn van verschillende aard: kaarten, curven, tabellen, teksten, foto's, ...
De leerkracht is daarbij vrij in de keuze van de drukwerken.
5. In verband met elk van de drukwerken heeft het PC **een voorstel van mogelijke verwerkingen** gemaakt (zie rubrieken D en E van dit vademecum).
Die voorstellen zijn noch dwingend, noch beperkend. Elke leerkracht kan naar believen zelf oefeningen toevoegen, weglaten of wijzigen.
6. Bij de voorgestelde oefeningen werd gestreefd naar **differentiëring**. Ze zijn dus duidelijk gevarieerd naar moeilijkheidsgraad. Ook keuze- en vrije taken werden ingelast.
7. De variatie naar moeilijkheidsgraad is niet enkel bedoeld als differentiëring-middel.
Wélke oefeningen een klas precies zal aankunnen, is immers afhankelijk van **het tijdstip** waarop die klas aan zee verblijft. De leerkracht zal hiermee rekening houden bij de keuze van de taken.
8. De drukwerken werden **doorlopend genummerd**. De voorstellen tot verwerking verwijzen naar het nummer van het drukwerk waarmee ze in verband staan.
De suggesties zijn uiteraard **niet** in voorraad **voor de leerlingen**.
9. Mettertijd kan het PC taken toevoegen, laten annuleren of vervangen door andere.
10. **De rechtstreekse waarneming** in het milieu ligt vanzelfsprekend aan de basis van de verwerking van de kernstof. Zie hiervoor de speciale notities over die waarnemingen (zie rubriek B).

A. 2. LEER- EN WERKMATERIEEL

1. **Schrijfpapier :**
  - gelinieerd, geruit, blanco, millimeter : (op kwartoformaat voor zeeklaskaft).
  - blaadjesschriften : gelinieerd en geruit.
2. **Schrijfgerei :**
  - redispennen : verschillende maten;
  - potloden, vlakgommen, linialen;
  - inktpatronen voor vulpenpenen;
  - vloeibladen;
  - leerlingen dienen eigen vulpen mee te brengen.
  - schrijfkint, blauw en rood;
  - Oostindische inkt : vier kleuren.
3. **Tekenpapier :**
  - wit, grijs, zwart, gekleurd : verschillende formaten.
4. **Tekengerei :**
  - maatlatten, tekendriehoeken, passers;
  - kleurpotloden, neocolor- en oliekrijtjes;
  - plakkaatverf, potjes, penselen : verschillende formaten;
  - houtskool.
5. **Werkgerei :**
  - scharen, messen, snijplaten en -latten;
  - forticol en kleefband;
  - witte kleefpasta;
  - koudlijm, kleefborstels en lijmpotten;
  - zijdepapier, krippapier, karton.
6. **Klasgerei :**
  - bord : krijt, stok, lat, passer, enz.;
  - perforator, niettoestel.
7. **Leerboeken :**
  - leerkracht :
    - handleidingen en gidsen;
  - leerlingen :
    - zakwoordenboekjes;
    - atlanten : België, de Wereld (uitg. De Sikkel);
    - Franse boekjes, Ivac 5de leerjaar (30);
    - leerleesboekje Het Strand (uitg. De Standaard).
8. **Toestellen :**
  - alcohol duplicator met alcohol, carbon, papier;
  - stencilduplicator met blanco stencils, inkt, papier;
  - papiersnijmachine.
9. **Pedagogisch Centrum : voorraad te St.-Idesbald.**
  - kaartjes : K.1, K.2, K.3 : worden vooraf bezorgd.
  - drukwerken nrs. 1 t/m 21 (schelpenkaart, plantenboekje) : alleen op speciaal verzoek toezending vooraf
  - zeeklaskaften en plooinaalden voor bundeling.

DIDACTISCH MATERIEEL

1. Schelpenverzameling :

- eigen toonkast in iedere klas.

2. Wandplaten :

- Dorsman en Knip : - Noordzee, strand, duinen;
- andere : vissen, vogels, zeester.

3. Kaarten :

- België : volledige reeks, in dubbel;
- Europa en andere werelddelen;
- Noordzee.

4. Opgezette vogels en dieren :

- uitgebreide verzameling.

5. Dia's :

- bij Franse lessen, Ivac 5de leerjaar;
- Westhoek en polder;
- zee, strand, duinen, duinflora.
- vismijn.

6. Film :

- garnaalvisserij (boomkorre).

7. Geluidsbanden :

- voor Franse lessen, Ivac 5de leerjaar, in dubbel;

eventueel eigen bandjes meebrengen.

- vogelgeluiden;
- reportage veilig baden (Ped. Centr.); impressies vismijn (PC/DAVM)
- op verzoek : blanco bandje.

8. Bibliotheek :

- leerkrachten :
  - woordenboeken;
  - naslagwerken;
- leerlingen :
  - leesboeken in elke slaapzaal.

9. Toestellen :

- voor geluidswaergave :
  - bandopnemers :
    - Telefunken KL 85 en National (draagbaar);
- voor beeldprojectie :
  - diaprojector, volledig;
  - filmprojector, 16 mm

alle bandrecorders :

- 2-sporig;
- gebruikssnelheid : 9,5 cm;
- luidspreker in elke klas;

10. Voor uitstapjes :

- topografische kaarten (Westhoek) (1/10 000 - 1/15 000 - 1/25 000);
- wandelkompassen;
- vergrootglas, verrekijker;
- plastieken stropzakken;
- draagbare bandopnemers . . .

11. Allerlei :

- weerhuisje, decameterlint;
- wastafel met stromend water in elke klas (schelpen, bieten).

A. 3. OVERZICHT : DRUKWERKEN VOOR DE LEERLINGEN

K1 : kaart Antwerpen — St.-Idesbald

K2 : kaart kuststreek

K3 : kaart St.-Idesbald

1. : De kuststreek (dubbel blad : tekst)
2. : De kustlijn vroeger en nu (tekst)
3. : De kustlijn vroeger en nu (tijdschaal en kaartje)
4. : De kustlijn vroeger en nu (2 kaartjes)
5. : Kusttoerisme (tekst)
6. : Kusttoerisme (curven)
7. : Belgische zeevisserij (2 tabellen)
8. : Belgische zeevisserij (1 tabel)
9. : Belgische zeevisserij (kaartje)
10. : Belgische zeevisserij (tabel)
11. : In de vismijn (foto's)
12. : Vissers en vissen (foto's en tekst)
13. : N.782 vaart uit (tekening)
14. : Buitenlanders aan de kust (grafiek)
15. : Antwerpen — kust voor automobilisten (tabel)
16. : Klimaat (curven)
17. : Strand en duin (2 foto's)
18. : Oostduinkerke vanuit de lucht (foto)
19. : Ebbe en vloed (foto's en diagram)
20. : De kust vroeger en nu (dubbel blad : foto's)
21. : De polders (dubbel blad : tekst)
Schelpenkaart.
Plantenboekje.

B. ORDENINGSMIDDELEN EN OPLOSSINGSMETHODEN

B. 1. OVERZICHT VAN FUNDAMENTELE ORDENINGSMIDDELEN EN OPLOSSINGSMETHODEN I.V.M. DE ZEE

De rechtstreekse waarneming ligt vanzelfsprekend telkens aan de basis van de verwerking van de basisstof. De meeste ordeningsmiddelen komen naar voren tijdens de uitstapjes.

Tijdens een voorafgaande bespreking worden de leerlingen voorbereid op een uitstapje. De leerlingen moeten immers weten waarheen het uitstapje gaat, en wat er kan worden waargenomen. Tijdens die voorbereiding wordt de te volgen weg besproken, een beeld van het landschap opgehangen, gesproken over de manier waarop er wordt waargenomen. Het opgeven van wel omschreven waarnemingstaken (individuele of groepsopdrachten) kan de leerlingen tot verantwoorde activiteit stimuleren.

A. ORDENINGSMIDDELEN

I. KENNIS

- a) **plaatsnamen :**
Oostende, Blankenberge, Zeebrugge, Knokke, De Panne, Sint-Idesbald, Nieuwpoort, Veurne, Brugge, Ieper, Dover, Londen.
- b) **landen, streken, zee, rivieren :**
Noordzee, het Kanaal, Atlantische Oceaan, Engeland, IJzer, Doggerbank, het Zwin, de Westhoek, de Moeren.
- c) **numerieke gegevens :**
  - de kust is 65 km lang;
  - verschil tussen hoog en laag tij : 4 m;
  - eb en vloed : elk ongeveer 6 uur;
  - duinen bijna nergens hoger dan 20 m.
- d) **planten :**
helmgras, zandzegge, zeewier.
- e) **dieren :**
haring, schol, tong, rog, kabeljauw, schelvis, garnaal, mossel, krabben, kokkels.
- f) **losse gegevens :**
  - zeewater is zout;
  - Noordzee is ondiep, visrijk, druk bevaren;
  - toerisme is belangrijkste bron van inkomsten;
  - veel mist, stormen;
  - kuststreek is dicht bevolkt.

II. BEGRIPPEN

- a) **aan het strand :**
golf — getij — eb — vloed — eblijn — vloedlijn — nat en droog strand — zeespiegel (bij laag water) — dijk — zeezand — pier — golfbreker — branding — zeewind — badplaats — zandbank — vaargeul — kustverlichting — lichtschip — vuurtoren — lichtboei — monding van een rivier — haven — havenhoofd — baggeren — territoriale wateren — open zee — schelpen.
- b) **duinen :**
duin — aanplantingen — pan — zandverstuiving.

- c) **polder :**
polder — inpolderen — sluis — weide — klei — afvoerkanalen — voedings-,
voeder- en nijverheidsgewassen — slik — schorre.
- d) **toerisme :**
toerisme — seizoenarbeid — hotel — restaurant — kolonie — camping — villa —
appartement — verkeerswegen.
- e) **visserij :**
vismijn — vissersboot — vissershaven — kustvisvangst.

III. RELATIES

- a) **Water is steeds in beweging.**
Door wind, golven. Daardoor laat de zee de kust niet met rust, en kan veel
schade aanrichten.
Daarom : duinen en dijken ter bescherming.
Daarom : golfbrekers.
- b) **De zee voert zand aan.** (Noordzee is ondiep)
Wanneer ? (bij vloed)
Waardoor zandbanken ontstaan.
Daardoor ondermeer is Noordzee een gevaarlijke zee.
Havens moeten **gegraven** worden.
(Waarom havenhoofden noodzakelijk zijn. . .Waarom baggeren ?)
- c) **Zand & wind.**
Waardoor duinen ontstaan.
Hoe het zand vasthouden ? (Welke planten vooral ? Wortels !)
Wat te doen tegen zandverstuiving ?
- d) **Noordzee is drukke zee.**
Waarom ? (ligging).
Gevolg ? (veel havens).
- e) **Polders.**
Waarom zo vochtig ? (hoogte, bodem).
Daarom afvoerkanalen, sluizen, dijken.
Wanneer en hoe werkt de sluis ?
Hoe men inpoldert.
- f) **Mensen.**
Visvangst — toerisme (waarom ?)
Waarom zo dicht bevolkt ? (relatie : bevolking - economie).
Waarom seizoenarbeid ?
Relatie : toerisme - verkeerswegen.
- g) **Vis.**
Waarom vis zo vlug wordt verhandeld.
Waarom veel vis in Noordzee (ondiep, plankton).
Relatie : aanpassing dier - milieu (voor vis).
- h) **Klimaat.**
Relatie : klimaat - ligging.

B. OPLOSSINGSMETHODEN

- waarnemen en feiten beschrijven;
- betrekkingen zien;
- synthese maken;
- structureren;
- het essentiële ergens uithalen;
- gebruik van atlas (inhoudstafel, index);
- kaartlezen : schaal en legende interpreteren;
- symboolvoorstellingen hanteren;
- tabellen, curven, . . . interpreteren en opstellen.

C. ALGEMENE ATTITUDES

- zelfstandigheid en onafhankelijk denken;
- kritische zin;
- nauwkeurigheid, juistheid, volledigheid;
- gericht zijn op het gebruik van informatiebronnen;
- eenvoud, bondigheid, klaarheid;
- netheid, ordelijkheid;
- structurering;
- neiging te integreren;
- gericht op synthese;
- kunnen beslissen;
- zich kunnen aanpassen;
- brede belangstelling.

C. UITSTAPJES — DOCUMENTATIE VOOR DE LEERKRACHT

INHOUD

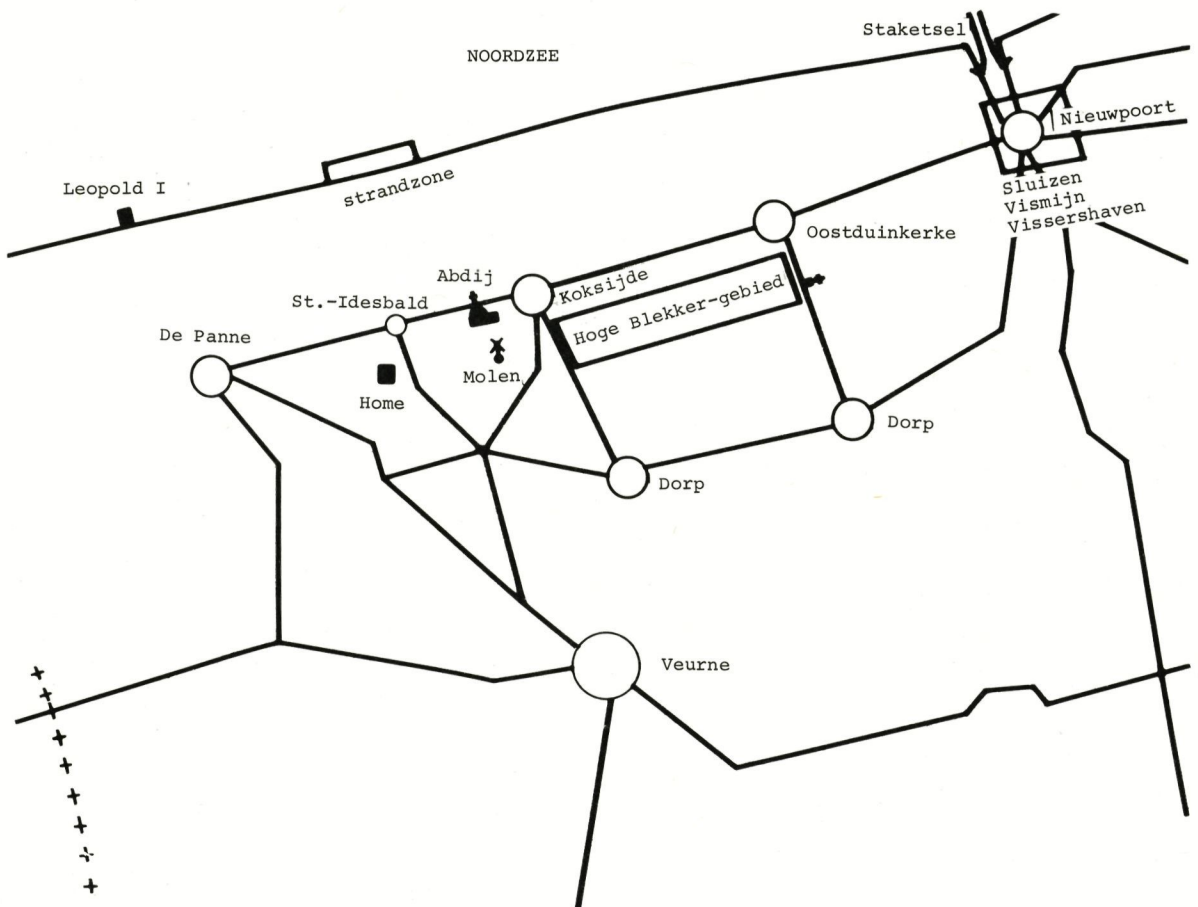
- C. 1 : Overzicht uitstapjes.
- C. 2 : Bibliografie.
- C. 3 : Landbouwbedrijf — Oostduinkerke (**herfstgroepen**).
- C. 4 : Strandwandelingen en strandvondsten.
- C. 5 : De Belgische zeevisserij.
- C. 6 : De Panne.
- C. 7 : Koksijde.
- C. 8 : Nieuwpoort.
- C. 9 : Oostduinkerke.
- C. 10 : Veurne.
- C. 11 : Suikerbieten (**herfstgroepen**).

Voor elke leerkracht in het home beschikbaar :

- Brochure : Het strand te Koksijde.
- Folders.
- Plattegrond van het home.

C. 1. UITSTAPPEN

- meestal TWEE strandwandelingen, waarvan liefst één bij laagwater.
- één uitstapje naar NIEUWPOORT, met bezoek aan de vissershaven, de vismijn en het staketsel.
- één uitstapje van OOSTDUINKERKE (St.-Niklaaskerk - panorama) door het reservaat naar de Hoge Blekker.
- één **keuzenamiddag** met één van de 3 mogelijkheden :
  1. wandeling naar het Oosthoekduinengebied (De Panne) met speelgelegenheid;
  2. streektochtje langs Duinenabdij, de molen, de moderne kerk van Koksijde, door villawijken en terug langs de zeedijk.
  3. wandeling met opdrachten i.v.m. kaartlezen (K.3), wat ook kan worden gecombineerd met mogelijkheid 2.

C. 2. BIBLIOGRAFIE

Het is nuttig, en wellicht zelfs onontbeerlijk dat de leerkracht zich **vooraf** zou **documenteren** over wat er in het milieu is waar te nemen.

Hiertoe is het gewenst dat enkele gepaste naslagwerken in de school aanwezig zouden zijn.

Wij dachten aan :

- **Geïllustreerde Flora van Nederland.**
Heimans, Heinsius, Thyse.
Versluys, Amsterdam-Antwerpen.
- **Vogelgids.**
Peterson, Mountfort en Hollom.
Elsevier, Amsterdam-Brussel.
- **Zien is kennen (vogelgids).**
Binsbergen en D. Mooy.
Schoonderbeek, Laren.
- **Flora van Nederland.**
Heukels, Van Ooststroom.
Noordhoff, Groningen.
- **Zoogdierengids.**
F. Van den Brink.
Elsevier, Amsterdam.
- **Cursus natuurgids (2 delen).**
Centrum voor natuurbeschermingseducatie.
Ommeganckstraat 26, Antwerpen.
- **Het strand in kleuren.**
Dr. W. Postma en H. Kleyn.
Meulenhoff, Amsterdam.
- **Wat vind ik aan het strand ?**
Dr. W. Prud'homme van Reine.
Thieme, Zutphen.
- **Schelpen aan de Belgische kust.**
R. Verstraelen.
Uitgeverij Hamster, Gent.
- **Schelpen vinden en herkennen.**
Bob Entrop.
Thieme, Zutphen.
- **Zee, strand en duin.**
Kees Hana.
Het Nederlandse Boekhuis, Tilburg.
- **In de duinen.**
E. Heimans en J. Thijsse.
Uitgeverij Ploegsma, Amsterdam.

- **Het land dat ons is toevertrouwd.**
Duinen, strand en wad.
Gré van der Baan.
Instituut voor Natuurbeschermingseducatie.
Herengracht 540, Amsterdam.
- **Strand en duin.**
(Biologisch werkschrift)
D. Ruting en A. Wagner.
Uitgeverij J. Mussés, Purmerend.
- **Van dier en plant, water en land.**
Kees Hana.
De Sikkél, Antwerpen.
- **Informatie in woord en beeld : HET STRAND.**
G. den Hoed.
Standaard Uitgeverij, Antwerpen.
- **Natuurkalender.**
Louis Debot
Vermogen van het Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.

C. 3. LANDBOUWBEDRIJF TE OOSTDUINKERKE

INLEIDING.

Totaal bebouwde oppervlakte : 38 ha.

1/3 van de oppervlakte is gepacht van 2 eigenaars.

Nieuwe pachtwet : bij verkoop van de gepachte grond geniet de boer waarvan het bedrijf aan de verkoopgrond grenst, de voorkeur. Als hij de grond niet krijgt en de grond wordt niet verkocht, dan is de eigenaar verplicht die grond te bewerken.

De hoeve dateert uit de 18de eeuw. De vroegere gracht is nu een vijver. Doorgedreven mechanisering : de landbouwer heeft geen werkvolk. De grond is versnipperd : verkaveling in 20 percelen.

AKKERBOUW.

Gewassen : suikerbieten — vlas, verbouwd voor het zaad (lijnzaad → olie) — gerst — tarwe.

Voedergewassen : bieten voor het vee.

Weiden : 7 ha.

TUINBOUW.

Groenten voor eigen gebruik (sla, wortelen, aardappelen, peterselie, . . .).

Besluit : vruchtbare bodem : 7 ha weiden, voedings-, voeder- en nijverheidsgewassen.

VEETEELT.

Bijkomstig want de akkerbouw primeert.

Dieren (in 1972) :

- 35 runderen (11 melkkoeien die automatisch worden gemolken, en slachtvee).
  - 15 varkens, de slachter komt naar het bedrijf (varkenshespen worden in de schoorsteen gerookt).
  - 20-tal kippen die ongeveer 10 eieren per dag leggen.
- Afhankelijke factoren :
- ruifperiode, geen eieren;
  - klimaatstoornissen.

LANDBOUWMETHODEN

Volledige mechanisering, geen paarden.

Machines : 2 tractors; 2 dorsers waaronder 1 maaidorser; 1 ploeg, . . . Na 10 á 15 jaar moet nieuw materieel worden aangekocht.

Hulp : De boer werkt alleen, af en toe helpt de vrouw een handje, hoewel haar belangrijkste taak de zorg voor het huishouden is.

Tijdens oogstseizoen : hulp van familieleden (3 broers).

Meststoffen : stalmest en kunstmest.
350 kg stikstof per ha (afhankelijk van het gewas).

BEWONING.

5 gebouwen : losse bouworde, maar gegroepeerd.
1 woonhuis, 8 stallen, 1 schuur.

DE LANDBOUWER

Intelligent, geschoold man, die lang niet beantwoordt aan de klassieke "boerenfiguur". Hij is 24 jaar en denkt zijn beroep uit te oefenen tot 55 - 60 jaar. Grootgebracht in boerenbedrijf (vader). Hij is vrij, zelfstandig, maar moet hard werken. Hij is lid van de Boerenbond. Hij houdt van zijn werk. Bij gebrek aan werkkrachten was mechanisering van het bedrijf nodig.

In de winter verzorgt onze landbouwer de dieren, krijgen de diverse machines een extra-beurt en gebeuren de nodige herstellingen.

C. 4. STRANDWANDELINGEN EN STRANDVONDSTEN

I. WAARNEMINGEN :

- nat en droog strand; vloedlijn, stuifzand, enz. (zie drukwerk 1 en rubriek B).
- strand- en zeevogels : zoeken bij laag water hun voedsel op het strand.
- occasioneel :
  - strandtoerisme, strandcabines;
  - strandvisserij, strandkruiers;
  - visserssloepen, jachten, de mailboot;
  - de haveninstallaties en aardolieraffinaderijen van DUINKERKEN, de Franse Noordzeehaven, alleen bij helder weer;
  - strandvervuiling (toeristen en stookolie . . .) (ook drukwerk 20).

II. VONDSTEN :

De zee laat op het strand enorme variaties van dode en soms nog levende resten achter van alles wat leeft en groeit op de zeebodem en in de zee. Het ontsluiten van de "geheimen van de zee" blijkt een fascinerende aantrekkingskracht uit te oefenen op kleine en grote mensen. Alleen al de vaststelling dat "dode" schelpen eigenlijk afkomstig zijn van "levende" weekdiertjes blijkt voor velen een onthutsende revelatie . . . Er kunnen dan ook veel bladzijden aan worden gewijd.

Uit wat voorafgaat blijkt wel duidelijk dat alleen een **laagwaterstrand** voor waarnemingen en vondsten interessant is.

Een hoogwaterstrand beperkt zich tot de vloedlijn, maar biedt in stormperiodes dan weer bijzondere ervaringen . . .

III. LEIDRAAD VOOR DE STRANDWANDELAAR :

1. UITRUSTING :

- waterdicht schoeisel (rubberlaarzen);
- plastic stropzak om vondsten te bergen;
- veldkijker of telescoop voor afstandswaarneming (vogels, schepen);
- loep voor onderzoek van kleine vondsten.

2. WAAR / WANNEER ?

- liefst bij laagwater (zie ook hierboven);
- na oostenwind (landwind) de uitlopers en randen van gruisbanken (schelpenbanken) opzoeken : veel interessant klein materiaal;
- op plaatsen waar strandvissers hun vangsten hebben uitgestort en uitgezocht, de restanten opzoeken.

3. WAT IS ER TE VINDEN ?

- losse en dubbele **schelpen** (torentjes, doosjes, "messen", e.a.);
- karkassen van schaaldieren (liefst lege);
- roggëieren, zeeëgels, zeeappels, zeeboontjes, zeenaald;
- kokers van schelpkokerworm en van goudkammetje;
- wieren;
- zeekat (inktvis) of kalkplaat ervan.

OPMERKINGEN in verband met LEVEND MATERIAAL :

- levend materiaal (b.v. schelpen met weekdieren, krab, garnaal, heremietkreeft) **kan niet worden gedroogd** want het verspreidt vlug een misselijke geur . . .
- wel mogelijk :
  - koken en na afkoeling het dier met naald verwijderen;
of
  - bewaren in vloeistof :
    - formaline in 4 % oplossing (goedkoopst);
    - alcohol in 75 à 90 % oplossing (duurder, maar verwekt geen verschrompeling).
- zeester - zeenaald : kunnen wel worden gedroogd, maar dan in openlucht, in de zon en de wind (niet op de vensterbank van de klas a.u.b.).

4. HOE VERZAMELEN ?

- zo **schoon** mogelijk (soms aanklevende stookolie) zand zoveel mogelijk verwijderen;
- zo **droog** mogelijk (dus zeker geen zeewater in plasticen zakken);
- zo **gevarieerd** mogelijk : verschillende vormen en kleuren.

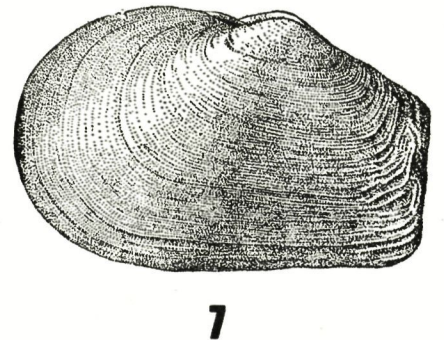
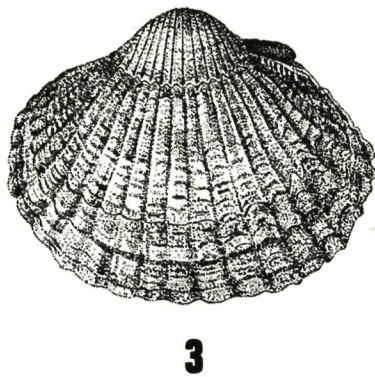
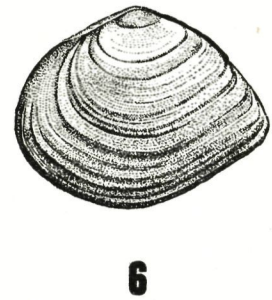
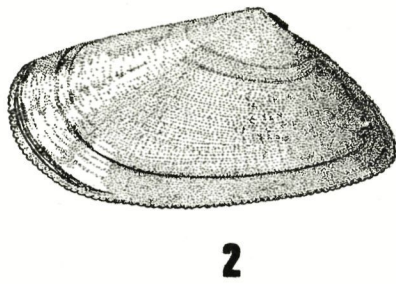
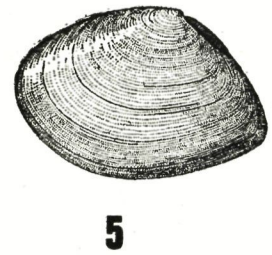
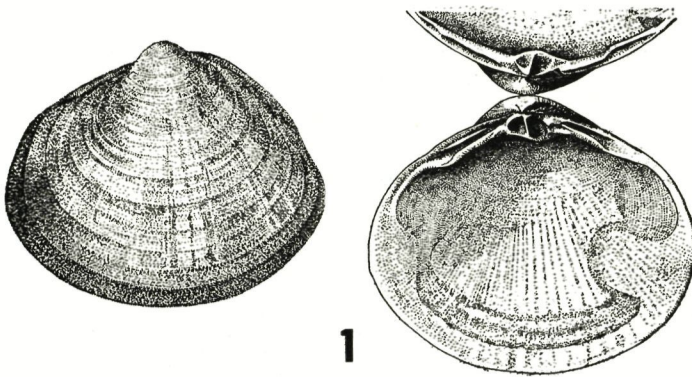
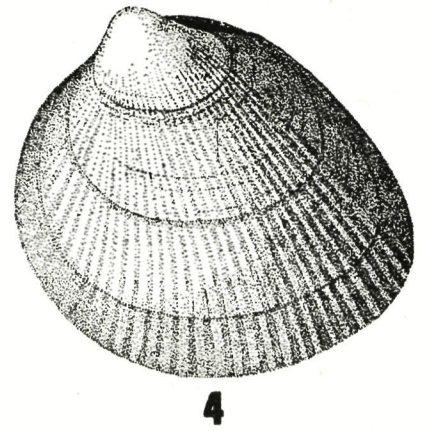
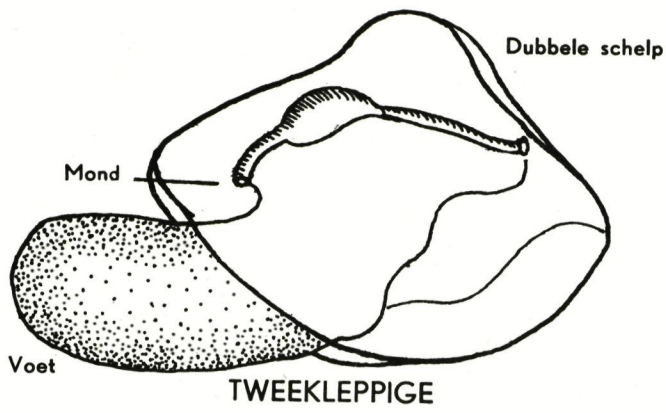
5. BEHANDELING VAN STRANDVONDSTEN in het HOME of THUIS :

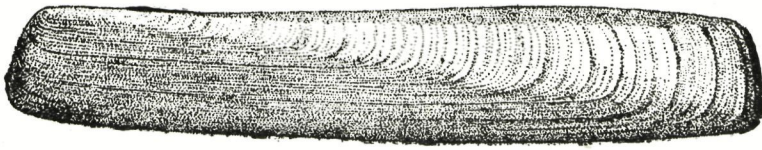
- a) **wassen, spoelen** : zo verdwijnen alle zand-, zout- en kalkresten.
- b) **drogen** : gaat nog vlugger op krantenpapier.
- c) **ruw sorteren** : in volgende groepen : (cf. C.4/3 tot en met C.4/7 : determineerbladen A, B, C, D en E)
  - enkele of dubbele schelpen van doosjes = **tweekleppigen** (zie A en B).
  - slakschelpen of torentjes = **buikpotigen**, (zie C).
  - overblijvende schelpen met eigenaardigheden, of twijfelgevallen.
  - wieren.
  - alle andere vondsten (zie D en E).

6. DETERMINEREN :

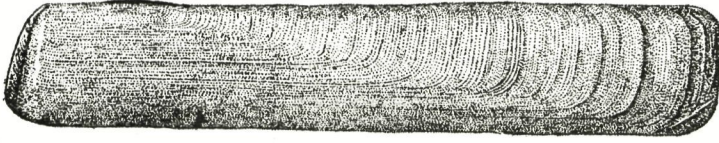
Met behulp van de hierboven reeds vermelde determineerbladen met afbeeldingen (zie pagina's C.4/3 tot en met C.4/7).

Suggestie : De klasverzameling aanleggen boven op het glas van de schelpen-tonkast : de vondsten op dezelfde plaats geschikt als die onder het glas.

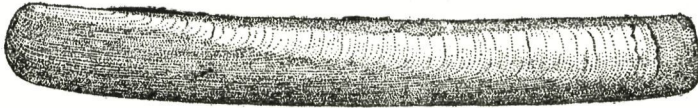

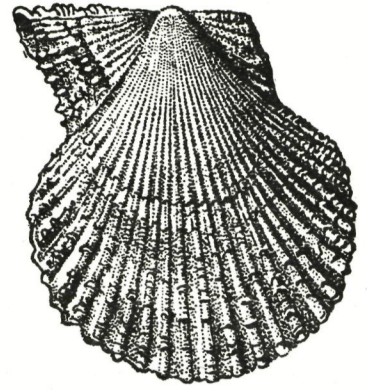
8

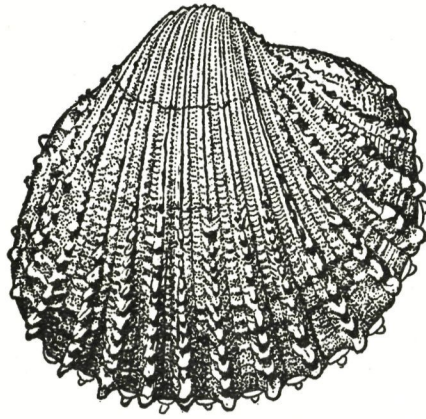
9

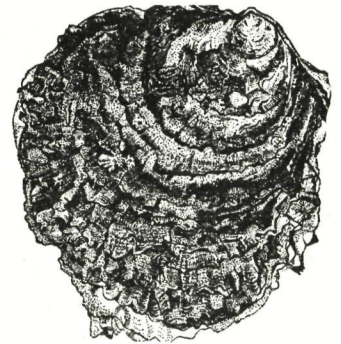
10

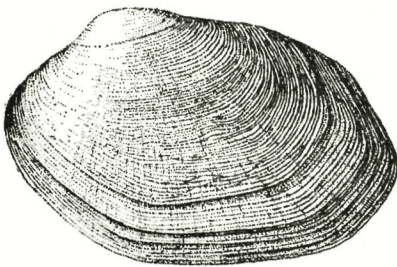
13

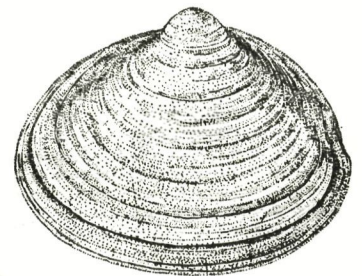
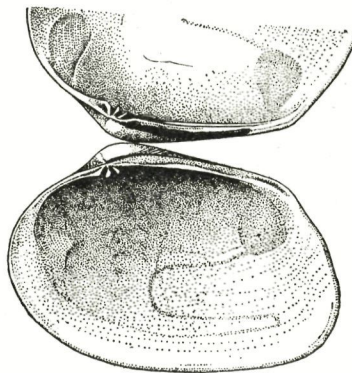
11

14

12

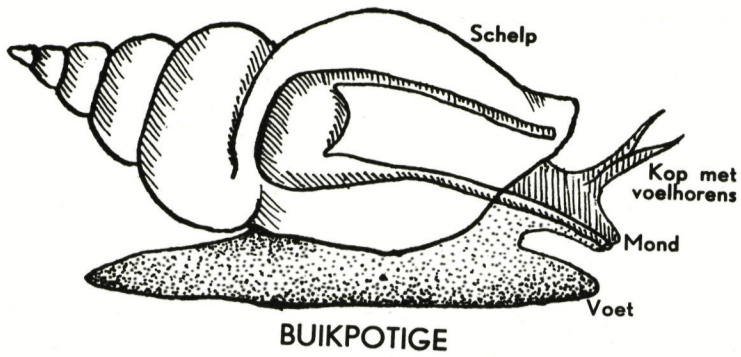

15

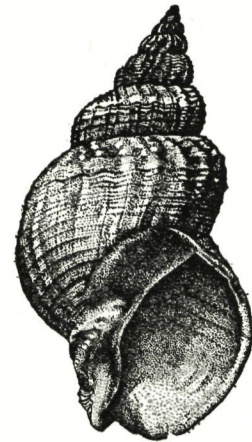
Met goedkeuring overgenomen uit
NATUURKALENDER (K.B.I.Nw.)

B

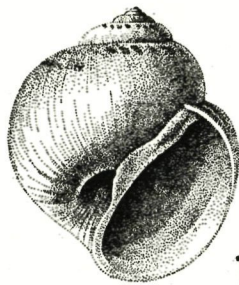
C.4/4

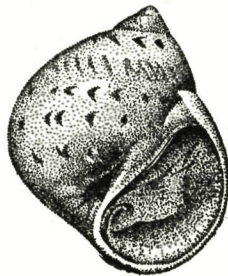
16

20

17

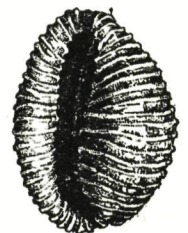
21

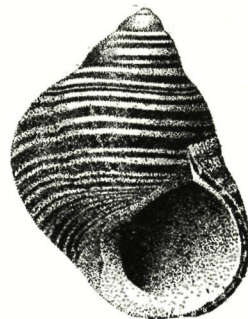
18

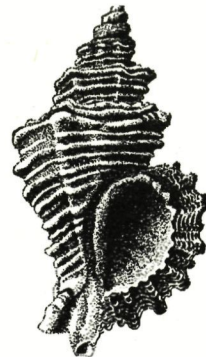
22

19

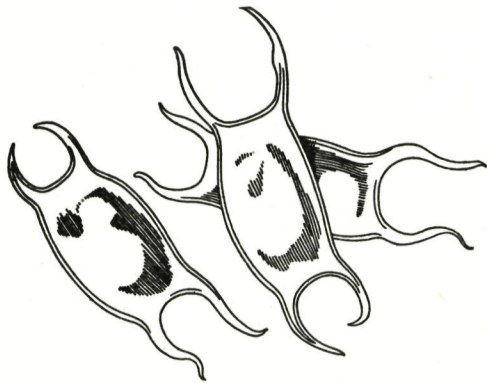

23

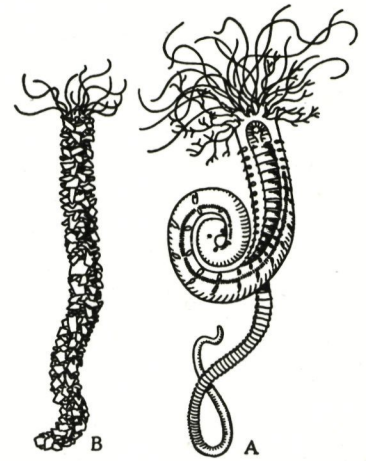

Met goedkeuring overgenomen uit
NATUURKALENDER (K.B.I.Nw.)

C

24

29

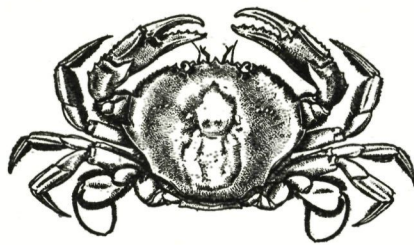
25

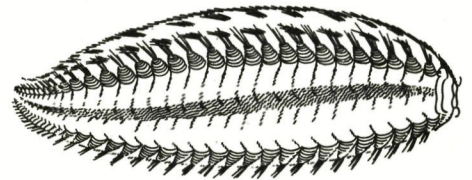
28

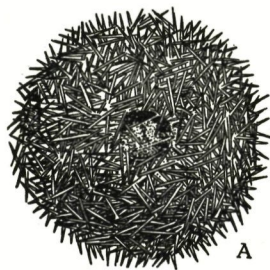
30

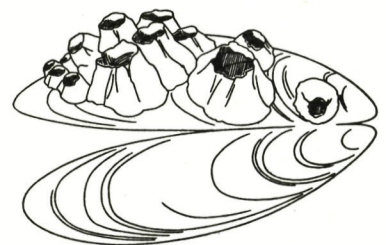
26

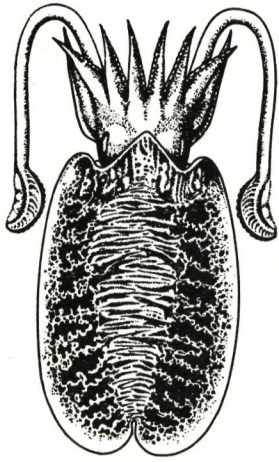
31

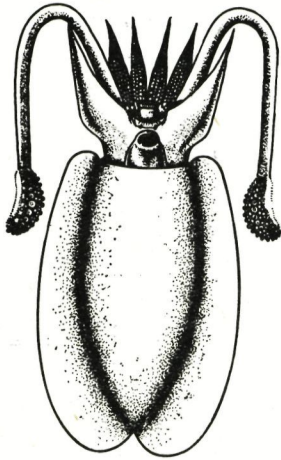
27

32

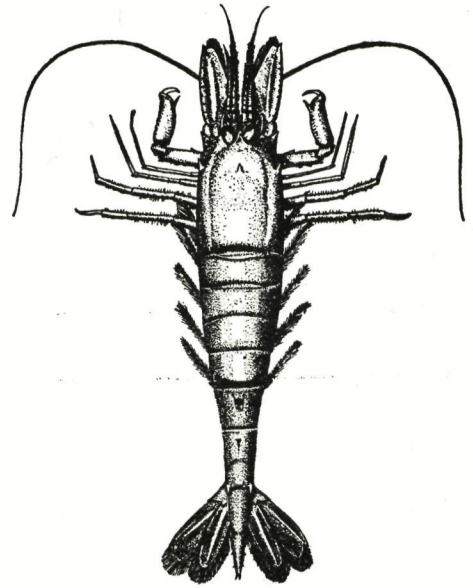

A

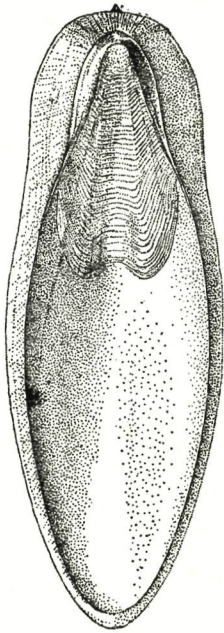

B

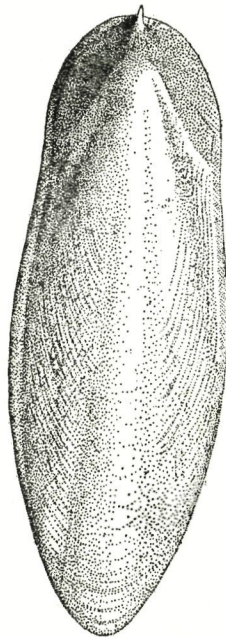
33

35

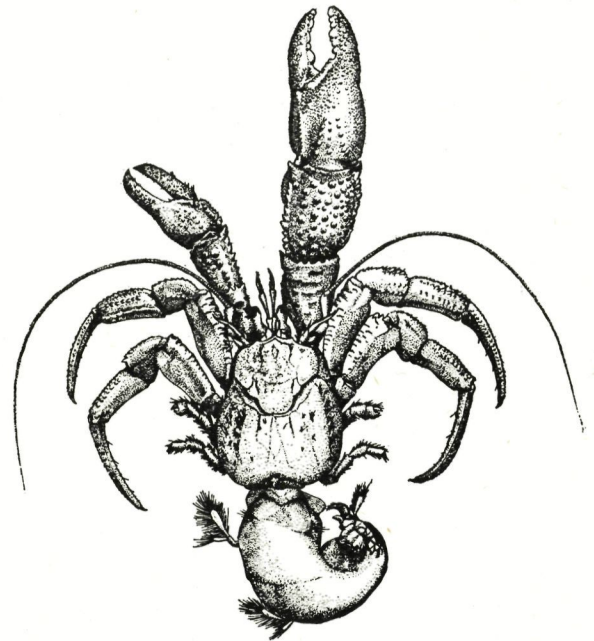

A

B

34

36

Met goedkeuring overgenomen uit
NATUURKALENDER (K.B.I.Nw.)

E

C.4/7

LEGENDE

1. GROTE STRANDSCHELP (tot 7 cm)
2. ZAAGJE (tot 3 cm)
3. GEWONE HARTSCHELP OF KOKKEL (tot 5 cm)
4. NOORSE HARTSCHELP (tot 5 cm)
5. TERE PLATSCHELP
6. NONNETJE (tot 2 cm)
7. AFGEKNOTTE STRANDGAPER (tot 7 cm)
8. TAFELMESHEFT (tot 20 cm)
9. MESSCHEDE (tot 15 cm)
10. KLEINE ZWAARDSCHEDE (tot 7,5 cm)
GROTE ZWAARDSCHEDE (tot 15 cm)
11. GEDOORNDE HARTSCHELP (tot 6 cm)
12. GEWONE TAPIJTSHELP (tot 5 cm)
Rechts : 2 kleppen van tapijtschelp (binnenzijde met scharnieren)
13. BONTE MANTEL (hier op 1/1)
14. OESTERSHELP (tot 10 cm)
15. STEVIGE STRANDSCHELP (tot 4 cm)
16. OLIFANTSTAND (tot 6 cm)
17. GEWONE TEPELHOREN (tot 3 cm)
18. FUIKHOREN (tot 3,5 cm)
19. ALIKRUIK (zonder navel) (tot 4 cm) — "kreukel" — "caracol"
20. WULK (tot 10 cm)
21. WENTELTRAPJE (tot 3 cm)
22. KOFFIEBOONTJE of Porseleintje ($\pm$ 1 cm)
23. MUREX
24. ROGGEIEREN (hier op 1/2)
In werkelijkheid zijn ze zwart
25. GOUDKAMMETJE
A = vrije worm (2/1)
B = dier in kokertje (1/2)
26. ZWEMKRAB (1/2)
Het 5de paar poten tot afgeplatte roeipoten vergroeid
27. ZEEAPPEL (ZEEEGEL)
A = gewoon uitzicht (1/1)
B = skelet zonder stekels (1/1)
28. ZEESTER (1/5)
29. SCHELPKOKERWORM
A = vrije worm (2/1)
B = dier in kokertje uit schelpgruis (1/1)

- 30. KALKKOKERWORM
op wulk (1/2)
- 31. ZEEMUIS (1/2)
(buikzijde)
- 32. ZEEPOKKEN op een mosselschelp (1/1)
- 33. ZEEKAT (inktvis) (1/5)
A = rugzijde
B = buikzijde
- 34. RUGSCHELP inktvis (2/3)
A = buikzijde
B = rugzijde
- 35. GARNAAL (4/3)
- 36. HEREMIETKREEFT (1/1)
week achterlijf zonder schelp

Over al deze (en andere) strandvondsten vindt u informatie in het **Schelpenboekje HAMSTER** en in de **NATUURKALENDER** van Louis Debot, uitgegeven door het Vermogen van het Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (K.B.I.Nw.).

C. 5. DE BELGISCHE ZEEVISSERIJ

INHOUD :

- C. 5/1 : Historiek — Huidige toestand.
- C. 5/2 : De Nieuwpoortse vissersvloot.
- C. 5/3 : Getijseinen te Nieuwpoort-Bad.
- C. 5/4 : Belgische visaanvoer in de Belgische havens.
- C. 5/5 : Vismijn en bedrijvigheid (Nieuwpoort).
- C. 5/6 : Een vissersboot.

C. 5/1 HISTORIEK – HUIDIGE TOESTAND

A. KORTE HISTORIEK.

- Reeds haringvisserij te Oostende in de 12de eeuw met bloeiperiode in de 15de eeuw. Tussen de 16de en de 18de eeuw : tijd van de walvisexpedities.
- Vanaf de 20ste eeuw opkomst van de "verse-visvangst" dank zij motorisering, gebruik van ijs en verbetering van de netten. **Oostende** wordt de grootste vissershaven van de kust. **Zeebrugge** slorpt de Blankenbergse vissersvloot op. De talrijke vissers van **De Panne** blijven verder zee kiezen vanuit **Nieuwpoort** vermits de eigen "pannepotten" tot verdwijnen gedoemd waren. (Tot voor 1914 werden in De Panne kleine vissersbootjes met typische rode zeilen vanop het strand in zee getrokken).
- **Nieuwpoort** is als vissershaven van slechts plaatselijk belang. De vroeger zo belangrijke visserij met drijfnetten op volle haring (de gekende "panharing") is thans nagenoeg verdwenen omdat ze niet meer renderend is. Meer en meer worden de vaartuigen nu uitgerust voor de **bokkevisserij**, die vooral voor garnaal, tongen en andere bodemvis heel lonend blijkt.

B. HUIDIGE TOESTAND.

De Belgische vissers oefenen hun bedrijvigheid uit vanaf de kust tot aan de IJslandse territoriale wateren. Daartussen liggen de verscheidene **visgronden** van de Noordzee. (zie drukwerk 10).

C. BIJZONDERHEDEN.

1. **Strandvisserij** : door garnaalvissers te paard ("paardevissers") of te voet ("garnaalkruier"), vooral nog beoefend als sport of als toeristische attractie; de vangst (± 5 kg) wordt meestal onmiddellijk aan kleinhandelaars of badgasten verkocht.
2. **Lijnvisserij** : als sport en ontspanning vanaf dijk, pier, staketsel. (1)
3. **Mosselteelt** : in België heel miniem; staketsel en havengeuldijken van Nieuwpoort zijn verpacht aan belangstellende kleine kwekers.
4. **Oestercultuur** : op basis van ingevoerde jonge oesters plaatselijk te Oostende en Blankenberge.

D. TEWERKSTELLING

1. Het aantal ingeschreven zeelieden bedroeg einde december 1975 1 425 man, waarvan 1 072 aangemonsterd; in 1970 waren er op hetzelfde tijdstip 1 643 geregistreerde zeelieden, waarvan 1 264 aangemonsterd.

(1) Dagelijkse afvaart van 2 vaartuigen met lijnvissers (van 9 tot 17 u.). Vooraf inschrijven.

2. De aanvoer van zeevis verschaft integrale werkgelegenheid aan de wal aan een groot aantal personen uit de nevenbedrijven. Hoewel preciese statistische gegevens omtrent die tewerkstelling momenteel niet voor alle takken beschikbaar zijn, kan het belang van deze secundaire sectoren toch worden aangetoond door de opsomming van de betrokken takken en door een benaderende schatting van het aantal tewerkgestelden.

2. 1. Het in de vismijnen van de kust (Oostende, Zeebrugge en Nieuwpoort) tewerkgesteld personeel, o.m. vislossers, viswegers, afslagpersoneel, administratief personeel : 400 personen.
2. 2. De sector visgroothandel : groothandelaars-verzenders, uitvoerhandelaars, groothandelaars-invoerders : 1 000 personen.
2. 3. De sector viskleinhandel : de gevestigde viskleinhandel, de visventers, de warenhuizen, enz. : 2 500 personen.
2. 4. De visverwerkende sector : conservenfabriek, inleggerijen-rokerijen, diepvriesinstellingen, drogerijen-zouterijen, vismeelopslagbedrijven : 1 500 personen.
2. 5. De privé-bedrijfsorganisaties van werkgevers en werknemers "ter zeevisserij" : 50 personen.
2. 6. Het visserijonderwijs : 60 personen.
2. 7. De openbare diensten van de visserij : 50 personen.

E. DE BELGISCHE VISSERSVLOOT (einde 1975)

Oostende : 85 eenheden — kenletter O.
Zeebrugge : 132 eenheden — kenletter Z.
Nieuwpoort : 36 eenheden — kenletter N.
Blankenberge : 2 eenheden — kenletter B.

F. AANGEMONSTERDE ZEELIEDEN (31.12.1975)

Oostende : 365.
Zeebrugge : 567.
Nieuwpoort : 130.
Blankenberge : 10.

C. 5/2 DE NIEUWPOORTSE VISSERSVLOOT

Einde 1975 telde de vloot 36 eenheden (bruto tonnenmaat : 2 582 ton) met een motorsterkte van 9 942 pk. De nieuwste vaartuigen zijn de N.706, N.708, N.709, N.723, N.705, N.752, N.782, N.736, N.3, N.15, N.40, N.41. Ze zijn vrij klein maar beschikken over krachtige motoren van 300 tot 400 pk. (N.15 : 1 000 pk).

1. UITGERUST VOOR "BOKKEVISSERIJ"

- a) garnaalvangst : N.1, N.106, N.782;
- b) tongvisserij langsheen de kust (ca. 20 mijl) : N.498, N.700, N.788;
- c) tongvisserij met bokken in zomermaanden. Tijdens de wintermaanden vissen ze met gewone treil (sleepnet, trawl) : N.720.

2. GESCHIEDENIS VAN SCHEPEN !

1969

N.705 : gekapseisd en gezonken; kreeg tijdens uitoefenen van bokkevisserij kiezel en stenen in de netten; daarna liep het mis, de bemanning werd gered met een vlot maar kreeg kort daarna een blaam wegens niet naleven van veiligheidsregels.

N.819 : kreeg op visvangst kabel in schroef; liep haven van Yarmouth binnen voor herstelling; bemanning maakte "wat plezier" aan de wal; bij het vertrek voer het schip tegen een brug; het schip werd in Engeland aan de ketting gelegd, de bemanning werd na onderzoek weer naar ons land gevoerd; dit geval krijgt voor de scheepvaartraad nog een staartje . . .

N.744 : brand aan boord in logies, een uurtje na aankomst in thuishaven; de "oude kist" brandde helemaal uit en zal waarschijnlijk niet hersteld, maar vervangen worden (door (Z)N.543 van Zeebrugge).

N.93 (gesloopt), N.152 (verkocht → Oostende); N.758 en N.732 (geschraapt uit de vloot); N.708 (nieuw stalen vaartuig); N.716 (geschraapt → pleziervaartuig); N. 709 en N.723 (nieuwe stalen vaartuigen); (Z)N.419 (vaartuig van Zeebrugge, gekocht door de reder van de N.705); N.7 (uit de vaart genomen).

1970

N. 276 (geen activiteit meer sedert 1 januari 1970 → failliet); N.728 (verkocht → lijnvisserij); N.3 (verkocht → Engeland); N.419 (gezonken op 17 augustus 1970, de bemanning werd gered door die van de N.719); N.750 (verkocht → Zeebrugge); (Z)N.543 (vaartuig van Zeebrugge, gekocht door de reder van de N.744).

1971

(Z)N.579 (komt van Zeebrugge); N.209 (geschraapt → lijnvisserij); N.782 (nieuw stalen vaartuig); N.726 (verkocht → Engeland); (Z)N.349 (komt van Zeebrugge); N.763 (verkocht → Frankrijk); N.752 (nieuw stalen vaartuig); N.721 (verkocht → Engeland); N.705 (nieuw stalen vaartuig); N.267 (komt van Oostende); N.1 (komt uit Frankrijk); N.534 (verkocht → Oostende); N.779 (verkocht → Engeland).

1972

Z.349 (wordt N.349 /Kustvaartuig); Z.590 (wordt N.590 /Kleine middenslagtreiler); N.740 (verkocht → Oostende); O.147 (wordt N.147 /Kleine middenslagtreiler); N.728 (verkocht → Oostende /Sportvisserij); Z.422 (wordt N.422 /Middenslag); N.734 (verkocht → Engeland /Kustvaartuig); Z.591 (wordt N.591 /Kleine middenslag); N.800 (verkocht → Nederland /Middenslag); N.737 (verkocht → Oostende /Kleine middenslag).

1973

N.703 (verkocht → Engeland /Kleine middenslag); N.704 (verkocht → Zeebrugge); N.491 (maanden buiten gebruik : motordefect); N.710 (buiten gebruik van mei tot september : inbouwen nieuwe motor); N.707 (geschraapt uit de vloot : te oud); N.817 (ligt stil wegens ziekte van reder /verkocht → Nederland); N.267 (ligt stil → te koop → slecht beheer); N.346 (valt stil in september : krukasbreuk); N.146 (verkocht → Frankrijk); N.40 (nieuw stalen vaartuig).

1974

N.41 (nieuw stalen vaartuig /zusterschip van N.40); N.147 (op 19 januari 1974 overvaren door vrachtschip : "Ferarra" van Famagusta, Liberiaan ! Eén slachtoffer : Matroos Gheeraert Norbert, verdrongen !); N.491 (verkocht → Oostende); N.722 (verkocht → Engeland); N.3 (nieuw stalen vaartuig /gebouwd in Oostende); N.36 (verkocht → Engeland); O.159 (wordt N.159); N.807 (verkocht → Oostende); N.702 (verkocht → sportvisserij); N.805 (verkocht → Oostende).

1975

N.730 (wordt gesloopt); Z.172 (wordt N.172); N.710 (verkocht → Oostende); N.543 (wordt stil gelegd : slooppremie wordt aangevraagd /krukasbreuk); N.159 (op 29 juni 1975 gezonken door onbekende oorzaak. Bemanning gered !).

1976

N.804 (verkocht → sportvisserij); N.591 (op 24 september 1976 gezonken door brand. Bemanning gered door N.346 !); Z.597 "Jupiter": (Matroos Jan Dewitte over boord gevallen en verdrongen, op 8 oktober 1976. Woonde te Nieuwpoort. Stoffelijk overschot nooit teruggevonden !); Z.408 (wordt N.408).

3. SOORTEN AANGEVOERDE VIS

Tarbot, griet, zonnevis, tongschar (in de "visserstaal" noemt men tongschar ook wel "rare" vis). Het zijn de duurste soorten, waar ook de tongsoort mag worden bijgevoegd.

In grotere hoeveelheid aangevoerd : kabeljauw, gullen (kleine kabeljauw), pladijs, wijting, knorhaan, roodbaard, haaien, zeehond, schar, rog (ook een "dure" vis : alleen de vleugels kunnen worden verkocht, dus 50 % verlies), enz. . . .

C. 5/3 GETIJSEINEN TE NIEUWPOORT-BAD

Geven de waterhoogte aan ten opzichte van het GLW-peil (gemiddeld laagwater).

De seinen worden gehesen op de grote ra van het loodswezengebouw, overdag met seinen in zwart rietwerk, bij duisternis met witte, rode en groene lichtjes.

Hoogtetekens :

20 cm — zwarte kegel, punt omlaag.

1 m — zwarte cilinder.

5 m — zwarte bol.

Laagtetekens :

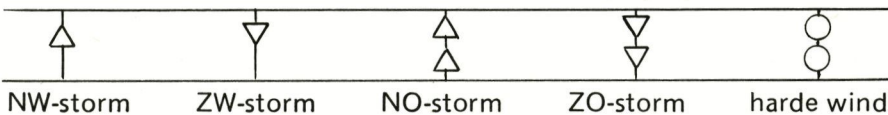
- 20 cm — zwarte kegel, punt omhoog.

Tijtekens :

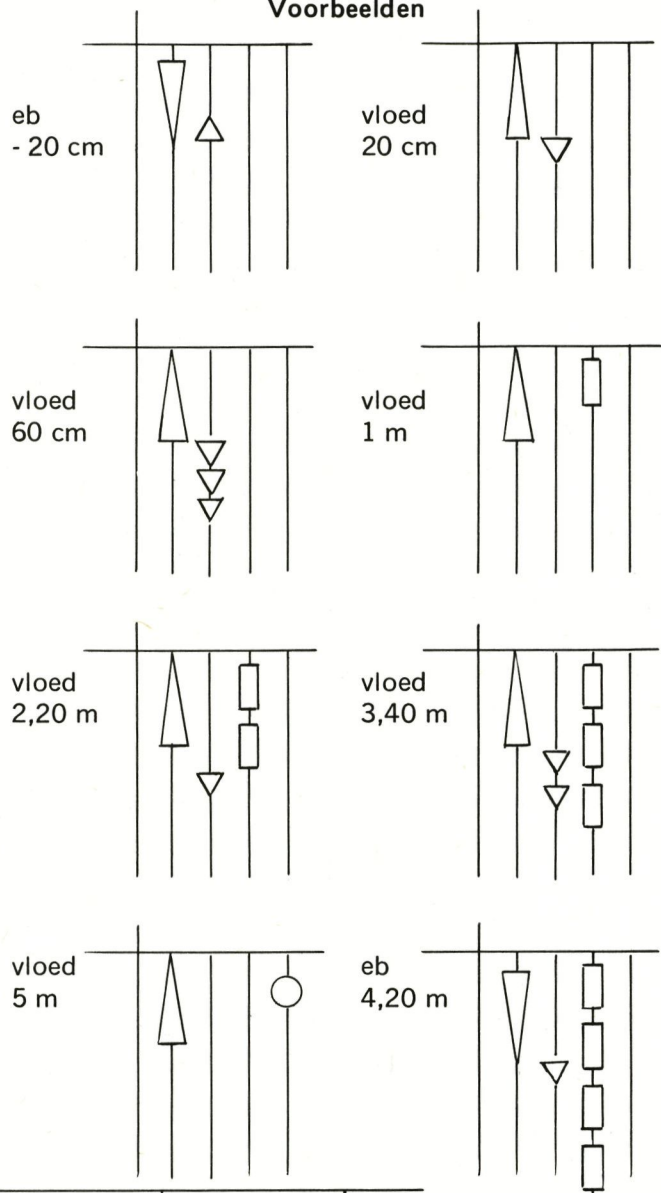
rijzend water (vloed), lange kegel, punt omhoog.

vallend water (eb), lange kegel, punt omlaag.

Stormseinen :

Voorbeelden

C. 5/4 BELGISCHE VISAANVOER IN DE BELGISCHE HAVENS

Zie ook tabel B op drukwerk 7

MINDER VIS !

De tijd dat onze vissers ongestoord naar gelijk welke visgronden konden varen en daar zoveel vis vangen als zij maar wilden, is definitief voorbij. Zowel de "vrijheid van de volle zee" als de individuele vrijheid van de visser behoren vandaag tot het verleden.

De technische vooruitgang in de internationale visserijsector is er de laatste jaren oorzaak van geworden, dat overbevissing en volledige uitputting van bepaalde visgronden, als donkere wolken boven de hoofden van de ganse visserijgemeenschap hangen.

De diverse regeringen zagen zich dan in deze gegeven omstandigheden verplicht, bepaalde vissoorten te gaan beschermen.

Zo besliste de Noordoost-Atlantische visserijgemeenschap (waartoe ook ons land behoort) een drietal jaren geleden, drastische vangstbeperkingen in te voeren voor alle lidstaten. Gedaan met de willekeurige visserij.

Deze vangstbeperkingen enerzijds, en de voortdurend stijgende exploitatiekosten anderzijds, hebben vandaag van het visserijbedrijf een weinig winstgevend bedrijf gemaakt. Voor de duizenden mensen die van het visje hun broodwinning hebben gemaakt, zijn het momenteel harde jaren. En de toekomst kondigt zich als weinig rooskleurig aan.

Groot-Brittannië dreigt met haar vijfduizend vissersboten de havens van de diverse EEG-landen te blokkeren, indien dit land geen exclusieve visserijzone van 50 mijl krijgt. De Britse vissers achten immers de huidige visserijzone van 12 mijl onvoldoende, daar de meest visrijke zones zich op 50 mijl van de Britse kust bevinden.

Verder is er ook nog de gemeenschappelijke visserijovereenkomst van de negen landen van de Europese gemeenschap, die beslisten hun visserijgrenzen op 200 mijl te brengen.

Dat dergelijke maatregelen vandaag een ernstige bedreiging vormen voor de internationale visserijgemeenschap hoeft zeker geen verder betoog.

AANVOER 1976

Tijdens het voorbije jaar werd er in de havens van Zeebrugge, Oostende en Nieuwpoort gezamenlijk 35 635 184 kg vis aangevoerd voor een totale waarde van 1 386 226 538 fr.

In gewicht betekent dit een minder-aanvoer van 2,6 miljoen kg, en in besomming een vermeerdering van 174 miljoen in vergelijking met 1975.

NIEUW RECORD TE ZEEBRUGGE

1976 bracht voor de Zeebrugse vissershaven alvast een nieuw record. Het recordcijfer dat vorig jaar reeds 586,1 miljoen fr. bedroeg, werd in 1976 opnieuw gebroken, gezien het totale omzetcijfer 694,5 miljoen fr. bedroeg.

Dit verhoogde omzetcijfer is niet zozeer het gevolg van een verhoogde aanvoer (integendeel), dan wel van de fors gestegen prijzen. De gemiddelde prijs over het hele jaar beschouwd, steeg inderdaad van 41,97 fr. in 1975 naar 48,98 fr. in 1976.

De totale aanvoer daarentegen liep terug. De tongvangsten volgden niet dezelfde trend. Gelukkig maar. De tongaanvoer steeg inderdaad van 1,8 miljoen kg in 1975 naar 2,1 miljoen kg in 1976. De opbrengst steeg natuurlijk ook, van 249,2 miljoen fr. in 1975 tot 353,8 miljoen fr. in 1976. Dat tong nog tot de meest gegeerde vissoorten behoort, wordt ontegensprekelijk bewezen door de forse stijging van de gemiddelde prijs (van 135,5 fr. in 1975 naar 170 fr. in 1976).

OOSTENDE : PLUS 23 MILJOEN FRANK

Was de totale besommingstoename in Oostende niet zo spectaculair als te Zeebrugge, toch mochten de verantwoordelijken zich aldaar verheugen over een toename met 23,4 miljoen fr.

Donkere wolken vormen evenwel ook hier de aanvoercijfers, gezien 4,3 miljoen kg minder vis werd aangevoerd.

In 1976 werd 20 918 062 kg aangevoerd, tegenover 23 387 244 kg in 1975.

WINST TE NIEUWPOORT

Bleef de aanvoer te Nieuwpoort eerder konstant, dan kan daartegenover een forse stijging van de besomming worden gemeld. Immers, daar waar in 1975 een totaal besommingscijfer van 51 167 142 fr. werd opgetekend, steeg dit cijfer vorig jaar naar 65 671 948 fr., hetzij een toename met zowat 15 miljoen fr.

Volgens de vismijndirecteur is het status-quo inzake visaanvoer te wijten aan het feit dat de N 15 regelmatig zijn tongvangst te Nieuwpoort ging verkopen, hetgeen een stimulans is geweest om ook andere grote vaartuigen te Nieuwpoort te laten afzetten.

Met een overzicht van de totale aanvoer in onze havens tijdens het voorbije jaar, wordt ontegensprekelijk duidelijk aangetoond dat de visaanvoer heel ernstige problemen gaat stellen. En men kan dan ook de grote ongerustheid van de visserijgemeenschap begrijpen.

Bron : Ronny Kyndt in Volksgazet (20.1.1977)

C. 5/5. VISMIJN EN BEDRIJVIGHEID

1. Nieuwpoort : zie E.5; Dia's en Bandmontage.

2. Nieuwpoort : (Overzicht).

Vismijn en bedrijvigheid

De vismijn is een stadsgebouw. Stadspersoneel staat in voor de regeling van de visverkoop en voor de geldverhandelingen tussen vissers en handelaars.

Laten we eens nagaan wat er allemaal gebeurt wanneer vaartuigen aanleggen vóór de vismijn en hun vangsten willen verkopen :

1. Op het bord van de vismijn wordt het nummer van het vaartuig genoteerd, met vermelding van het aantal bennen vis (manden van 50 kg) en van de soorten vis (in de kolom "tongen" worden het aantal kg aangegeven). De "baas" van één van de ploegen vissorteerders (1) plaatst bij het scheepsnummer van zijn klant het losuur. Dat is het uur waarop de bemanning, in de vroege morgen, aan boord moet zijn om de vangst te lossen.
2. De vis wordt, gemengd met ijs, uit het ruim in manden geschept en op een sorteertafel uitgestrooid. Een ploeg van 3 tot 5 man sorteert de vis i.f.v. de soort en de grootte. Tongen bij voorbeeld worden in 6 verschillende soorten gesorteerd en later in de vismijn als 1ste, 2de, 3de, enz... verkocht. Zo zijn tongen van de 4de soort, tongen waarvan er 4 stuks in één kg gaan.
3. De gesorteerde vis wordt in de mijn gezet, in de aangeduide verkoopsbeurt. Daar worden de bennen door de (stads)weger met de automatische weegschaal gewogen en voorzien van een briefje waarop het gewicht wordt aangegeven.
4. Op het uur, d.i. 8 uur (7.30 uur in juli en augustus) begint de verkoop. De verkoop of "afslag" gebeurt op basis van 1 ben van 50 kg. De "afslager" of "afroeper" stelt een te hoge prijs in volgens de waarde van de vis en daalt telkens met 10 frank tot een handelaar roept.

Voorbeeld : een ben schol van ongeveer 700 fr. De afslager zet in op 900 fr. en roept af : "9, 8, 7, ...6, ...5, ...4, 3, 2, 1, 800, ...9, ...8, ... enz. tot 700." Hij blijft zo verder dalen tot een handelaar roept.

Het aankoopcijfer en de naam van de koper worden door de afslager herhaald. Dit alles wordt genoteerd door twee "tegenschrijvers" om latere discussie te voorkomen betreffende de prijs of de hoeveelheid.

5. Na de verkoop krijgt de schipper of de reder van één van de tegenschrijvers de verkoopnota. In het bureau wordt alles samengeteld en worden de reder en de bemanning op de hoogte gebracht van de opbrengst van de vangst.

Nadat alle vangsten zijn verkocht wordt er door de twee tegenschrijvers controle uitgeoefend, zowel op de verkoopcijfers als op de namen van de kopers.

6. Na inhouding van de plaatselijke kosten wordt de opbrengst van de vangst op rekening van de reder bij een plaatselijke bankinstelling gestort. Daar worden verdere berekeningen van lonen, RMZ- en inhoudingen, enz.... van de bemanningsleden gemaakt.

De plaatselijke inhoudingen in de vismijn, ten laste van de reders zijn :

1. 3 t.h. van de opbrengst voor de stadskas (stads- en afslagrechten).
2. 2,5 t.h. van de opbrengst voor de vissorteerders.
3. Ongeveer 1,5 t.h. van de opbrengst voor de Rederscentrale (zie verder).
4. 6 fr. per gehuurde ben voor de bennenverhuurder.

(1) Er zijn 2 ploegen !

7. De handelaars krijgen de volgende dag hun gedetailleerde rekening van de aangekochte vis, vermeerderd met 6 t.h. BTW.

De directie van de vismijn is verantwoordelijk voor het innen van die sommen (contante betaling of overschrijving).

De reders zijn dus helemaal niet verantwoordelijk voor de betaling van hun vangsten door de kopers. De verantwoordelijkheid berust bij de stedelijke dienst van de vismijn.

Inhouding ten voordele van de Rederscentrale (nr. 6 par. 3)

De bijdrage die de reders aan hun centrale afstaan, mag worden aangezien als een soort verzekeringspremie om de vissoorten, bij grote aanvoer, aan een minimumprijs te houden. Met andere woorden, voor bijna alle vissoorten is een minimum verkoopprijs vastgesteld. Wanneer bij grote aanvoer de visprijzen tot aan die minimumprijzen dalen stopt de afslager. Die vis wordt dan uit de handel genomen en rechtstreeks naar de vismeelfabrieken verwezen.

Hoewel de vismeelfabrieken maar een heel lage prijs betalen, ontvangt de visser toch de minimumprijs. Het verschil wordt bijgelegd door de staat (EEG-overeenkomst) én door de Rederscentrale, die deze gelden put uit een fonds dat wordt gespijsd met die 1,5 t.h. van alle vangsten. (nr. 6/3).

3. Zeebrugge

Verkoop van garnalen in de vismijn

De visafslager is de man vooraan in de mijn die het gewicht, de naam en het nummer van het schip afroept. Het is een belangrijk man bij de verkoop van de vis. In de vismijn treffen we een enorme "klok" aan : een reusachtige wijzer beweegt over een ronde schijf. Op de rand staan de prijzen. De wijzer komt in beweging op het teken van de visafslager. De prijzen worden aangegeven van hoog naar laag. Op het binnenvlak staan de nummers van 1 tot 99. Deze nummers stemmen overeen met de lessenaartjes van de viskopers die de prijzen kunnen "afdrukken" door middel van een drukknop.

Indien b.v. koper nr. 24 afdrukt, ziet hij dat zijn nummer verlicht is op de schijf en dat de wijzer stopt aan de prijs die hij bepaalde. Het is onmogelijk met twee kopers tegelijk af te drukken.

Het hele gebeuren vraagt wel aandacht, inzicht en ervaring.

De bennen garnaal staan geschikt per schip en per kwaliteit. Hoe gebeurt de verkoop van garnalen dan wel ?

Er wordt een ben garnalen in de bak van de weegschaal gegoten. Men begint met de beste kwaliteit. Als een schip tien bennen garnaal meebracht, begint men met de beste en dan in dalende kwaliteit tot de kleintjes. (Heel kleine garnaaltjes gingen weer overboord).

De trouwe kopers staan dicht bij de weegschaal en nemen enkele garnalen om te proeven. Zij zien de grootte, voelen de versheid, enz. Zij keuren de waar en bedenken de prijs, die zij bereid zijn te betalen. Men begint bij de hoogste prijs. De wijzer draait van "duur naar goedkoop". Wie de garnalen wenst, moet vlug zijn, want wie het eerst drukt, koopt.

Daar drukt een koper op een drukknop. Na de druk op het knopje 8 brandt op de schijf het cirkeltje met het nummer 8 erin. De ben is verkocht aan koper 8 en dat wordt genoteerd. De garnalen worden teruggegoten in de ben en op die ben wordt het kaartje van het schip gelegd, b.v. 283.

De koper kan nu zeggen : "Nog" of "Genoeg". Wil dezelfde koper nog meer bennen van dat schip tegen dezelfde prijs, dan heeft hij daar recht op. (Hij heeft voorrang!)

De vaste kopers kennen hun wereldje : zij kennen de nummers van de boten, de namen van de kapiteins en zij weten waar het beste te krijgen is.

Het sorteren van de garnalen gebeurt op zee aan boord van het schip. Er bestaan voor dit sorteren zelfs machines. Voor de verschillende grootten zijn er afzonderlijke zeven waar de garnaaltjes door vallen of blijven liggen.

Ook het koken gebeurt op de boot en op zee. Een visser verklapte dat dit koken tussen 3 en 5 minuten duurt. Het is een beroepsgeheimje.

Gewoonlijk vaart men 's avonds na 20 uur uit en keert men 's morgens terug.

De meeste garnalen worden gevangen op ongeveer 7 mijl van de kust (Engelse mijlen).

Een gewone ben bevat ongeveer 50 kg garnalen. Het kan ook 53 kg of 48 kg zijn.

Onthoud dit : 1 kilo garnalen geeft ongeveer 350 gr gepelde garnalen.

Er is ook een douane-ambtenaar. Waarom ? Is er invoer ?

Men controleert de reisweg of de "feuille de route" want de vissers kopen taksvrij hun stookolie.

Zij moeten het verbruik verantwoorden.

C. 5/6 EEN VISSERSBOOT

1. BOUW EN KOSTPRIJS VAN EEN VISSERSBOOT

Stalen vaartuigen vervangen houten schepen !

Een stalen vaartuig van 16 meter lengte, met ingebouwde motor van 400 pk kost ongeveer 7 000 000 fr. Een vaartuig van 26 meter lengte, met een motor van 600 pk kost ongeveer 15 000 000 fr. (raming op basis van de vaartuigen gebouwd in 1973).

De kostprijs van een vaartuig is enorm gestegen ! De N.15 (lengte 30 m, motor 1 000 pk) kostte 32 000 000 fr. ! (1975).

2. NETTEN

Vroeger waren de netten gebreid (vezels van vlasgaren, katoen, enz. ...) Om ze te vrijwaren tegen verrotting of invreting van het zeewater, werden ze geteerd, getaand of in carbolineum gedoopt.

Nu worden de netten machinaal gebreid in nylon, perlon en dergelijke, en vergen geen bescherming meer tegen verrotting of invreting.

3. UITRUSTING

Vrijwel al de vaartuigen van Nieuwpoort hebben moderne apparaten aan boord die een steun betekenen voor de bemanning.

1. Uitzend- en ontvangstpost

De vissers kunnen onderling gesprekken voeren, de visvangst bespreken, sleephulp vragen bij defect aan de motor, enz. ...

Ze kunnen gesprekken voeren met alle aangesloten telefoonabonnees, dit door tussenkomst van de walstations (Radio Oostende, Boulogne, Scheveningen, e.a.).

2. Richtingzoeker (radio Goniometer)

Bij het opvangen van een gesprek tussen vissers van andere vaartuigen, die hun positie niet opgeven (gebeurlijk wanneer er veel vis wordt gevangen) kan, met dit toestel, hun richting worden bepaald, t.o.v. het schip dat het gesprek opvangt, maar niet de afstand.

Ook de radioseinen, die worden uitgezonden door lichtscheperen (Westhinder, Wandelaar, Sandettie en zoveel andere), kunnen worden opgevangen, waarbij de positie kan worden bepaald of de juiste koersen kunnen worden berekend.

3. Dieptemeter (Echosounder)

Op een rol "speciaal" papier wordt bestendig de diepte aangegeven tussen de kiel van het vaartuig en de bodem van de zee. Nauwkeurig kunnen banken en alle oneffenheden van de zeebodem worden nagegaan.

Die instrumenten zijn zo fijngevoelig, dat zelfs **scholen vis**, worden geregistreerd op de papierband, als ze zich onder het schip bevinden.

Dieptemeters worden dan ook dankbaar gebruikt bij de sprot- of haringvisserij, omdat die vissoorten in scholen of (vis)banken voorkomen.

4. Decca-toestel

Instrument waarmee men altijd **de juiste positie** van het vaartuig kan aangeven.

Beschrijving: twee wijzerplaten waarop, door middel van "naalden", cijfers worden aangeduid, die heel gemakkelijk op de daartoe bestemde zeekaarten kunnen worden overgebracht, en waarbij de juiste positie wordt opgegeven.

Erg handig om b.v. op dezelfde plaats (in volle zee) te blijven vissen, wanneer men een visrijke plaats heeft gevonden. Wrakken die op de bodem van de zee rusten, worden direct op de kaart aangegeven en door de vissers onderling doorgegeven, dank zij het Decca-toestel.

Zo kan men die wrakken ontwijken waarbij vanzelfsprekend veel schade aan het materieel wordt bespaard.

5. Radar

Alle hindernissen die zich op zee bevinden, komen op het scherm (schepen, boeien, enz. . . .).

In de eerste plaats is de radar heel nuttig om aanvaringen met andere vaartuigen te vermijden, zowel bij dag als bij nacht.

Bij mistig weer kan men de omringende vaartuigen heel goed "volgen".

Soms stelt men echter té veel vertrouwen in de radar en gebeuren er zelfs aanvaringen tussen heel grote koopvaardij-schepen. Uitkijkposten worden soms verwaarloosd met de gekende gevolgen. Er mag nooit worden vergeten dat alle instrumenten kunnen falen.

De grootste vissersvaartuigen hebben al die instrumenten aan boord, de kleine schepen de meest noodzakelijke.

De toestellen worden verhuurd door internationale maatschappijen, omdat de apparaten erg duur zijn, en haast onmogelijk kunnen worden aangekocht.

Grote vaartuigen betalen per jaar ongeveer 200 000 fr. "huur en verzekering" voor die uitrusting.

Voor de huur van een decca-toestel betaalt men per jaar 80 000 fr. (huurgeld + verzekering).

4. VASTSTELLING VAN HET LOON

Alle vissers worden aangemonsterd, dat wil zeggen contractueel aangeworven. De gegevens worden bij de Waterschout op de monsterrol vastgelegd.

Vissers hebben geen uur- of maandloon, maar krijgen een vooruitbetaald procent op de verkoop (opbrengst van het vaartuig). Dat percentage verschilt naargelang van de grootte van de vaartuigen. Voorbeeld : op een garnaalscheepje vaart een matroos aan 15 of 18 procent; op een treiler echter aan 6 of 7 procent. Dit verschil is te verklaren door het feit dat grote schepen een grotere opbrengst hebben dan kleine.

5. BEMANNING

1. Kleine vaartuigen : 2 man + 1 scheepsjongen.

2. Grotere vaartuigen : 3 man + 1 scheepsjongen, zelfs 4 of 5 man + 1 scheepsjongen.

Op de 36 Nieuwpoortse schepen werken er ca. 150 varende, aangemonsterde vissers.

1. **Schipper** : moet in het bezit zijn van een diploma, vereist volgens de grootte van zijn schip. Om een diploma te bekomen moet hij minimum zes jaar hebben gevaren.

a) diploma kustvisserij (beperkte zone);

b) diploma 2de klas (begrensde zone in de Noordzee);

c) diploma 1ste klas (grootste treiler, verre afstanden).

2. **Motorist** : moet in het bezit zijn van een diploma, vereist volgens het aantal pk van de motor.
3. **Matroos** : moet niet in het bezit zijn van een bepaald diploma. De Zeevaart-inspectie onderwerpt hem echter aan een "test", waarbij hij moet bewijzen een degelijke kennis te hebben van de zeevaartreglementen (o.a. om "wacht" te mogen lopen).
4. **Scheepsjongen** : minimumleeftijd : 15 jaar. Voorkeur wordt gegeven aan jongens die de visserijschool hebben doorlopen.

C. 6. DE PANNE

1. **DE PANNE** ligt op 4 km van de Franse grens, op 6 km van Veurne, op 5 km van Koksijde en op 2 km van Adinkerke.

Dagelijks rijden enkele mazouttreinen van Brussel via Gent naar Adinkerke. Spoorverbinding Antwerpen-Centraal — Adinkerke ongeveer 3 uur.

De Panne is de belangrijkste badplaats van de Westhoek. Hotelnijverheid en belangrijk winkelcentrum. Veel bezoek van Fransen, vooral uit de streek van Duinkerken; in de winter ook tijdens de week-ends. Zaterdagmarkt. Zeedijk van 1,5 km. Heel breed strand : zeilwagensport.

2. BEKNOPTE GESCHIEDENIS.

In 1830 slechts een kleine visserswijk met verspreide vissershuisjes in de duinpannen. Door straatweg met Veurne verbonden. Als gehucht nog afhankelijk van Adinkerke.

Op 17 juli 1831 beleefden de vissers een onvergetelijke dag : de eerste Belgische koning, Leopold I, werd er ingehaald, komend van Dover, via Calais per koets over Duinkerken, op weg naar Veurne. In 1840 nam een rijke landeigenaar, Bortier, het initiatief van De Panne een badplaats te maken.

Hij bouwde aan het strand een villa in Italiaanse stijl en begon met bosaanplantingen, die later door Calmeyn zouden worden voortgezet.

In 1893, een eerste hotel : een houten chalet (Terlinck). In 1911 eerst werd De Panne een zelfstandige gemeente. Tijdens de eerste wereldoorlog verbleven koning Albert I en koningin Elisabeth te De Panne, in de oude villa Bortier. Het groot Océan-hotel werd toen als militair hospitaal ingericht. Een gedenksteen werd aangebracht aan het modern appartementsgebouw dat nu op die plaats verrijst. Het militair kerkhof "Duinhoek" telt 3 200 graven van Belgische soldaten. De Pannese vissersvloot kwijnde weg door de opgekomen motorisering. De Panne ontwikkelde zich verder tot de drukke badplaats van vandaag.

3. MERKWAARDIGHEDEN.

- **Monument met standbeeld van Leopold I**, opgericht in 1958, ongeveer op de plaats waar hij door de burgemeester van Veurne werd verwelkomd, een 50-tal meter voorbij het westelijk uiteinde van de zeedijk.
- **Het Staatsnatuurreservaat van de Westhoek (1957)**, gelegen tussen Adinkerke, De Panne en Bray-Dunes (Fr.). In dit 350 ha uitgestrekt duingebied ligt een historische vindplaats, het "Romeins kamp", dichtbij de Franse grens. Allerlei resten, stukken aardewerk, muntstukken e.a. vondsten wijzen op de vroegere aanwezigheid van de mens aldaar, tijdens het ijzertijdperk en later ook van Morinen en Romeinen.

C. 7. KOKSIJDE

1. **KOKSIJDE** bestaat uit twee delen : Koksijde-bad en -dorp, die langzaam naar elkaar toegroeien. Het **gehucht St.-Idesbald**, ontstaan rond een oude vissersherberg, behoort tot de gemeente Koksijde.

Koksijde ligt op 5 km van Veurne en even ver van De Panne. Het is ook te bereiken met de trein Brussel — Adinkerke. Het kleine station van Koksijde ligt echter dichterbij Veurne dan bij Koksijde zelf. Er is ook een autobusverbinding. **Koksijde** is een belangrijke badplaats, de "Koningin der bloemen" genoemd omdat de gemeente jaarlijks een wedstrijd uitschrijft voor de mooiste bloemenversieringen en daarbij een bloemenstoet inricht.

2. **MERKWAARDIGHEDEN. ***

- **Duinenabdij en museum.**
- **Monument van St.-Idesbald** : opgericht ter hoogte van tramhalte "Ster der Zee", tussen St.-Idesbald en Koksijde.
- **O.L.V. ter Duinen** : moderne kerk met eigenaardige dakconstructie. Ze telt 1 400 zitplaatsen; 1 000 m² brandglasramen zijn erin verwerkt : architect Lantsoght.
- **Militaire vliegbasis** : 320 ha, gelegen langs de weg naar Veurne. Aangelegd tijdens de tweede wereldoorlog. Nu vooral helikopterbasis.
- **De Hoge Blekker** : hoogste (32 m) en ook omvangrijkste duin (20 ha) van de Belgische kust.

* Informatie hierover vindt u in het home.

C. 8. NIEUWPOORT

1. **NIEUWPOORT** bestaat ook uit Nieuwpoort-bad en -stad. Nieuwpoort-stad ligt aan de monding van de IJzer, waar de havengeul begint. Zes sluizen, in waaivorm aangelegd, lozen er bij eb het polderwater in de spuikom. Nieuwpoort ligt op 16 km van Oostende, 18 km van De Panne en 10 km van Veurne. Het is de derde Belgische vissershaven en ook een (kleine) zeehaven, waar af en toe een zeeschip met hout, steenkool, cement of grint zijn lading komt lossen.

Vissersschool, steenbakkerij. Slotenfabrieken Litto en Mees. Visserijgerei.

2. **BEKNOPTE GESCHIEDENIS.**

In 1163 bekwam Nieuwpoort zijn stichtingskeure van Philips van den Elzas. Het was van oudsher een belangrijke versterkte plaats, door vestingen omringd, en de omgeving kon door middel van sluizen onder water worden gezet, wat dan ook meer dan eens gebeurde. Door zijn belangrijke ligging op krijgskundig gebied werd Nieuwpoort dikwijls belegerd en verwoest . . .

In 1914-1918 werd de stad door de Duitsers tot puin geschoten. De IJzervlakte, werd onder water gezet (Geeraert, Goghe), zodat de Duitse opmars gestuit werd. Er volgde een vierjarige loopgravenoorlog. Alle historische gebouwen van Nieuwpoort waren vernield maar werden sedertdien heropgebouwd.

3. **MERKWAARDIGHEDEN**

- **de O.L.V.-kerk** : gotische hallenkerk, oorspronkelijk van 1163. Meermaals verwoest. Nieuwe toren, 50 m hoog, met moderne beiaard, ingehuldigd in 1953. (De beiaard is diachromatisch : kruis en bemol worden door twee afzonderlijke klokken gespeeld : op die manier krijgt een oktaaf 17 klokken i.p.v. 12).
- **Stadhuis** : heropgebouwd in 1922.
- **de oude Boterhallen met het Belfort** : oorspronkelijk van 1480. In de hallen is nu een interessant **Museum voor Vogels en Schaaldieren** ondergebracht.
- **het Oorlogsmuseum 1914-1918.**
- **het Pieter Braeckemuseum** : gewijd aan werk van deze Nieuwpoortse beeldhouwer die onder meer ook het IJzermonument en het **ruiterstandbeeld** van koning Albert maakte.
- **het Albert I-monument** : rotonde met wandelgang en standbeeld.
- **Brits oorlogsmonument** : ter herdenking van onbekende gesneuvelden.
- **Vissersmonument** : ter herdenking van vissers op zee gesneuveld.
- **de ruïne van de St.-Laurentiustoren** of "Duvetorre" : 13de eeuw.
- **de vissershaven en de vismijn** : belangrijkste visverkopen (en -aanvoer) op maan- en woensdagmorgen.
- **het staketsel en het gebouw van de seindienst** : zie ook rubriek C. 5/3.

C. 9. OOSTDUINKERKE

1. **OOSTDUINKERKE** bestaat uit Oostduinkerke-bad en -dorp. Op 5 km van Nieuwpoort, op 7 km van Veurne en op 2 km van Wulpen. In 1136 nog Dunkerke, vanaf 1560 Oostduinkerke, onderscheid met Duinkerken (Fr.). Oostduinkerke had niet zo lang geleden nog 1 000 ha duingebied. Een klein deel ervan werd geklasseerd als Nationaal Natuurreservaat. Het vroeger zo mooie gebied tussen Oostduinkerke en Nieuwpoort is reeds verkaveld en de mooie duinen achter de kerk komen nu aan de beurt . . .

2. MERKWAARDIGHEDEN.

- **de St.-Niklaaskerk** : 1952-1955 : architect Jean Gilson; grote kruisgang; toren van 38 m met groot Christusbeeld van 13,5 m in terracotta, gewicht : 4 ton, beeldhouwer : Ernst Gause.
- **het nieuwe stadhuis** : 1958-1960; architect A. De Geyter; gevel in typische Vlaamse stijl (vensterramen); sierlijke pui uit blauwsteen, bovenaan het symbool van Oostduinkerke : de "paardevisser"; modern interieur; gele polderbaksteen.

C. 10. VEURNE

1. **VEURNE** is het centrum van de polderstreek Veurne-Ambacht. Het ligt op 5 km van St.-Idesbald en op 8 km van de Franse grens. Landbouw, veeteelt, boter en kaas. Steenbakkerijen, meubel- en zetelfabriek, kunstvezelfabriek (afdeling van "La Vedre"). De suikerfabriek "Sucrierie de Furnes" draait op volle toeren van oktober tot einde december. Aanvoer van suikerbieten op vrachtwagens en in lichters (langs kanaal Duinkerken — Adinkerke — Veurne — Wulpen — Nieuwpoort).

Pittoreske "boerenmarkt" op woensdagvoormiddag.

2. **BEKNOPTTE GESCHIEDENIS.**

861 : streek geplunderd door de Noormannen;

870 : versterking gebouwd door Boudewijn met de IJzeren Arm;
"Voore" (later Veurne) = geul van de zee.

1109 : eerste vrijheidsbrief;

1566 : geplunderd door Geuzen;

1793 : geplunderd door Sanskulotten — daarna de Boerenkrijg;

1831 (17 juli) : blijde intrede van koning Leopold I;

1914-1918 : Veurne was het eerste hoofdkwartier van het Belgische leger. Het doorstond veel bombardementen maar de historische gebouwen bleven grotendeels gespaard.

Bijzonderheid : de jaarlijkse **Boeteprocessie** op de laatste zondag van juli. Kreeg in 1636 vaste vorm. Vrijwilligers nemen eraan deel : 110 kruisdragers in zware boetpij, een kap voor het gelaat en meestal blootvoets trekken voorbij, gebukt onder de last van een kruis van $\pm$ 25 kg.

Beroemde Veurnenaars zijn :

— Sporkin : aanvoerder der Veurnenaars in de Guldensporenslag.

— Zannekin : gesneuveld in de slag bij Kassel (1328);

— Karel Cogghe : toezichter bij de wateringen; werkte het plan uit waardoor men de frontstreek van de IJzer in 1914 kon laten overstromen.

3. **MERKWAARDIGHEDEN. (geconcentreerd op de typische Grote Markt)**

— **het Stadhuis** : Vlaamse renaissance; tweedelige voorgevel : linkerdeel uit 1596, het rechterdeel uit 1612; mooie pui uit blauwsteen. De trouw- en raadzaal zijn behangen met Corduaans leder.

— **het Gerechtshof** : 1613-1616 : renaissance; gevel in arduin.

— **het Belfort** : zwaar beschadigd in mei 1940, hersteld in 1950.

— **de Sint-Walburgakerk** : oorspronkelijk Romaans van voor 870, later voorzien van gotisch koor (1230-1280). Bij gebrek aan fondsen nooit voltooid (puin van tweede toren).

In 1578 verwoest door de Beeldstormers. Slanke steunberen, machtige steunbogen. Merkwaardig meubilair (koorstoelen).

— **de St.-Niklaaskerk** : zuiver voorbeeld van Westvlaamse hallenkerk : drie nagenoeg gelijke beuken, zonder uitspringende kruisbeuk; toren uit 13de eeuw, beuken einde 15de eeuw. In de toren "t Bomtje" (1379) één der oudste klokken van Vlaanderen en nieuwe beiaard van 1958.

- in het midden van de **Grote Markt** ligt een "ster" in blauwe en bruine steen, gevat in witte rechthoek; er staan **mooie herenwoningen** : "de Valk", "de Zwaan", "het Hert"; vijf mooie 17de eeuwse **trapevels** met in ieder een tabernakelvenster.
- **het Spaanse paviljoen** (1452; 1530) heeft twee verschillende delen; diende tot 1586 als stadhuis, werd in 1697 Spaans officierenkwartier.
- **de Hoge Wacht** : 1636 : vroeger nachtwakersverblijf, nu handelskamer.
- **het Vleeshuis** : 1614 : na 1860 Stadsschouwburg; zwaar beschadigd in 1940.

C. 11. SUIKERBIETEN

A. DE SUIKERBIET (suikerbeet) is een "tweejaarlijkse" plant : het eerste jaar brengt hij een vlezige penwortel voort, om het 2de jaar te bloeien en "zaad te schieten".

Wordt hij geteeld voor de suikerfabricage, dan wordt hij gerooid op het einde van het 1ste groeijaar.

De suikerbieten, die in het begin van de lente worden gezaaid, zijn eind september "rijp" (d.i. het rijkt aan suiker) (1).

De biet eist losse, diep bewerkte en goed bemeste grond.

Het "zaadkluwen", dat 1 tot 6 zaadjes bevat, wordt 1 á 2 cm diep gezaaid. Dat gebeurt "op rijen" (3, 4, 6 of 9 rijen), gewoonlijk 40 tot 42 cm van mekaar.

Hakken en wieden zijn noodzakelijk om een goed geventileerde en zuivere grond (vrij van onkruid) te verkrijgen. Doordat men meerkiemige zaden in de grond stopt, moet men "de planten op-afstand-zetten" (op regelmatige afstanden behoudt men gedeelten van de rijen) en "op-één-zetten" (kleine bieten verwijderen). Men probeert ongeveer elke 30 cm één plant te behouden, met het oog op het bekomen van 80 000 planten per ha. Het "op-afstand" en "op-één-zetten", gebeuren met de hand op het ogenblik dat de biet 2 tot 6 blaren telt.

Het rooien vergde vroeger veel handenarbeid, maar tegenwoordig gebruikt men meer en meer machines. Het rooien duurt tot december. De bladeren en de kraag (bovenste deel van de wortel waaraan de blaren vastzitten) worden weggesneden. Loof en kraag worden ingekuuld en vormen het basisvoedsel van de veestapel in de winter. Met de afval van één ha bieten kunnen vier runderen gedurende drie maanden (of één rund gedurende een heel jaar) worden gevoederd.

In weide-arme streken is men dan ook vee gaan houden alleen al om de afvalprodukten van de suikerfabrieken te gebruiken. Na een regenrijke zomer is het gewicht van loof en koppen aanzienlijk toegenomen, wat de landbouwers de grootste voldoening schenkt, omdat dit een grote winst betekent voor de voeding van hun dieren. In de streken waar de bietenteelt geen aanleiding tot veeteelt geeft — wat eerder zeldzaam is — wordt de afval van de bieten in de grond gewerkt; hoewel die soort van groenbemesting niet even renderend is als een bemesting met luzerne of met klaver, schenkt ze toch een grote dosis humus aan de bodem terug. De pulp (2) vormt een uitstekend voeder voor het vee.

De bieten zelf worden naar de fabriek gevoerd (vrachtwagen, schip of spoorwagen) en in ruime silo's opgestapeld. Van elke geleverde hoeveelheid wordt het brutogewicht opgenomen en een monster, van een 20-tal kg bieten, onderzocht. Eerst bepaalt men de tarra (het percentage aarde) dat nog aan de bieten kleeft, en daarna het suikergehalte door middel van een speciaal optisch apparaat, de polarimeter. Op basis van die twee gegevens zal de prijs, die de landbouwer toekomt, worden vastgesteld.

NOOT : Om renderend te zijn dient men de gronden waarop suikerbieten worden verbouwd goed te verzorgen. Dit komt niet alleen ten goede aan de suikerbieten-cultuur, doch ook aan de volgende culturen; immers, nadat de bieten zijn gerooid, is

---

(1) Een suikerbiet bevat 15 tot 18 % suiker, in de vorm van gesuikerd sap.

(2) Produkt dat overblijft uit de snijsels van bieten na uitloging van de suiker en uitpersing van het overtollige water.

het terrein van alle onkruid gezuiverd; bovendien bevat de bodem dan nog altijd een groot deel van de meststoffen die er voor die bietenteelt waren ingewerkt. Aangezien als volgende teelt gewoonlijk tarwe wordt uitgezaaid, trekt die een zo groot mogelijk voordeel uit de zorg die het vorige jaar aan de grond werd gegeven. Men mag gerust beweren dat de teelt zowat 20 % meer renderen zal en, daar ongeveer 70 000 à 90 000 ha bieten worden verbouwd en de wisselbouw vier jaar duurt, komt de bietenteelt uiteindelijk ten goede aan 300 000 ha goede grond, d.i. circa één tiende van ons land.

B. WAAR IN ONS LAND WORDEN SUIKERBIETEN GETEELD ?

Zie de thematische kaartjes i.v.m. de landbouw in de atlas van het 5de leerjaar (België, uitg. De Sikkel).

C. WAAR IN ONS LAND ?

1. **Suikerfabrieken :** Veurne, Moerbeke-Waas, Escanaffles, Warcoing, Frasnes-lez-Buissenal, Barry-Maulde, Wez-Velvain, Brugelette, Genappe, Wavre, Hoegaarden, Ambresin, Gembloux, Hollogne, Wanze, Trongée, Liers, Quévy-le-Grand, Donstiennes.
2. **Raffinaderijen :** Tienen, Oreye.
3. **Raffinaderijen — Kandijfabrieken :** Antwerpen, Ath.

**D. VERWERKINGSMOGELIJKHEDEN BIJ DE DRUKWERKEN VOOR DE
LEERLINGEN (1)**

INHOUD

- D. 1 : Kaartlezen (K 1).
  - D. 2 : Kaartlezen (K 2).
  - D. 3 : Kaartlezen (K 3).
  - D. 4 : De kuststreek (1).
  - D. 5 : De kustlijn vroeger en nu (2 en 3).
  - D. 6 : De kustlijn vroeger en nu (4).
  - D. 7 : Kusttoerisme (5 en 6).
  - D. 8 : Belgische zeevisserij (7).
  - D. 9 : Belgische zeevisserij (8).
  - D. 10 : Belgische zeevisserij (9 en 10).
  - D. 11 : In de vismijn (11).
  - D. 12 : Vissers en vissen (12).
  - D. 13 : N.782 vaart uit ! (13).
  - D. 14 : Buitenlanders aan de kust (14).
  - D. 15 : Antwerpen — kust voor automobilisten (15).
  - D. 16 : Klimaat (16).
  - D. 17 : Strand en duin (17).
  - D. 18 : Oostduinkerke vanuit de lucht (18).
  - D. 19 : Ebbe en vloed (19).
  - D. 20 : De kust vroeger en nu (20).
  - D. 21 : De Polders (21).
- Schelpenkaart : zie C.4/1.

---

(1) Tussen de (. . .), de nummers van de drukwerken.

D. 1. KAARTLEZEN

DEZE TAKEN HOREN BIJ KAARTEN NUMMERS **K 1 en K 2**

A. SAMEN MET DE LEERLINGEN DE REISWEG UITSTIPPELEN

Antwerpen — St.-Idesbald.

Welke weg(en) kunnen we volgen ?

Suggesties van de leerlingen.

B.v. :

- a) 1. Antwerpen — Gent (via de E 3 naar het kruispunt E 3 — E 5 (deel Oostende — Brussel)).
2. Autoweg Brussel — Oostende.
3. Oostende — St.-Idesbald (K 2 → welke badplaatsen zullen we passeren ?).
- b) 1. idem;
2. idem, maar Jabbeke — Nieuwpoort;
3. Nieuwpoort — St.-Idesbald via ...
- c) ? ? ?

OPDRACHT

Tijdens de rit de gevolgde weg noteren.

B. BESPREKING KAARTEN K 1, K 2 en (K 3)

AANDACHT VESTIGEN OP :

- a) — kaart 2 werd aangegeven op kaart 1 (grote rechthoek links);
— kaart 3 werd aangegeven op kaart 2 (kleine rechthoek links);
De aangegeven "rechthoeken" vergelijken met de kaart zelf. Schaal van de kaarten onderling vergelijken;
- b) K 1 : Schelde-Rijnverbinding;
- c) K 1 : Tijdens het verblijf in de Bosklassen verkenden we een ander deel van België. Waar op deze kaart ?
- d) K 2 : NIET VET = gefusioneerde gemeenten (bestaan niet meer als zelfstandige gemeenten) of "plaatsnamen".
Bevolking :
25 000 - 50 000 : type **Knokke-Heist**
10 000 - 25 000 : type **Blankenberge (Maldegem, Beernem, ...)**
5 000 - 10 000 : type **Damme (Jabbeke, Koekelare, ...)**
1 000 - 5 000 : Zuienkerke
Arrondissementshoofdplaatsen : Brugge, Oostende, Veurne en Diksmuide.

C. TAKEN BIJ K 1 (1)

1. In welke richting rijden we als we de J.F. Kennedytunnel onder de Schelde uitkomen ?
In ..... richting.
2. a) Even voorbij de tunnel bereiken we vrij vlug een andere provincie. Welke ?
b) Ons eindpunt ligt echter in nóg een andere provincie. Welke ?
c) De grens tussen die 2 provincies bereiken wij als we :
 van Antwerpen naar Gent rijden;
 over de autoweg naar Oostende rijden;
 de kustweg volgen.
3. Tussen Antwerpen en Gent kruisen we enkele keren een spoorweg. Hoeveel keer ?
4. In de buurt van Lokeren rijden we over een riviertje. Welk riviertje ?

(1) En atlas !

5. Is er op de hele reisweg een punt dat op meer dan 20 m boven de zeespiegel ligt ? En op meer dan 50 m ? Zo ja, omschrijf dan zo nauwkeurig mogelijk waar dat ligt.
6. We komen op de autoweg Brussel — Oostende ten (westen / oosten / zuiden / noorden) van Gent.
7. Bij Gent komen we op de autoweg Brussel — Oostende. We rijden aan een gemiddelde snelheid van 60 km per uur. Na hoeveel minuten zullen we de grens tussen de beide Vlaanderen bereiken ? Na 5 minuten, 15 minuten, 25 minuten of 35 minuten ?
8. Zijn er op 10 km van de Belgische kustlijn, diepten van meer dan 20 m mogelijk ? En diepten van meer dan 8 m ?
9. Langs de kustlijn zie je blauwe stippen. Dat is land dat bij vloed telkens overstroomt. Is dit een ononderbroken strook van De Panne tot aan Knokke ? Kan je ook een verklaring geven ?
10. a) Hoe lang is onze kust in vogelvlucht ?
b) Als op een andere kaart die afstand de helft kleiner is, op welke schaal is die kaart dan getekend ?

NOOT : Veel andere taken zijn natuurlijk mogelijk. Enkele ideeën vindt men o.m. nog bij Kaartlezen II.

D. 2. KAARTLEZEN

DEZE TAKEN HOREN BIJ KAART NUMMER **K 2**

1. Wat stellen de groene vlekjes op de kaart voor ?
Zoek in je atlas in welke **aardrijkskundige streek (1)** ze liggen.
Ten noorden en ten westen van die geografische streek liggen de .....
(de overgang kan je zien als je langs de autoweg naar zee rijdt).
2. De hoogte van de streek die op de kaart is afgebeeld, schommelt tussen ..... en ..... meter. (Daarvoor heb je natuurlijk de **reliëfkaart** uit je atlas nodig).
3. Welke badplaats ligt het dichtst bij Brugge ?
4. Op 2 km ten zuidwesten van St.-Idesbald ligt .....
En op 8 km ten noordoosten van St.-Idesbald ligt .....
5. Damme ligt in de provincie .....
Eeklo ligt in de provincie .....
En Sluis ligt in .....
6. Juist of fout ?
  - Diksmuide ligt bij de IJzer.
  - Torhout ligt op 28 km van Brugge.
  - Vanuit Brugge kan je met de trein rechtstreeks naar Den Haan rijden.
  - Van Brugge naar Sluis loopt een rivier.
  - Veurne ligt ten noordwesten van Diksmuide.
  - Van Zeebrugge loopt een kanaal naar Brugge.
  - Het vliegveld bij Koksijde is groter dan 1 km².
  - Als je vanuit St.-Idesbald 6 km ver recht in zee zou varen, dan is de zee op die plaats 8 tot 20 m diep.
  - Lombartzijde ligt vlak bij de zee.
7. Aan de westkust is het net of de plaatsjes (b.v. Koksijde, Oostduinkerke, ...) uit twee delen bestaan.
Hoe noemt men het deel bij de zee, en hoe het ander deel ?
Welk deel zou het langst bestaan denk je, en waarom ?
8. Naar welke plaatsen aan de kust werden kanalen gegraven ?
Weet je ook waarom ?
9. Zoek op in je atlas.
  - a) Van Oostende loopt een kanaal naar Brugge.
Van Brugge loopt dit kanaal in zuidoostelijke richting naar .....
  - b) In welk kanaal op kaart K 2 kunnen de grootste schepen varen ?
Het kanaal van ..... naar .....

(1) of geografische streek.

10. Nog in je atlas zoeken ! (Kies a of b)

- a) Grote wegen die door Europa lopen geeft men aan met de letter E en een getal. (b.v. E 3, E 10, E 40 enz.).
Hoe wordt de autoweg naar Oostende aangegeven ?
Geef 3 Europese steden (niet in België !) die aan die autoweg liggen.
- b) Noem 3 plaatsen die op kaart K 2 slaan, die aan de autoweg liggen.

11. Iets voor knappe speurders.

- a) **In welke gemeente is de schat verstopt ?**
Vertrokken vanuit Blankenberge met auto langs weg in oostelijke richting : ongeveer 11 km gereden. Dan langs weg die naar het zuidoosten loopt : ongeveer 4 km. Links afgeslagen en weg ongeveer 9 km gevolgd. Rechtsaf weg naar het zuiden ongeveer 12 km lang gevolgd.
Eindpunt.
- b) Diefstal in Diksmuide. Dieven zijn gevlucht met zwarte auto.
De politie weet :
- a) dat de dieven in noordoostelijke richting gevlucht zijn;
b) dat ze na ongeveer 12 km naar rechts zijn afgeslagen;
c) na 6 km zijn ze een weg ingeslagen die eerst in noordwestelijke richting loopt, maar die daarna ombuigt naar het noorden toe.
Waar zal men de dieven moeten gaan zoeken ?

12. Vrije taak.

Zelf zo eens een detectiveverhaal maken, en het door je vrienden of vriendinnen laten oplossen.

D. 3. KAARTLEZEN

DEZE TAKEN HOREN BIJ KAART NUMMER **K 3**

Kaart K3 mogen de leerlingen meenemen als ze op uitstap gaan. Er zijn diverse mogelijkheden om dit kaartje bij de uitstapjes functioneel in te schakelen.

- Twee klassen kunnen b.v. vanuit het home in verschillende richtingen vertrekken, na vooraf te hebben afgesproken dat ze elkaar op eenzelfde punt zullen vinden. Onder de weg volgen de leerlingen op de kaart.
- Vooraf wordt met de leerlingen op de kaart beschreven hoe men b.v. naar de Hoge Blekker zal gaan. Die wandeling wordt daarna echt gemaakt. De leerlingen volgen op de kaart.

NOTITIES VAN DE LEERKRACHT.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

D. 4. DE KUSTSTREEK

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER **1**

Inhoud van de takenbundel

- I. Overzicht
- II. Vragen :
  - A-vragen
  - B-vragen
- III. Kaartlezen
- IV. Bijzondere taken

I. OVERZICHT

DE KUSTSTREEK

Lengte van de Belgische kust : ..... km.

Bevolkingsdichtheid :

- a) buiten het vakantie seizoen : ..... per km²
- b) tijdens het vakantie seizoen : ..... per km²

Belangrijkste bron van inkomsten : .....

Gekende badplaatsen :

- a) de "koningin der badsteden" : .....
- b) het dichtst bij de Nederlandse grens : .....
- c) het dichtst bij de Franse grens : .....

Havens :

- a) de drie belangrijkste vissershavens : .....
- b) de belangrijkste passagiershaven : .....
- c) de belangrijkste goederenhaven : .....
- d) de luchthaven : .....

Verbindingswegen met het binnenland :

De twee belangrijkste verkeerswegen naar de kust :

- a) .....
- b) .....

II. VRAGEN

A-VRAGEN

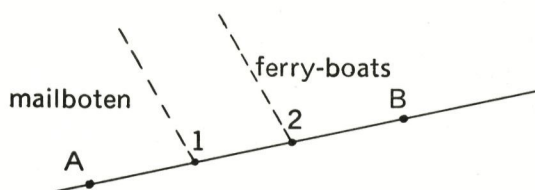
1. Er zijn redenen om te zeggen dat de Noordzee een gevaarlijke zee is. Welke ?

.....
.....
.....

2. De getijstroom voert een grote hoeveelheid zeezand aan. Wat wordt er met dit zand opgebouwd ?
3. Wat doet de mens om te voorkomen dat een duin gaat verstuiven ?
4. Hoe heten de stenen dammen :
  - a) die op vele plaatsen het strand beschermen ?
  - b) die de toegangseu van een haven beschermen ?
5. Waardoor worden golven veroorzaakt ?
6. Het juiste antwoord aankruisen :
 De meeste toeristen aan de kust overnachten
  - in een hotel.
  - in een appartement of villa.
  - op een kampeerterrain.
 In België is het toeristenverkeer het grootst
  - in de Kempen.
  - aan de kust.
  - in de Ardennen.
  - in de kunststeden.
7. Welke naam gaf men aan de zandbanken voor onze kust ?
8. Iets over de visserij.
 Duid met een diernaam aan wat in grote hoeveelheid wordt gevisst, maar let op wat tussen haakjes staat.
  - a) kustvisserij : (schaaldier) .....
 (algemene naam voor die vissen) .....
  - b) visserij in volle zee :
 bij de Doggerbank : (een vis) .....
 nabij IJsland : (een vis) .....

B-VRAGEN

1. Door haar **gunstige ligging** is de Noordzee de drukst bevaren zee ter wereld. "Gunstige ligging" moet je nader toelichten.
2. Er is veel vis in de Noordzee. Waaraan is dit toe te schrijven, denk je ?

Dit stelt de Belgische kust voor. De cijfers duiden steden aan, de letters natuurreservaten. Schrijf hun naam.

4. Probeer te weten te komen hoelang een getij duurt.
5. Hoe komt het dat het eerder hoogwater is in De Panne dan in Knokke ?
6. Schepen die de Schelde willen opvaren, moeten reeds in volle Noordzee een loods aan boord nemen. Waarom ?
7. Zou jij in de volgende zin het onderstreepte woord nader kunnen toelichten ?
 De kustverlichting verzekert een veilige vaart aan de schepen.

III. KAARTLEZEN. (bij atlas "België", uitg. De Sikkel).

1. Atlas "België" : diverse kaartjes

a) Vul op onderstaand lijstje de gegevens in voor Oostende.

	Oostende (Kuststreek)	Bastogne (Ardennen)
Hoogteligging	.....	520 m
Gemiddelde temperatuur voor januari	.....	0° C
Gemiddeld aantal vorst- dagen per jaar	.....	meer dan 110

b) Bekijk deze gegevens. Welk besluit trek je ?

c) Beantwoord nog volgende vragen met ja of neen, en zeg waarom je zo denkt.

1) Denk je dat de nabijheid van de zee hierbij een rol speelt ?

2) Denk je dat de hoogteligging hierbij een rol speelt ?

2. Atlas "België" : reliëf.

Vul in : diepte van de Noordzee voor de Belgische kust.

a) op 5 km van de kust : .....

b) op 10 km van de kust : .....

c) op 20 km van de kust : .....

Kan je het volgende toelichten ?

a) Oostende en Zeebrugge hebben geen natuurlijke havens : men heeft ze moeten graven.

b) De toegangswegen van deze havens moeten tegen verzanding worden beschermd.

IV. BIJZONDERE TAKEN

1. Indien je over een kaart van Europa beschikt, kan je de nodige gegevens vinden om een interessant lijstje op te stellen met als titel.

De Noordzee is de drukst bevaren zee ter wereld.
De grootste Noordzeehavens zijn wereldhavens.

land	wereldhaven	stroom
België	Antwerpen	Schelde
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

2. Iets voor dierenkenners.

Volgende dieren leven in de Noordzee. Zou jij ze in onderstaand lijstje kunnen rangschikken ?

bruinvis — garnaal — haring — kabeljauw — kokkel — krab — kreeft — mossel — oester — rog — schelvis — zeehond.

zoogdieren	vissen	schaaldieren	weekdieren
------------	--------	--------------	------------

3. Hier heb je een reeks quizvragen over de Noordzee en de kuststreek. Wil je een goede spelleider zijn, dan moet je de antwoorden kennen. Bereid dus alles zorgvuldig voor. Daarom zul je het een en ander moeten opzoeken (kaarten van België en Europa, het woordenboek, ...).

Reeks A

1. Waar is de Noordzee het diepst : voor de Schotse kust, voor de Noorse kust of voor de Nederlandse kust ?
2. Waar zijn de Belgische duinen het breedst : te St.-Idesbald, tussen Oostende en Blankenberge of te Knokke ?
3. Welke stad heeft de belangrijkste vissershaven : Zeebrugge, Oostende of Nieuwpoort ?
4. Welke stad ligt het dichtst bij de Franse grens : Blankenberge, Oostende of Zeebrugge ?
5. Van welke vis maakt men stokvis : van schelvis, van kabeljauw of van schol ?

Reeks B

1. Waar is de Noordzee het ondiepst : voor de Engelse kust, voor de Belgische kust of voor de Duitse kust ?
2. Welke is de langste afstand in vogelvlucht : Oostende — Franse grens, Oostende — Veurne of Oostende — Nederlandse grens ?
3. Welke streek is het dichtst bevolkt : de kuststreek, de polderstreek of de Kempen ?
4. Welke stad telt het meest aantal inwoners : De Panne, Blankenberge of Nieuwpoort ?
5. Is een strandloper een stenen dam, een vogel of een soort krab ?

Voorstel :

De klas wordt verdeeld in 3 groepen :

- groep A bereidt de A-vragen voor;
- groep B bereidt de B-vragen voor;
- groep C is de jury en bereidt alle vragen voor.

Spelregels :

- groep A stelt A-vragen aan groep B
- groep B stelt B-vragen aan groep A;
- groep C beoordeelt de antwoorden.

NOTITIES VAN DE LEERKRACHT :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

D. 5. DE KUSTLIJN VROEGER EN NU

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERKEN NUMMERS

2 en 3

A. Oorzaak en gevolg.

Papa hoest te veel. De dokter zegt dat het vele roken hiervan **de oorzaak** is.

Kan jij nu de oorzaak vinden van volgende feiten ?

1. Brugge wordt een wereldhaven.
Oorzaak :
2. Brugge bleef niet lang zeehaven.
Oorzaak :
3. De kleine eilandjes voor onze kust zijn verdwenen.
Oorzaak :

Maak nu nummer 4 of 5. Je mag zelf kiezen :

4. Damme en Sluis worden havens.
Oorzaken :
5. Antwerpen wordt in de 16de eeuw een belangrijk handelscentrum.
Oorzaken :

B. Gebruik je woordenboekje of het grote woordenboek !

Zeg anders, of omschrijf met een zinnetje :

1. Het Zwin is een **ongerept** plekje.
2. Een **rampspoedige** overstroming.
3. Overstromingen **verzwolgen** de eilandjes.
4. Een **vaargeul**.

C. Als je weet dat Julius Caesar in de 1ste eeuw vóór Christus leefde, kan je dan ook zeggen in welke eeuw Plinius de Oudere leefde ?

D. Bekijk met aandacht de tijdschaal.

Ze is verdeeld in kleine stukjes die even lang zijn.

1. Hoeveel jaren wordt met zo 1 stukje voorgesteld ?
2. Duid met "P" aan op de lijn wanneer Plinius de Oudere ongeveer leefde. En met een "C" wanneer Julius Caesar leefde.
3. Zet een kruisje op de lijn om aan te duiden wanneer de zee tot 25 á 30 km het land binnendrong.
Hoelang is dat wel geleden ?
4. Haar grootste bloei kende Brugge omstreeks de jaren ..... Duid dat met "B" aan op de tijdschaal.
5. Na de grote overstroming die jullie zopas op de tijdschaal hebben aangeduid, zijn er nog een lange tijd overstromingen geweest. Zet op de tijdschaal onder die periode een dikke streep.
Hoeveel jaren hebben die moeilijkheden ongeveer geduurd ?

Maak nu nummer 6 of 7. Je mag zelf kiezen :

6. Indien je de hele geschiedenis van de mensheid op die lijn zou willen krijgen, dan moet je de lijn aan de linkerkant natuurlijk een heel stuk langer maken.
Zou het stuk vóór de 0 dan korter, langer of even lang zijn als het stuk van de 0 tot nu ?
7. Rond welke tijd ongeveer leefde de Vlaming waarover in het lesje gesproken wordt ?

E. In de tekst is ook sprake van de Menapiërs.

In dit stukje over de Menapiërs staan 3 fouten. Kan je die eruit halen ?

De Menapiërs leefden aan onze kust in de 12de eeuw. Ze leefden vooral van visvangst en veeteelt. Ze wonnen ook zout uit het zeewater. Handel dreven ze vooral met de Romeinse kooplieden en met de Amerikanen. Bij hoog tij zochten ze beschutting in het kasteel van de edelen.

De fouten zijn :

1. .... , want .....
2. .... , want .....
3. .... , want .....

F. Op de schets is **de kust** afgebeeld zoals die er **nú** uitziet.

1. Er werden 7 steden aangeduid. Schrijf de nummers af, en schrijf achter elk nummer de naam van de stad. (Zoek in je atlas).
2. Er werden ook 3 rivieren getekend. Schrijf de juiste namen erbij.
3. Sluis ligt in Nederland, op ongeveer 15 km ten noordoosten van Brugge. Duid Sluis aan en schrijf de naam erbij.
4. Damme ligt op 5 km van Brugge, aan het kanaal Brugge – Sluis. Duid ook dit stadje aan (ook naam bijschrijven).
5. Duid op de schets aan met een kruisje waar het Zwin nu ongeveer gelegen is (zoek in je atlas !).
6. Duid met "E" aan, waar de eilandjes vroeger lagen waarover in de tekst sprake is.
7. Waarom kon Sluis als haven langer stand houden dan Damme ?

G. 1. Plinius schrijft : "Tweemaal daags bedekt de zee een uitgestrekte strook lands". Kan je hetzelfde zeggen op een meer moderne manier, met andere woorden dus.

2. Weet je ook waarom die overstromingen juist "tweemaal" daags gebeurden ?

H. Wat kwam eerst ? Zet een 1 vóór de oudste gebeurtenis, een 2 voor de volgende, enz. tot 6.

Gebeurtenis nr. 6 is dus de minst oude.

	In Antwerpen begint de handel te bloeien.
	De menapiërs leven aan onze kust.
	De mensen leven in holen.
	Het Zwin komt tot aan Brugge. Brugge is een zeehaven.
	Tijdens de 1ste wereldoorlog wordt aan de IJzer een zware strijd geleverd.
	Het Zwin verzandt. Doch Sluis is nog een belangrijke haven.

I. Stel je voor dat je de tekst zou moeten leren. Het zou dan natuurlijk erg dom zijn als je heel die les van buiten zou gaan leren. Verstandiger zou het zijn als je de tekst heel kort zou samenvatten en als je alleen die **samenvatting** zou leren. Probeer eens voor jezelf zo'n samenvatting te maken in **4 korte zinnetjes** :

D. 6. DE KUSTLIJN VROEGER EN NU

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

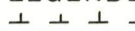

4

Bekijk met aandacht beide kaartjes. Op die kaartjes wordt twee keer dezelfde streek voorgesteld : op kaart I zoals die er nu uitziet; op kaart II zoals die er in de 10de eeuw uitzag. Dat is wel wat anders dan nu, vinden jullie niet ?

We gaan eerst **kaart I** eens goed bekijken.

1. Die kaart heeft wel **een schaal**, maar geen **legende**. Die legende gaan we eerst samen maken.

LEGENDE VAN KAART I :

 = ...
 = ...
 = waterwegen (rivieren en kanalen)
 = ...

2. We hebben nu een schaal en een legende. Nu kunnen we heel wat met kaart I gaan doen.

Schrijf eerst rechts van de punt-streeplijn (op het lijntje) de naam van het land, en links ervan ook (ook weer op het lijntje).

3. Langsheen de Belgische kust zijn 5 badplaatsen getekend. Zoek in een atlas welke plaatsen dat zijn.

D-P :

S-I :

K-B :

O-B :

N-B :

4. **De schaal gebruiken !**

Van Dunkerque naar de Belgische grens is het ..... km. St.-Idesbald ligt op ..... km van de Franse grens.

5. Maak een kringetje rond de IJzermonding. Van de IJzermonding naar de Franse grens is het ..... km.

6. Het laagste punt van België is 1 m. Zoek eens in je atlas wáár dat punt gelegen is. (Dat moet je natuurlijk gaan zoeken op een reliëfkaart van België).

Duid met een kruisje op kaart I dat laagste punt aan.

Kies nu oefening 7 of 8.

7. Bekijk goed de schaal. Die kan je natuurlijk ook anders schrijven (1/..... of 1/.....).

Bereken eens hoe je die schaal dan moet schrijven.

8. De naam **Dunkerque** komt van **Duynkercke**.

En **Bergues** komt van **Berghen**.

Die twee Franse namen hebben dus een Vlaamse oorsprong. Hoe kan je dat verklaren ?

Vergelijk nu eens **kaart I** met **kaart II**.

1. Wat kan je vertellen als je beide kaarten vergelijkt ? (kort klasgesprek).
2. Duid op kaart II aan met een bolletje en telkens 2 letters waar de 5 badplaatsen (die op kaart I langsheen de kust liggen) op kaart II zouden liggen.

Duid ook aan waar Veurne en Nieuwpoort nu liggen.
Wat kan je nu vertellen ?

3. Duid op kaart II met een kringetje aan waar nú de IJzermonding ligt.
En met een kruisje waar nú het laagste punt (1 m) van België gelegen is.
Kan je ook verklaren waarom dat daar gelegen is ?
4. Bekijk aandachtig de waterwegen op kaartje I, en vergelijk dan met kaartje II.
Wat stel je vast ?
Kan je dat ook verklaren ?
5. **Meten en de schaal gebruiken !**
Hoeveel km kwam de zee in de 10de eeuw in het binnenland, op de plaats waar nú de Franse grens loopt ?
Die afstand is ongeveer zo groot als de afstand van ..... naar .....
(kies de namen zelf, maar de afstand tussen beide plaatsen moet juist zijn !).
6. Schrijf de zin uit de tekst over het Zwin af, die verklaart waarom de zee in de 10de eeuw zo ver in het binnenland drong.
7. Hoeveel jaar is dat ongeveer geleden ?
8. Duid op de tijdschaal met een II aan wanneer dat ongeveer was.
9. **Kies.**
Dat was in de tijd van

☐	de eerste wereldoorlog.
☐	de Romeinen.
☐	Karel V.
☐	de voorhistorie.
☐	ridders en burchten.

Kies nu oefening 10 of 11.

10. Hoe is het te verklaren dat onze kustlijn nu zo recht is ? In de 10de eeuw was dat toch nog heel anders !
(je mag verschillende redenen opgeven).
11. Op kaart I zie je het woordje "Moeren". In deze omgeving zijn er jaarlijks nog overstromingen. Kan je dit ook verklaren ?

Vrije taak :

Wat vind jij het belangrijkste dat je uit de vergelijking van die twee kaarten zou moeten onthouden ?

Schrijf dat eens op in 4 goede zinnen !

NOTITIES VAN DE LEERKRACHT :

.....

.....

D. 7. HET KUSTTOERISME

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERKEN NUMMERS **5 en 6**

1. In de tekst is er sprake van "het seizoen".
Wat wordt daarmee precies bedoeld ?

2. Toeristen aan onze kust tijdens het tussenseizoen van 1959 en 1975 :

Jaar	Vreemdelingen	Belgen	Totaal
1959			
1975			

Vul deze tabel helemaal in. De gegevens vind je bijna allemaal in de tekst.

3. Het zogenegde "buitenseizoen-toerisme" is dus op die ..... jaren duidelijk toegenomen met ongeveer :
 10 %   20 %   40 %   60 %   80 %   100 %
 Schrappen wat niet past.

4. Hoe is die toename te verklaren denk je ?

.....
 .....

5. Probeer eens te weten te komen (b.v. door in je woordenboekje te zoeken, door het te vragen) wat men eigenlijk bedoelt met "volledig pension". En wat is "half-pension" ?

6. Belgische kust :

westkust	middenkust	oostkust

Vul in elke kolom twee badplaatsen in. Raadpleeg **nadien** je atlas en controleer je antwoorden.

7. Waar vindt men doorgaans de duurste appartementen ?

- (lees aandachtig in je tekst) :
- in Nieuwpoort of in Knokke.
  - in De Panne of in Oostende.
  - in Oost-Duinkerke of in Blankenberge.
- (een streep onder wat jij denkt dat juist is).

8. Hoeveel betaal je ongeveer in het seizoen voor volledig pension in hotel "du Nord" in De Panne ?

9. De huurprijs ligt voor sommige appartementen hoger dan voor andere. Hoe komt dat ?

10. **KIES NU EEN VAN DE TWEE VOLGENDE OPDRACHTEN**

- a) Als ik later naar zee zou gaan, zou ik het liefst in een tent / een appartement / een hotel overnachten, omdat .....
- b) Ik zou liever in de zomer / winter naar zee gaan, omdat .....

11. Op drukwerk 6 wordt de **gemiddelde huurprijs** (tijdens en buiten het seizoen) voorgesteld voor de verscheidene typen appartementen. Het diagram is niet volledig. Dat is jouw taak !

12. Bekijk nu het diagram eens goed. Wat kan je daar nu allemaal over zeggen ?

13. Keuzeopdracht. Kies A of B.

- A. Maak op het blad millimeterpapier een diagram dat de **gemiddelde huurprijzen** voor de villa's voorstelt.
- B. Bouw een curve of een diagram op met de volgende gegevens : (kies a, b of c)
- a) De evolutie van het aantal vreemdelingen. (1965-1975)
- b) De evolutie van het aantal Belgen. (1965-1975)
- c) De evolutie van het aantal toeristen. (1965-1975)

Aantal toeristen aan de kust in het tussenseizoen (in duizendtallen) :

Jaar	Vreemdelingen	Belgen	Totaal
1959	197	1 370	1 567
1960	187	1 369	1 556
1961	228	1 471	1 699
1962	226	1 582	1 808
1963	260	1 579	1 839
1964	305	1 746	2 051
1965	312	1 869	2 181
1966	386	2 023	2 409
1967	427	2 186	2 613
1968	358	2 145	2 503
1969	431	2 575	3 007
1970	475	2 763	3 238
1971	477	2 777	3 254
1972	514	2 521	3 035
1973	508	2 593	3 101
1974	512	2 681	3 193
1975	528	2 996	3 524

AANVULLENDE INFORMATIE VOOR DE LEERKRACHT :

- a) Voor een appartement dat wordt gehuurd voor een 14-daagse paasvakantie, betaalt men de prijs van 1 maand "juni-september".
- b) Meer cijfermateriaal vindt u in deel E van dit vademecum (pag. E.3/1 en verder).

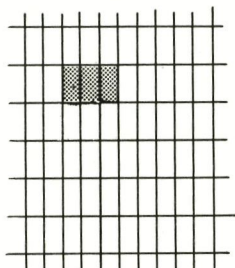
D. 8. DE BELGISCHE ZEEVISSERIJ

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

7

BIJ TABEL A

1. In de tabel ontbreken 3 getallen. Kan jij die invullen ?
2. Welk soort vis wordt in de Belgische havens het meest aangevoerd ?
3. De totale aanvoer in Nieuwpoort zouden we zo kunnen voorstellen :

Nieuwpoort (1 500 ton)

Kan jij daaronder twee **figuren** tekenen die de aanvoer in Zeebrugge en in Oostende voorstellen ?

4. Wat kan je besluiten uit die grafische voorstelling ?

Je mag kiezen : taak 5 of 6

5. Hoe staat het met de aanvoer van schaal- en weekdieren ? Bekijk die getallen en zeg er wat van.
6. Noem enkele bodemvissen.
En enkele schaal- en weekdieren.

BIJ TABEL B (informatie : zie rubriek C, pag. C. 5/4)

1. Bekijk met aandacht de tabel.
  - Hoeveel kg bodemvis werd er in 1976 aangevoerd ?
  - Hoeveel fr. bracht die aanvoer op ?
  - In 1976 werden er..... kg (meer-minder) schaal- en weekdieren aangevoerd dan in 1975.
2. De leerlingen vrij over de tabel laten praten waarna gerichte vragen leiden tot :
  - piekjaren;
  - vgl. totalen over de periode 1971-1976 : waar vooruitgang, achteruitgang (m.b.t. vangst en opbrengst);
  - welke aanvoer over de periode 1970-1976 het meest "regelmatig" (bodemvis — andere vis — schaal- en weekdieren) ?
  - vgl. hoeveelheid aangevoerde bodemvis met de totale aangevoerde hoeveelheid vis (vertegenwoordigt praktisch ieder jaar 90 % van de totale aanvoer).

Aanvullende documentatie : zie rubriek C (pag. C.5).

NOTITIES VAN DE LEERKRACHT :

D. 9. DE BELGISCHE ZEEVISSERIJ

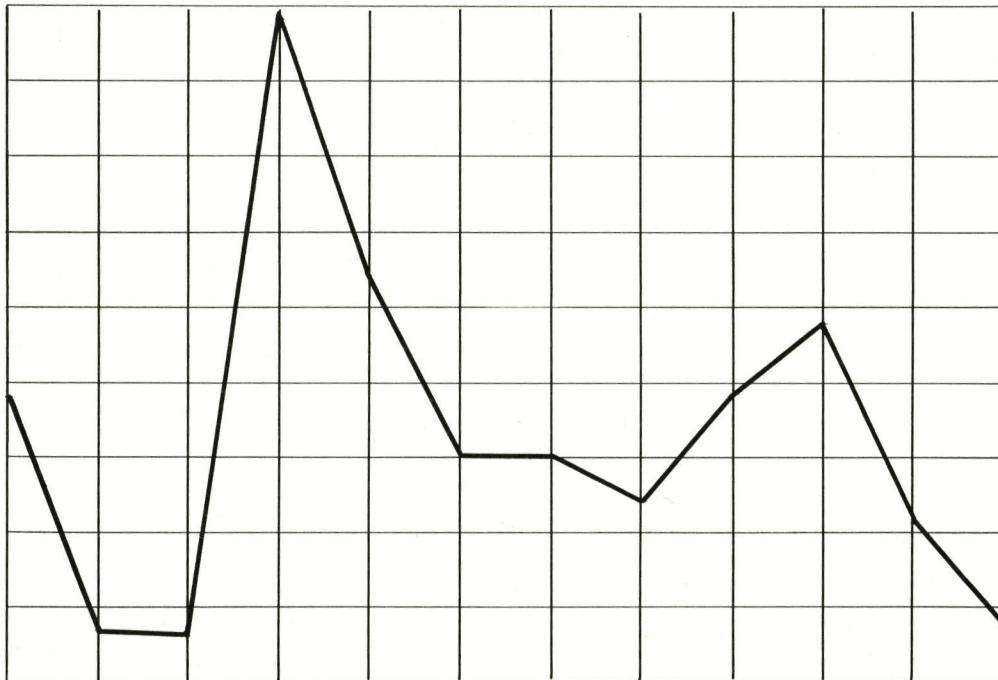
DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

8

BIJ TABEL

Bekijk met aandacht de tabel, en los dan volgende opgaven op :

1. Mama spreekt wel eens over "pladijs". Is dat goedkopere of duurdere vis dan tong ?
2. Bereken de **gemiddelde prijs** per kg van tong en schol in 1976.
3. Probeer eens te weten te komen hoeveel de schol en de tong in de winkel kost. **(taak vooraf)** Wat stel je vast ?
4. Hoe is het verschil tussen 2 en 3 te verklaren denk je ?
5. In welke maand werd het meest schol gevangen ? En het meest tong ?
6. In welke maanden het minst ?
7. Prijs per kg per maand op een curve voorgesteld.
Maar van welke vis ? Schol of tong ? En verklaar je antwoord.

8. Maak een curve voor de prijs per kg van tong voor de 12 maanden van 1976 (gebruik millimeterpapier).
9. Vrije taak :
Maak zelf eens een paar vraagstukjes met de gegevens uit de tabel.

Aanvullende documentatie : zie rubriek C (pag. C.5).

D. 10. DE BELGISCHE ZEEVISSERIJ

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERKEN NUMMERS

9 en 10

1. Zoek in je woordenboekje wat "treiler" betekent.
2. Op de tabel vind je heel wat inlichtingen over die verschillende boten. Bekijk die tabel eens aandachtig. Je ziet b.v. dat de garnaalkotters zowat ..... dagen op zee blijven. Dat ze ..... en ..... vangen. En dat ze ..... vissen. (waar ?)
3. Zoek in je woordenboekje wat "kotter" betekent.
4. Vul jij op die tabel nu eens de gegevens voor de diepzeetreibers in. Die maken reizen van 10 á 20 dagen. Ze vissen in de Noordelijke Noordzee en in de omgeving van IJsland. (1)
Ze vangen dezelfde vis als de middenslagtreibers en ook nog schelvis. En vergeet ook niet de motorkracht op de tabel aan te geven.
5. Langsheen de kust vangt men vooral .....
.....
In het Kanaal vangt men vooral .....
.....
.....
6. Zoeken in een atlas.
Het Kanaal ligt ten ..... van het Verenigd Koninkrijk. (2)
Ierland ligt ten ..... van het Verenigd Koninkrijk. (2)
Vul op het kaartje in :
  - Verenigd Koninkrijk (2);
  - België;
  - Ierland;
  - Kanaal;
  - Noordzee.
7. In werkelijkheid is de kust zowat 65 km lang. Op welke schaal is dit kaartje dan getekend ?

Kies 1 taak van de twee.

8. Zet op het kaartje een **1** waar vooral de kustvisserij plaatsvindt. Een **2a** waar de kleine middenslagtreibers en een **2b** waar de grote middenslagtreibers gaan vissen. Een **3** waar de diepzeetreibers vissen.
9. Schrijf eens op het kaartje waar men de verschillende vissoorten van het tabelletje aantreft. Garnaal vangt men b.v. langsheen de kust. Kan je de letter "g" b.v. schrijven vlak voor de Belgische kust.
Doe dit ook voor de andere vissen.

Vrije taak :

10. Maak eens een tekstje aan de hand van de tabel. Je kan b.v. eens beschrijven wat de verschillende boten vissen.
Of je kan ook wat anders uit de tabel halen.
Kies zelf maar !

Aanvullende documentatie : zie rubriek C (pag. C.5)

- (1) IJsland is een eiland ten noorden van Engeland (hoofdstad : Reijkjavik).
- (2) Dat is Engeland, Schotland, Noord-Ierland en Wales.

D.10

D. 11. IN DE VISMIJN

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

11

1. Drukwerk 11 sluit nauw aan bij een bezoek aan de vismijn en bij een verwerking van de diareeks (+ bandmontage) "In de vismijn van Nieuwpoort" * (reeksen A, B, C, D en F).
2. Informatie bij de foto's vindt u in de begeleiding bij de diareeks. *

VERWERKINGSMOGELIJKHEDEN

A. SPREKEN

1. Vrij spreken.
"Wie wil er iets zeggen over die foto's?"
2. Onderwijsgesprek.
Gerichte vragen van leerlingen en leerkrachten. Kan o.m. gebeuren om na te gaan in hoeverre de informatie bij de diareeks werd "opgenomen". B.v. :
Foto 1 :
  - Kan je in die mand én tong én pladijs vinden ?
  - Wat gebeurt er zoal aan boord met de gevangen vis ?**Foto 2 :**
  - Wat zal er hier worden gesorteerd ?**Foto 3 :**
  - Waar komt het ijs vandaan dat op de sorteertafel ligt ?
  - Wanneer werd de foto genomen, denk je ? 6 u. — 12 u. — 17 u. ?**Foto 4 :**
  - Wordt de vis zó maar kris kras door mekaar in de vismijn uitgestald ?
  - Wat betekenen die briefjes ?
  - Welke vissen herken je op deze foto ?**Foto 5 :**
  - Wie is die man met de pet ?
  - Wat doet hij daar ?**Foto 6 :**

Er staat een pijltje bij de "afslager".

  - Wat doet die tijdens de verkoop ?
  - En hoe gebeurt dat ?
3. Mondelinge "reportage" aan de hand van de foto's. Enz.
4. Improviseren. B.v. een gesprek van 2 vissorteerders aan de ijstafel (foto 3) of een dialoog van 2 omstaanders die tijdens of voor de verkoop (foto 5) commentaar leveren op de "slechte tijden", het weer, enz. . . .

(*) Zie E.5 en C.5/5 van deze bundel.

B. STELLEN

1. Een zin (enkele zinnen) bedenken en opschrijven bij 1 (of meer) foto('s) naar keuze. Bij de bespreking kunnen de zinnen bij eenzelfde foto met elkaar worden vergeleken.
2. Groepje van 6 leerlingen.
Ieder kiest een foto en schrijft er een zin bij. De zinnen worden samengebracht tot een zinvol geheel. (Toevoegen van "verbindings"-zinnen). De werkjes worden voorgelezen en besproken.
3. **Fictief verhaaltje** : "Een vis vertelt" of "De lotgevallen van . . . , de kabeljauw" (vangst; verblijf aan boord; op de sorteertafel; in de mijn; . . .).

NOOT

Kan de diareeks niet worden ingeschakeld, dan kan de leerkracht de informatie over het gebeuren in en om de vismijn verstrekken aan de hand van de 6 foto's op drukwerk 11. Zie pag. C.5/5 van deze bundel.

Aanvullende verwerkingsmogelijkheden m.b.t. "de visvangst en de vissen" vindt u op pag. E.4. van deze bundel.

D. 12. VISSERS EN VISSEN

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

12

EEN SCHROKKERD MET EEN GEITESIKJE

1. STILLEZEN MET OPDRACHTEN

Zie hiervoor de gestencilde vragen voor de leerlingen.

2. ANDERE VERWERKINGSMOGELIJKHEDEN

Aan de hand van de tekst een "identiteitsfiche" van de kabeljauw opstellen of invullen. B.v. :

De kabeljauw : zeevis, roofvis.

Vorm en uitzicht : torpedovorm.

kleur : .....

vinnen : .....

baardaanhangsel : .....

Afmeting : gewoon : ..... maximum : .....

Gewicht : gewoon : ..... maximum : .....

Voortplanting : .....

Voedsel : .....

Belang voor de mensen : .....

De schema's nadien bespreken en vergelijken.

3. STUDEREND LEZEN

Wat is het belangrijkste en waard om onthouden te worden ? Zie hiervoor de notities van het P.C.

Aanvullende verwerkingsmogelijkheden m.b.t. "de visvangst en de vissen" vindt u op pag. E.4. van deze bundel.

D. 13. N.782 VAART UIT

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

13

1. INFORMATIE OVER DE LETTERS EN DE GETALLEN OP DE VISSERSBOTEN

Z betekent dat de thuishaven van het schip Zeebrugge is, N betekent hetzelfde voor Nieuwpoort en O voor Oostende. Blankenberge en Heist hebben geen vissershaven meer.

Van de boten die Nieuwpoort binnenkomen kan men aflezen :

Voor Oostende de nummers (O)1 tot (O)400.

Voor Zeebrugge de nummers (Z)401 tot (Z)600.

Voor Blankenberge de nummers (B)601, (B)602 en (B)603.

Nieuwpoort heeft de nummers (N)700 en verder.

Voorbeelden :

De Z.458 is een boot met als thuishaven Zeebrugge en is ook van Zeebrugge afkomstig.

De Z.345 is een boot met als thuishaven Zeebrugge maar is oorspronkelijk van Oostende.

Het nummer van het schip blijft bewaard, ook als het schip een andere vissershaven als thuishaven krijgt.

B.v. : N.579 heeft als thuishaven Nieuwpoort maar komt oorspronkelijk van Zeebrugge.

2. BIJ DE TEKENINGEN

A. 1. **TOELICHTING** bij enige onderdelen van het schip (roer, schroef, lier, kiel, e.a.) en bij begrippen als stuurboord, bakboord, voorstevan, achterstevan, e.a.

2. Als je weet dat de tekening werd getekend op schaal 1/100, bereken dan :

1. de totale lengte van het schip;
2. de grootste breedte van het schip;
3. de lengte van de kiel;
4. de hoogte van de mast (t.o.v. het dek).

NOOT : het is belangrijk afmetingen 1 en 2 te concretiseren (b.v. door middel van krijtlijnen op de speelplaats).

B. **1 ZEEMIJL : 1 851,85 m**

De N.782 heeft een snelheid van 9 zeemijlen per uur, dat is ..... km per uur.

C. **EEN "VISWEEK" MET DE N.782**

1ste reis : van zondagnacht (2 u.) tot maandnamiddag;

2de reis : van maandagnacht (2 u.) tot dinsdagnamiddag;

3de reis : van dinsdagnacht (2 u.) tot woensdagnamiddag;

4de reis : van woensdagnacht (2 u.) tot donderdagnamiddag;

5de reis : van donderdagnacht (2 u.) tot vrijdagnamiddag;

6de reis : van vrijdagnacht (2 u.) tot zaterdagnamiddag.

D. 14. BUITENLANDERS AAN ONZE KUST

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

14

A. Opdracht te geven vóór het bezoek aan de Zeeklassen.

De leerlingen krijgen opdracht in de krant op te zoeken hoeveel fr. 1 dollar, 1 Franse fr., 1 pond sterling, 1 gulden, 1 Zwitserse fr., 1 D. Mark en 100 lire waard zijn. De resultaten van dit opzoekingswerkje zullen — afgerond — dienen om aan zee (of later) een tabelletje in te vullen.

B. Taken.

1. Schrijf in de linkerkolom telkens de naam van het land vanwaar het geld is.
2. Een Italiaan komt naar onze kust. Hij wisselt 200 000 lire om. Hoeveel Belgisch geld krijgt hij daarvoor ?
3. Een Nederlands paar gaat in De Panne in een restaurant eten. "Nou," zegt hij, "zo'n menu kost hier maar even 200 fr. ! Voor ons twee gaat me dat ongeveer .....gulden kosten".

Kies taak 4 of 5

4.

1 D. Mark = ...	x 100 fr.
1 Fr. fr. = ...	x 100 fr.
1 dollar = ...	x 100 fr.

Kan je ook dit tabelletje invullen ?

5. Voor 1 000 B. fr. betaalt
- een Amerikaan .....
  - een Fransman .....
  - een Duitser .....
  - een Italiaan .....

C. Blokdiagram (suggesties)

Bekijk aandachtig het blokdiagram onderaan de bladzijde.

1. a) Noem twee jaartallen waarin het aantal buitenlanders dat in België overnachtte, de 6 miljoen overschreed.
 b) In welk jaar overnachtten er precies 2,5 miljoen buitenlanders aan onze kust ?
 c) En in welk jaar waren dat er 1 800 000 ?
2. Een streep onder het juiste !
 a) In 1965 waren er aan onze kust
 6 000 000 — 2 500 000 — 1 100 000 — 500 000 vreemdelingen.
 b) En in 1956 waren dat er
 3 300 000 — 1 500 000 — 1 100 000 — 11 000.
 c) In 1956 heeft
 1/2 — 1/3 — 1/4 — 1/5 — 1/6 van het totaal aantal buitenlanders dat in België overnachtte, aan de kust overnacht.
3. a) Hoeveel buitenlanders hebben er in 1974 in België méér/minder overnacht, dan in 1971 ?
 b) Hoeveel buitenlanders die in 1974 in België overnachtten hebben NIET aan de kust overnacht ?

(Noot : deze reeks kan uiteraard met soortgelijke oefeningen worden uitgebreid door de leerkracht en/of door de leerlingen).

D. 15. ANTWERPEN — KUST VOOR AUTOMOBILISTEN

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERKEN NUMMERS

15, K 1 , K 2

1. Een handelsreiziger vertrekt uit Brussel en maakt volgende verplaatsingen :
Gent, Brugge, Blankenberge, Oostende, Brugge. In deze laatste stad overnacht hij.
Hoeveel km legt hij in totaal af ?
2. Frans woont in Veurne. Hij maakt een uitstapje met de fiets Veurne, Nieuwpoort,
De Panne, Veurne.
Hoeveel km legt hij in totaal af ?
3. Een Antwerps gezin maakte een uitstapje per auto.
Reisroute : Antwerpen, Gent, Knokke, Heist-aan-Zee, Blankenberge, Wenduine, Oost-
ende, Brugge, Antwerpen.
Hoeveel km werd er afgelegd ?
4. Als je met je auto gemiddeld 60 km per uur rijdt, hoeveel tijd heb je dan nodig om de
afstand Antwerpen — De Panne af te leggen ? En als je slechts gemiddeld 50 km per
uur doet, hoeveel tijd heb je dan nodig om die afstand af te leggen ?
5. Zie toelichting B. Voorbeelden : Antwerpen — Veurne; Antwerpen — Oostende.
Denk je dat de kortste weg altijd de snelste is ?

Vrije taak :

Stippel zelf een reisroute uit aan de hand van het tabelletje.

NOTITIES VAN DE LEERKRACHT :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

D. 16. HET KLIMAATDEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER **16****A. Temperatuurcurven.**

1. Wat betekenen de getallen achter Ukkel, Oostende en Bastogne ?
2. Zoek in je atlas waar die drie plaatsen liggen.
3. Op de tekening werden 3 curven gemaakt met de gemiddelde temperaturen per maand in Ukkel, Oostende en Bastogne.
De gemiddelde temperatuur in januari is voor Ukkel 3° , voor Oostende $3,5^{\circ}$ en voor Bastogne 0° .
Kan je hieruit afleiden welke getallen op de drie lijntjes links van de tekening, moeten worden gezet ? Schrijf die dan maar op de lijntjes !
4. Hoe hoog is de temperatuur in juli :
  - a) te Ukkel;
  - b) te Oostende;
  - c) te Bastogne.
5. Hoe hoog is de gemiddelde zomertemperatuur (gerekend over de maanden juni, juli en augustus) in Oostende ?
6. Bereken de gemiddelde wintertemperatuur (over de maanden december, januari, februari) voor Oostende en voor Bastogne. Wat stel je vast ?

Maak nu oefening 7 of 8. Je mag zelf kiezen :

7. Waardoor is dat verschil uit vraag 6 te verklaren ?
8. In ons land kan het flink vriezen, dat weten jullie wel. En toch dalen de curven geen enkele keer onder het nulpunt. Hoe is dat te verklaren ?

B. Vorst.

1. In Oostende vriest het zowat 45 dagen op een jaar. Ukkel daarentegen kent 58 vorstdagen, en Bastogne 110.
Wij kunnen met die gegevens een grafische voorstelling maken. Kijk maar op je blad, onderaan, bij B. Maak die grafiek volledig.
2. Een vlugge berekening leert ons dat het aan de kust zowat 1 dag op de ..... vriest.
Dat kan je ook op een diagram voorstellen. Teken een cirkel. Als de cirkel een jaar voorstelt, kleur dan het gedeelte dat door de vorstdagen aan de kust wordt ingenomen.
(We spreken af : 1 jaar = 360 dagen).

C. Neerslag.

Hoe is het gesteld met de regen aan onze kust ?
Regent het daar gemiddeld meer — even veel — of minder dan in Antwerpen ?
(raadpleeg je atlas !)

D. 17. TWEE FOTO'S

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

17

BELANGRIJK : Deze taken kunnen slechts worden gemaakt nadat de noodzakelijke waarnemingen in het milieu zijn gebeurd.

A. DE EERSTE FOTO.

1. Elkeen bekijkt nauwgezet de foto, en beschrijft ze in "telegramstijl" zo nauwkeurig mogelijk.
2. In groepjes van 2 of 4 vergelijken de leerlingen hun notities. Na discussie kan elk groepje tot een soort gemeenschappelijke beschrijving komen.
3. **Klassegerek.**
De groepsleiders leiden om beurten het klassegerek, waarbij mogelijkheid bestaat tot discussie, vragen, aanvullingen enz.
Een bondige neerslag kan op het bord komen.
4. **Leergesprek**
Het klassegerek kan evolueren tot een leergesprek, als de leerkracht metterdaad de leiding van het gesprek overneemt, en vragen stelt met de bedoeling inzichten en begrippen te actualiseren.
B.v. :
  - Is het hoogwater op de foto? Waaraan kan je dat zien? (meerdere antwoorden mogelijk)
  - Waar gaat de zon onder?
  - Waarom die dijk?
  - Hoe zijn die duinen tot stand gekomen?
  - Vanwaar blaast de wind meestal?
  - Hoe wordt het duinzand vastgehouden?
  - Kan je het verschil op de foto zien tussen natuurlijke begroeiingen en aanplantingen?
  - In welk seizoen zou die foto kunnen gemaakt zijn? (klassegerek)

B. DE TWEDE FOTO.

1. **Klassegerek.**
Wie wil wat over de foto vertellen? Eventueel neerslag op bord.
2. Volgende opdrachtjes kunnen de leerlingen eventueel schriftelijk oplossen.
  - a) De fotograaf die deze foto maakte, stond met de rug naar Nederland/Frankrijk, want .....
  - b) Van links naar rechts zie je op de foto :
    - de .....
    - de .....
    - het .....
    - de .....
3. Achter op de foto zie je huizen. Daar ligt Blankenberge. Vlak achter de rug van de fotograaf ligt dan .....
4. Door de duinen loopt een weg. Bekijk die eens goed. Vooraan op de foto is het net of die weg verdwijnt. Kan je hiervoor een verklaring geven?
5. Op de foto zie je goed de overgang van duinen naar polders. Vertel daarover iets!

D. 18. OOSTDUINKERKE VANUIT DE LUCHT

DEZE SUGGESTIES HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

18

A. BENODIGDHEDEN :

- één luchtfoto per twee à drie leerlingen. (eerlang foto's op posterformaat).
- één of meer kompassen.
- een koffertje of tas om achteraf dit gerei veilig doorheen de duinen te voeren.

B. WAARNEMINGEN boven op de toren van de St.-Niklaaskerk : hoogte 38 m.

BELANGRIJK :

- laat een duidelijke oriëntering de waarnemingen voorafgaan (windroos/kompas); het is van belang dat de kinderen hun foto in de goede richting leggen.

WERKWIJZE :

- wat wij in de werkelijkheid beneden ons zien, proberen te situeren op de foto.
1. **de kustlijn** met zee en strand : de zee kunnen we wel zien, het strand niet; de branding slechts op één enkele plaats; de golfbrekers voor Nieuwpoort kunnen we niet zien.
  2. **wegen :**
    - de brede laan die "bad" en "dorp" verbindt;
    - de Koninklijke weg langsheen de kust zien we hier en daar en van opzij, niet bovenop zoals op de foto;
    - de oude "binnenweg" = straatweg die de dorpen verbindt;
    - veel oude en nieuwe villalaantjes = evenveel verkavelingen.
  3. **duinen :**
    - zandduinen (stuifduinen), geel in het landschap, wit op de foto;
    - begroeiide duinen, groen in het landschap, donkergrijs tot zwart op de foto;
    - natuurgebieden en verkavelde duinen.
  4. **polder :**
    - precies ter hoogte van de kerk houden de duinen op = zgn. "grens" tussen polder en duinen;
    - in feite ligt er een overgangszone tussen duin en polder : een strook verbeterde zandgrond, met kleine stukken weiland en tuintjes;
    - de eigenlijke vlakke polder begint landinwaarts van de oude binnenweg;
    - merk op : verscheidene schakeringen van groen en bruin, op de foto verschillende grijze tinten.
  5. **bebouwing :**
    - woonkernen van "bad" en "dorp", stilaan naar elkaar groeiend door villa-wijken;
    - lintbebouwing langsheen de belangrijke verbindingswegen;
    - alleenstaande grote polderhoeven in het polderlandschap met hier en daar een veel te grote kerk.

6. de mens :

- heeft hier ook al heel wat fouten gemaakt;
- wat zal er later nog resten van het natuurlijk landschap ?
- de lelijke hoogbouw (flats) aan de zeedijk dreigt mettertijd een aaneengesloten muur te worden : komt de stad naar de kust ?

7. het juist situeren van de kerk op de foto is een moeilijke opdracht waarin de kinderen toch dikwijls slagen als men ze eerst laat nagaan :

- aan welke kant van de weg de kerk ligt;
- en ter hoogte van welke duinengebieden.

C. VERWERKING IN DE KLAS.

I. LUCHTFOTO ALS HULPMIDDEL OM EIGEN KAARTJE TE TEKENEN :

1. leg doortrekpapier op luchtfoto;
2. ga nu in potlood over alles wat je belangrijk genoeg vindt om op kaart te brengen : wegen, duin- en poldergebied, woonkernen;
(L.W. 1 en 2 kan door elke leerling individueel worden gedaan)
3. de resultaten worden daarna klassikaal bekeken en besproken;
de klas zal tot de vaststelling komen dat één kleur onvoldoende is om onderscheid te maken tussen de verschillende aanduidingen.
BESLUIT : een afspraak (legende) met gebruik van diverse kleuren blijkt noodzakelijk.
4. **naargelang het peil en de gevorderdheid van iedere klas :**
  - ofwel : a - iedere leerling vrij een eigen legende laten opstellen en daarna weer klassikaal resultaten bespreken om tot een algemeen aanvaardbare legende te komen;
  - ofwel : b - vooraf klassikaal die legende vastleggen waarna de leerlingen ze dan op hun eigen werk toepassen;
  - ofwel eerst a en dan b : wat allicht te tijdrovend is;
5. tot slot de eigen legende vergelijken met die van andere kaarten, b.v. K.1, 2 en 3; zo kan worden vastgesteld dat iedere legende zal verschillen naargelang van de inhoud van de kaart.

II. TRANSPARANTEN ALS HULPMIDDEL OM INZICHT IN KAARTLEZEN TE KRIJGEN :

ZWARTE = weggennet   **GROENE** = duinen en polders   **RODE** = huizenbouw

LEG DE DRIE TRANSPARANTEN achtereenvolgens **JUIST** op de **LUCHTFOTO**.

1. Uit bespreking kan blijken dat :
  - a) niet alle wegen erop voorkomen (schaal is niet aangepast);
  - b) niet alle duin- en poldergebieden werden aangegeven (ieder kan op eigen kaartje ev. aanvullen)(tijd . . .);
  - c) niet alle woningen erop staan : iedere kaart (en atlas) is al verouderd als men ze klaar heeft (nieuwbouw, enz.);
  - d) men een aanvullende transparant zou kunnen maken voor het water (blauwe kleur), met b.v. de zee en de wateringen in de polder.
2. **Hoe worden kaarten gedrukt ?**
Een drukkerij gebruikt **CLICHES** in plaats van transparanten, maar ook één cliché voor elke kleur.
En voor iedere kleur is een aparte druk nodig (overdruk). En elke overdruk moet **JUIST** op zijn plaats komen.
Dat vereist een ontzettende nauwkeurigheid !

D. 19. EBBE EN VLOED

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER **19**

1. BIJ DE ONDERSTE REEKS TEKENINGEN OP PAGINA 2

NOOT : vooraf verduidelijken dat **ebbe** (eb) en **vloed** een beweging inhouden. En dat **hoog-** en **laagwater** een stilstand betekenen.

A. KORT KLASSEGESPREK over de tekeningen : "Wie wil er iets zeggen over die tekeningen ? "

B. VRAGEN (mondeling of schriftelijk) :

- Het is laagwater op tekening(en) ..... — uur ?
- Het is hoogwater op tekening(en) ..... — uur ?
- Het water komt op tussen ..... uur en ..... uur.
- Het is vloed op tekening .....
- Het water zakt af tussen ..... uur en ..... uur.
- Het is ebbe op tekening .....
- Het nat strand zie je bij tekeningen .....

C. OPDRACHTEN

- Vul de reeks tekeningen aan met 2 tekeningen **F** én met een klokje waarop het uur wordt aangegeven. (vergelijken met de buur en klassikaal bespreken).
- Wat is juist ?
Elke dag (24 uur) is er 1x 2x 3x 4x hoogwater.
Elke dag (24 uur) is er 1x 2x 3x 4x laagwater.

2. BIJ DE REEKS FOTO'S OP PAGINA 1.

Deze foto's werden in de haven van Oostende genomen. Onze fotograaf nam altijd dezelfde steiger. Van op dezelfde plaats.

OPDRACHTEN

1. "Wie wil er iets zeggen over die foto's ? "

2. Gerichte vragen, o.m. :

- Hoe laat is het telkens ?
- Op welke foto ?
  - Het water loopt af (het is eb).
  - Het water komt op (het is vloed).
- Het is hoogwater om .....uur.
- Om 16.19 uur is het **laagwater / hoogwater**.
- Het is ebbe van 9.51 uur tot ..... uur.
- Van 16.19 uur af begint **ebbe / vloed**.
- Om 10 uur staat het water **hoger / lager** dan om 11.40 uur.
- Om 17 uur staat het water **hoger / lager** dan om 18 uur.

3. BIJ DE TABEL BOVENAAN PAGINA 2

- A. Op 1 mei, om 9 minuten voor 10 uur is het hoogwater in Oostende. Dat zie je in de tweede kolom. Hoe hoog komt het water? (cf. foto A).

Schrijf het onderaan in het vakje. En schrijf ook in al de andere vakjes met een sterretje telkens de juiste hoogte.

- Wanneer staat het water het hoogst?
Op ..... mei, om ..... uur.
- Wanneer staat het water het laagst?
Op ..... mei, om ..... uur.
- Op 2 mei 's avonds komt het water ..... meter hoog.
- Op een keer zal het water maar 3,30 meter gestegen zijn. Dat is op ..... mei als het om ..... uur hoogwater is.
- Op een andere keer zal het water wel 3,80 meter gedaald zijn. Dat is op ..... mei als het om ..... uur laagwater is. (1)

B. Wat is juist?

- Op 2 mei zal het strand om 4 uur 's namiddags **breed / smal** zijn.
- Op 1 mei zal het water om 12 uur 's middags **dalen / stijgen**.
- Op 3 mei zal het hoogwater zijn om **9.55 u. / 10.55 u. / 11.55 u.**
- Op 30 april was het laagwater om **1.45 u. / 2.45 u. / 3.45 u.**

NOOT :

Gemiddelde ebduur : 6.48 u.
Gemiddelde vloedduur : 5.37 u } Oostende.

Tussen hoog- en laagwater verlopen gemiddeld zes uur. Het is van belang de leerlingen erop te wijzen dat dit inderdaad een gemiddelde is waarop heel grote afwijkingen mogelijk zijn.

---

(1) 2 mei, om 5 u. of om 17.19 u.

D. 20. DE KUST VROEGER EN NU

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

20

BIJ PAGINA 1

- Beide foto's geven hetzelfde kruispunt in St.-Idesbald weer. Echter wel met ongeveer 100 jaar verschil ! (Café Maritime kan nog worden weergevonden op de bovenste prent !).
- Na een vrij en geleid gesprek waarin de foto's met mekaar worden vergeleken (+ lokalisering van de zee !) kunnen enige opdrachten bij de onderste foto worden ingeschakeld, b.v. :
  - Afstand Oostende — De Panne ? Oostende — Nieuwpoort ?
  - Waar stond de fotograaf (t.o.v. het kruispunt) toen hij het onderste plaatje maakte ? (windrichting ?) De oplossing van deze discussie wordt gegeven als de leerlingen tijdens hun uitstapje de richting ter plaatse controleren (**kompas !**).
  - In welke tijd van het jaar werd het onderste kiekje genomen ? Waarom denk je dat ?
  - ...

BIJ PAGINA'S 2 EN 3

A. Vrij spreken.

"Wie wil er iets zeggen over die foto's ? "

B. Vaststellen dat de foto's chronologisch zijn gerangschikt

1	3
2	4

C. Vergelijken van foto's 1 en 2 met foto 4. Gericht observeren.

SUGGESTIE 1

Onderwijsgesprek (gerichte vragen i.v.m. de vergelijking "vroeger ↔ nu").

SUGGESTIE 2

Leerlingen werken in groep. Een en ander i.v.m. de vergelijking "vroeger ↔ nu" wordt genoteerd door de secretaris van de groep. Nadien brengen de groepsleiders de bevindingen van hun groep naar voren. Op het bord ontstaat een fonds.
Het zou er zo kunnen uitzien :

nu

vaste strandhokjes
meer huizen op de dijk
heel veel volk
...

vroeger

strandhokjes op wielen (badkoetsen)
minder huizen
minder volk
...

Uit dat fonds kan een bijzonder boeiend gesprek groeien over de tijd toen "overgrootvader-klein-was", waarbij o.i. het standenverschil, "la pudeur" en de mode zeker aan hun trekken zullen komen.

BIJ PAGINA 3

Beide foto's werden op hetzelfde strand genomen. (Oostende : vgl. dijk en kursaal).

INFORMATIE BIJ DE FOTO'S

FOTO 1 (pagina 2, boven)

Die foto is ongeveer een eeuw oud. Zij werd genomen op het strand te Oostende. Uiterst rechts zie je de koninklijke villa, gebouwd toen Leopold II aan het bewind kwam. De badkoetsen zijn dicht bij het water opgesteld, opdat de badgasten niet in badpak over het strand zouden moeten lopen.

FOTO 3 (pagina 3, boven)

Paarden werden ingezet om de badkoetsen over het strand te verplaatsen.

FOTO 5 (pagina 4 boven)

Werklieden verwijderen een dikke laag teer.

Documentatie i.v.m. stookolieslachtoffers die aan de leerlingen kan worden verstrekt. (Uit een artikel van Eckhart Kuyken in Hamster).

Alle conventies ten spijt zijn er nog altijd tankschepen die hun oliereservoirs in zee schoonmaken en nadien de hele rotzooi, een mengsel van zeewater en zware résidu's, in zee spuien op een te korte afstand van de kust. Dikwijls blijven die olievelden veel weken rondrijven, tot echter op een kwade dag de wind alles naar de kust toewaait.

Zo worden op enkele dagen soms op één nacht, ettelijke kilometers strand verpest, en beleven we, naargelang het jaargetijde, heel verschillende zaken. In het hoogseizoen worden hierdoor de strandgenoegens van duizenden mensen in ergernis en flesjes ontvlekker omgezet; dan wordt er schande gesproken over die teerplaag, die kapitalen kost aan het kusttoerisme. In de winter echter, wanneer de meeuwen en andere vogels opnieuw het strand bevolken, dan gaat dergelijke olieolf bijna onopgemerkt voorbij.

Wanneer een watervogel in een olieveld terecht komt, dan spoelt hij later, soms bijna onherkenbaar, aan als één klomp teer met een poot of de snavel eruit stekend. Maar niet alleen in zo'n extreem geval is die olie dodelijk: zelfs een lichte besmeuring kan een vogel het leven kosten. De pluimen kleven dan aaneen, met zand en vuil ertussen, en wat eens een perfect isolerend verenkleed vormde, laat nu ongehinderd zeewater en kou door. De vogels worden nat en verkleumd, en sterven aan longontsteking ergens ver op zee. Vele bereiken nog de kust, of vliegen zelfs een heel eind landinwaarts, waardoor ze alleen hun ellendig bestaan nog wat verlengen.

Deze besmeurde dieren gaan zich immers instinctmatig poetsen: ergens in een stadspark of op een stille akker zitten ze urenlang met de snavel borst, poten en vleugels schoon te pikken. Ook deze dieren zijn veroordeeld want ongewild krijgen ze zoveel stookolie naar binnen, dat hun hele spijsverteringsstelsel erdoor vergiftigd of verstopt wordt, met alle noodlottige gevolgen.

Niet alleen onder de vogels, maar onder bijna alle zee-organismen — vooral die uit de getijdenzone of van de oppervlaktelaag — wordt door de stookolie grote schade aangericht.

D. 21. DE POLDERS

DEZE TAKEN HOREN BIJ DRUKWERK NUMMER

21

Inhoud van de takenbundel

- I. Overzicht
- II. Vragen :
  - A-vragen
  - B-vragen
- III. Kaartlezen

I. OVERZICHT

DE POLDERS

Reliëf : de landhoogte aanduiden.

De polders liggen tussen ..... en ..... meter.

Het laagste punt : ..... op .....
 (plaatsbenaming) (hoogte)

Grond : de passende bodemsoort onderstrepen :

zand — klei — leem — kalksteen — leisteen — mergel

De belangrijkste teelten : drie namen invullen :

.....
 (dier) (graangewas) (wortelgewas)

Kenmerkende boomsoorten : twee namen invullen :

..... en .....

Bevolkingsdichtheid :

a) voor België : ..... inwoners per km² ;

b) voor de polderstreek : ..... inwoners per km² .

Belangrijke marktplaatsen voor landbouwprodukten : twee namen invullen :

..... en .....

De belangrijke kunststad aan de rand van de Polders : .....

II. VRAGEN

A-VRAGEN

1. De bodem van de Polders bestaat uit klei.
 Waar komt al die polderklei vandaan ?
2. Verklaar de uitdrukking : de Polders zijn het werk van de mens.
3. Wat betekent "ingepolderd land" ?
4. Vul in met **dijken** en **duinen** :
 De ..... vormen een natuurlijke, de ..... een kunstmatige bescherming tegen het water.
5. In de tekst staat : "Polderboeren zijn dan ook in eerste plaats veehouders".
 Hieruit kan je het besluit trekken dat in de Polders veel vee is. Maar uit die zin blijkt niet duidelijk dat de polderstreek ook een belangrijke leverancier is van slachtvee. Uit welke zin blijkt dit wel ?

6. Raadpleeg het diagram en vul achter de percenten de verbouwde gewassen in.

Bebouwde oppervlakten te Steenkerke

47 %	weiden		
15 %	.....	3 %	.....
14 %	.....	3 %	.....
7 %	.....	3 %	.....
6 %	.....	2 %	.....

Kies uit die verbouwde gewassen :

- a) een graangewas dat men uitsluitend als voedingsgewas kweekt : .....
- b) een wortelgewas dat uitsluitend als voedergewas wordt geteeld : .....
- c) een nijverheidsgewas dat als grondstof dient voor het vervaardigen van linnen : .....

B-VRAGEN

- 1. In welk tijdperk van onze geschiedenis werd de streek van de Moeren drooggelegd ?
Zet een kruisje voor het juiste antwoord.
..... Het tijdvak van de gemeenten (1106-1382).
..... Het Bourgondisch-Oostenrijks tijdvak (1384-1555).
..... Het Spaans tijdvak (1555-1713).
..... Het Oostenrijks tijdvak (1714-1794).
- 2. Verklaar : Het grootste gedeelte van de poldergrond ligt beneden de vloedlijn.
- 3. De rol van de poldersluizen is tweemaal.
Door hun werking is het mogelijk :
1° .....
2° .....
- 4. "Opdat het overtollige water zou kunnen afvloeien, moet men de poldersluizen bij vloed openen".
In deze zin staat een fout ! Onderstreep ze, en verbeter de zin.
- 5. Waaraan kan je merken dat westen- en zuidwestenwinden overheersend zijn in de Polders ?
- 6. Ligt volgens jou de zeedijk te Oostende hoger of lager dan de streek van de Moeren ?
Hoe leg je dat uit ?
- 7. Onder het hoofdstuk "Afwateringen" vind je een uittreksel uit een aardrijkskundig handboek. Lees die tekst nog eens aandachtig.
  - a) Door welk woord zou je "Wateringen" kunnen vervangen ?
.....
  - b) Wie of wat wordt met dit woord bedoeld ?
.....

III. KAARTLEZEN

ATLAS : BELGIE, uitg. "De Sikkel"

- 1. De bodem van de Polders bestaat uit klei.
Op welke kaart kan je dat terugvinden ?
- 2. Welk kaartje verstrekt je volgende inlichtingen ?
Het polderland is de streek van de vette weiden en de rijke akkers.

3. Vanuit Gent kan je Veurne per trein bereiken. Raadpleeg de passende kaart.
  - a) Welke gemeenten passeer je ?
  - b) Hoe heet het Belgische grensstation aan deze spoorweglijn ?
4. Welke inlichtingen vind je in je atlas over de bevolkingsdichtheid ?
Vul in :
Het grootste deel van de Polders telt ..... tot ..... inwoners per km².
5. Raadpleeg de kaart over het reliëf van België.
Zoek op die kaart Veurne-Ambacht. Wat wordt daar met de letter M en het cijfer 1 aangeduid ?
6. In welk deel van de Polders wordt het meest tarwe verbouwd ?
7. Hoe groot zijn volgende afstanden in vogelvlucht :
Veurne — Oostende ? Veurne — Antwerpen ?
Welke kaart heb je gebruikt om dit te berekenen ?
8. Bekijk aandachtig het kaartje a op blz. 14.
Kan jij die grote hoeveelheid blauwe lijntjes verklaren ?

NOOT : In vermelde atlas vindt u thematische kaartjes (diagrammen) m.b.t. de Polders waarbij interessante beschouwingen en vaststellingen kunnen worden gemaakt.

E. VERDERE VERWERKINGSMOGELIJKHEDEN

INHOUD

- E. 1 : Onze kust is een veilige kust (bij bandopname).
- E. 2 : Langs de weg.
- E. 3 : Aanvullende gegevens i.v.m. toerisme.
- E. 4 : Aanvullende gegevens i.v.m. "Vissen en vissers".
- E. 5 : Dia's en bandmontage : In de vismijn van Nieuwpoort.

E. 1. ONZE KUST IS EEN VEILIGE KUST

Voor deze taken zijn geen drukwerken voorzien. De tekst van de radioreportage werd echter door de D.A.V.M. opgenomen op band. Het bandje met die reportage is in St.-Idesbald.

TEKST VAN EEN RADIOREPORTAGE.

- S (= reporter) : Op onze tocht doorheen België zijn we nu aan zee beland, dames en heren. Het is een prachtige zomerdag en aan het strand heerst een fantastische drukte.
- S : Meneer Van Dam, u is verbonden aan de gemeentelijke reddingsdienst hier . . .
- V (= Van Dam) : Inderdaad meneer . . .
- S : Heeft u er enig idee van hoeveel mensen er op dit ogenblik aan het strand zijn ? Of in het water ?
- V : Nee, meneer, maar het loopt vast in de honderdduizenden. Want de toeloop is geweldig vandaag.
Weet u, in 1964 werd het aantal baders aan onze kust geschat op ongeveer 5 350 000 . . . over een heel seizoen natuurlijk . . .
- S : 5 350 000 ! . . . Geweldig ! Maar . . . ik heb eens ergens gelezen, dat er in ons land elk jaar ongeveer 250 tot 300 mensen door verdrinking om het leven komen . . .
- V : (onderbreekt S) . . . en u veronderstelt natuurlijk dat de meeste slachtoffers vakantie-gangers zijn hier aan de kust !
- S : Wel, als ik zo naar die mensenmassa kijk . . . het zou me niet verwonderen !
- V : Wel meneer, of u het gelooft of niet, maar in 1964 . . .
- S : (onderbreekt V) . . . toen er dus 5 350 000 baders waren . . .
- V : Precies ! Wel toen zijn er aan de kust 7 mensen verdronken, jammer genoeg . . . en wat meer is, 5 van die 7 ongevallen gebeurden in onbewaakte gebieden . . .
- S : Maar dat is ongelooflijk ! Dan zouden we dus met een gerust geweten zeggen aan de luisteraars dat onze kust een veilige kust is . . .
- V : Zo is het meneer. Maar het is niet zo eenvoudig om die goede naam te veroveren ! Dat gaat niet vanzelf ! De reddingsdiensten . . .
- S : (onderbreekt V) Ja meneer Van Dam, als u daarover iets meer zou willen vertellen . . .
U heeft daarnet gesproken over bewaakte en onbewaakte gebieden . . .
- V : Onze kust is niet zo lang, maar OVERAL reddingsdiensten inrichten, dat is toch onmogelijk. Dat zou te veel kosten. De plaatsen die dus het best geschikt zijn om te baden werden afgebakend. Iedereen kent de bordjes wel waardoor die plaatsen worden aangeduid . . .
- S : En iedereen zal ook de bordjes wel kennen die aanduiden waar niet mag worden gezwommen.
Maar niet iedereen . . .
- V : (onderbreekt S) Maar niet iedereen stoort zich eraan ! Ja, ja . . .
Heel wat mensen geloven van zichzelf dat ze knappe zwemmers zijn, die reddingsdiensten best kunnen missen . . .

- V : Kijk die moedige kerels ginder ... Ze zijn te ver in zee ... Gelukkig zijn ze in groep ...
Want het gebeurt wel eens dat een waaghals er alleen vandoor zwemt tot we hem niet meer kunnen zien ...
- S : Wat gebeurt er nu als u denkt dat er iemand in nood verkeert ?
- V : Dan heb je natuurlijk eerst en vooral onze reddingsloepen, snelle motorboten ... Er zijn verder verscheidene radioposten, die andere diensten te hulp kunnen roepen, ... politie ... het Rode Kruis ... desnoods de brandweer, zodat alles klaar staat om de drenkeling te verzorgen zodra hij aan land wordt gebracht.
- S : Heeft u veel reddingsboten ter beschikking ?
- V : Wel, we hebben er op dit ogenblik 64. Er zijn een tweehonderdtal redders in dienst, verdeeld over 48 reddingsposten waar het andere materieel geborgen wordt, verrekijkers, zuurstofapparaten, reddingsgordels, enz.
- S : Een tweehonderdtal redders zegt u ... Is dat wel voldoende ?
- V : Neen, eigenlijk niet. Vooral niet wanneer men meer bewaakte zones wil maken. En het is nodig, want het kusttoerisme breidt elk jaar uit.
Het wordt steeds maar drukker ... Maar het is niet zo eenvoudig om geschikte redders te vinden ...
- S : Er zullen maar weinig mensen redder willen worden omdat het seizoenarbeid is ...
- V : Dat is al een eerste reden. Maar het is niet voldoende iemand een toeter en een rode vlag te geven. Een redder moet een ernstige opleiding krijgen. Hij moet niet alleen iemand uit het water kunnen halen, hij moet ook weten hoe hij een drenkeling kan helpen.
- S : Dat kost natuurlijk een heleboel geld ...
Wie betaalt de redders ? Waar komt het geld vandaan om het nodige materieel te kopen ? De toeristen moeten toch niet betalen om te zwemmen in een bewaakte zone ...
- V : Nee, die tijd is voorbij ... Het zijn de gemeentebesturen en de provincie die de nodige fondsen ter beschikking stellen. De laatste jaren werd ook een deel van de uitgaven door de staatskas betaald. En dat is niet meer dan normaal. Het kusttoerisme heeft zulk een uitbreiding genomen, dat het eigenlijk een staatszaak is geworden.
Heel wat meer mensen dan vroeger verdienen hier hun brood en ... hoe drukker het seizoen, hoe meer belastingen de staat intrekt. En daar profiteren dan toch alle Belgen van ...
- V : Kijk ! Er vaart een reddingsboot uit !
- S : Gebeurt dat vaak, meneer Van Dam ?
- V : Wel, we nemen geen risico's. En we doen natuurlijk wel eens een vergeefse reis, maar dat nemen we er dan maar bij.
Weet u, in 1964 hebben we 222 mensen in nood geholpen ... Maar nu moet u me verontschuldigen ... Ik geloof dat het deze keer ernst wordt. Kijk, er steekt nog een sloep in zee ... Tot volgende keer !
- S : Wel beste luisteraars, nu de heer Van Dam heeft verteld hoe perfect de reddingsdiensten aan onze kust zijn georganiseerd kan ik met gerust hart een duikje nemen. Want het IS warm.
Ik hoop dat hij u ook heeft overtuigd, en ... wellicht komt u nu volgende zomer naar onze heerlijke ... veilige kust !

VOORSTEL VERWERKING

A. INLEIDING (vóór het beluisteren)

Korte inleiding door de leerkracht om de belangstelling voor het onderwerp te peilen en aan te wakkeren (indien nodig).

Het probleem : aan het strand is het prettig. (Gesprek : wat je er kunt doen).

Maar : zijn er ook gevaren ? (Gesprek).

Besluit : aan onze kust zijn reddingsdiensten. Wat weet je daarover ? Schrijf er wat over op (korte zinnen of trefwoorden).

Inleiding afsluiten : aanloop tot B.

B. BELUISTEREN van reportage.

C. KLASSEGESPREEK. (Vrij. Vragen als : wie wil er wat over de reportage zeggen ?).

D. Tweede keer beluisteren van de reportage. Enkele mogelijke opdrachten i.v.m. **ACTIEF LUISTEREN**. (Doel : gegevens verzamelen en schikken).

B.v. :

a) groepsopdrachten : **noteren van de belangrijkste gegevens** uit de reportage;

— samen bespreken (in de groep) en tot overeenstemming komen;

— één groepsleider brengt resultaat naar voren. Aanvullingen → aanvaarde tekst.

b) (individueel of in groep) **Vragen stellen** bij de gehoorde reportage, zodat de antwoorden een overzicht geven.

c) na het eerste "beluisteren" : overzicht opstellen (samen met de leerlingen) waarin de gegevens kunnen worden genoteerd. Opdracht (na 2de "beluisteren") : overzicht zo volledig mogelijk maken.

— Bijkomende vraag : weten we nu voldoende over de reddingsdiensten aan de kust ?

Waar méér inlichtingen ? Bezoek aan reddingspost of Rode Kruis.

E. KLASSEGESPREEK aan de hand van de gegevens. Tot besluit : reproduceren van een tekst over de reddingsdiensten, die door de klas is aanvaard (later kunnen nog aanvullingen gebeuren, ook verzamelen van documentatie en illustratie is mogelijk — Groepsopdrachten, na bezoek aan zee).

F. EXPRESSIE.

Opdrachten als

1. Ik ga wel eens / nooit in een onbewaakte zone zwemmen omdat.....

2. Ik zou ook wel / geen redder willen worden, omdat .....

3. Onze kust is een gevaarlijke / veilige kust voor zwemmers, want .....

4. Als er een omhaling gebeurt ten voordele van de reddingsdiensten geef ik graag ook wat / niets, want .....

G. OPDRACHTEN (facultatief !)

a) In de reportage wordt gezegd :

1. Heeft u er enig idee van hoeveel mensen er aan het strand zijn ?

2. De toeloop is geweldig vandaag.

3. De plaatsen die geschikt zijn om te baden werden afgebakend.

4. Een redder moet een ernstige opleiding krijgen.

Kan jij het anders zeggen ?

5. De gemeentebesturen en de provincie stellen de nodige fondsen ter beschikking.
6. We nemen geen risico's.
7. We doen wel eens een vergeefse reis.
8. Kijk, er steekt nog een sloep in zee.

b) Van een heel korte zin werd een lange zin gemaakt.

Ik ga.

Ik ga naar zee. (Of : Ik .....).

Morgen ga ik met de trein naar zee.

Als het goed weer is, ga ik morgen met de trein naar zee.

Doe dat ook eens met : (kies er **twee**)

Hij loopt — Jan fietst — Greta koopt — Wij praten.

Bedenk nu zelf een heel korte zin, Maak er een lange zin van.

c) En nu omgekeerd : uit een lange zin de kern halen !

1. Tot laat in de avond speelden de kinderen op het overdrukke strand.
2. Vanuit de helikopter zag de piloot ontelbare auto's.
3. Die morgen reden ontelbare auto's in eindeloze slierten langs de blinkende wegen naar zee.
4. In de kruidenierswinkel op de hoek kocht Jan vanmorgen voor vijftig frank brood, dranken en snoepjes.

Die lange zinnen moet je nu **afbreken** tot er alleen maar de kern van de zin overblijft. Maar pas op, als je een stuk wegdoet, moet de rest nog begrijpelijk blijven !

Voorbeeld : De plaatsen die dus het best geschikt zijn om te baden, werden afgebakend.

Het kleinste stuk van die zin, dat ons toch nog voldoende vertelt, noemen we de kern van de zin. Die kern is hier : **De plaatsen werden afgebakend.**

H. INTEGRATIE.

- a) Vergelijken van de gegevens die de leerlingen hebben opgeschreven met de "verworven" kennis uit het luisterspel.
"reddingsdiensten aan onze kust ?"
Weet je er nu meer over ?
- b) Weet je nu **alles** over die reddingsdiensten ? Welke vragen had de reporter volgens jou nog kunnen stellen ? (Kan aanleiding zijn tot groepsopdracht : bezoek aan hulppost).
- c) Mogelijke opdracht (in de klas, na het bezoek aan zee) : opsporen in de bibliotheek van jeugdlectuur waarin reddingsoperaties aan zee voorkomen.

NOOT

1. Het is ook mogelijk van de tekst van de reportage te vertrekken, en die dan expressief te laten lezen (kan gebeuren door zes leerlingen. De rest van de klas is dan luistergroep. In dat geval moet het hele schema van de les enigszins worden gewijzigd).
2. Wanneer tijdens het verblijf aan zee toevallig een bezoek werd gebracht aan een hulppost of wanneer er met een redder werd gepraat moet het lesschema eveneens worden aangepast.

E. 2. LANGS DE WEG

VOOR DEZE TAKEN ZIJN GEEN DRUKWERKEN VOORZIEN.

1. Deze wegwijzer staat ergens aan de kust. Hij wijst in noordoostelijke richting. In welke gemeente staat hij? (raadpleeg je atlas)

2. Een Amerikaan die aan de kust is, ziet deze wegwijzer. In Amerika drukt men de afstanden in andere maten uit. De Amerikaan raadpleegt daarom zijn tabelletje :

1 inch = 25,4 mm
1 foot = 30,48 cm
1 yard = 91,44 cm
1 mile = 1 609 m

“Ja,” zegt hij, “dan is het tot Oostende nog ongeveer ..... miles”.

3. Voor die Amerikaan ligt Oostende dichterbij — verder af — even ver als voor een Belg.

4.

Deze wegwijzer staat ergens aan de kust. Waar staat deze wegwijzer? (raadpleeg je atlas).

5. En deze ?

6. Hoe rijd je naar zee ?

Als je van Antwerpen naar Oostende rijdt, kan je verschillende wegen volgen. Beschrijf eens 2 verschillende wegen. (raadpleeg je atlas).

a) Antwerpen ..... Oostende.

b) .....

7. Welk is de kortste weg ?

E. 3. AANVULLENDE GEGEVENS

Materieel dat in verdere rekenlessen kan worden aangewend (rekenen met grote getallen; interpreteren; curven en diagrammen opstellen; e.d.).

A. UITBREIDING BIJ DRUKWERKEN 5, 6, 14 (1)**1. Aantal overnachtingen (in alle vormen van logies) aan de kust van Belgen en buitenlanders (2)**

1975	Kuststreek
Januari	87
Februari	86
Maart	271
April	1 007
Mei	1 200
Juni	1 739
Juli	5 834
Augustus	5 292
September	1 040
Oktober	215
November	169
December	232

2. Aantal overnachtingen van buitenlanders aan de kust (in alle vormen van logies) (2)

Land van gewone verblijfplaats	Kust 1974	Kust 1975
Duitse Bondsrepubliek	763	821
Oostenrijk	16	11
Gr.-Brit. en N. Ierland	591	729
Denemarken	4	3
Spanje	7	8
Frankrijk	432	452
Griekenland	3	3
Ierland	2	3
Italië	21	23
Luxemburg (Gr.-H.)	135	134
Noorwegen	2	2
Nederland	291	283
Portugal	1	1
Zweden	5	4
Zwitserland	12	8
Turkije	1	1
U.S.S.R.	1	1
Andere landen in Eur.	9	10
Azië	28	31
Afrika (- Zaire)	7	7
Zaire	11	11
Canada	8	4
V.S. van Amerika	54	12
Mid.-Am. en Mexico	4	-
Zuid-Amerika	2	1
Oceanië	4	1
Vaderlandlozen	-	-
Totaal buitenland :	2 413	2 564

(1) Bron : Belgisch Toerisme in . . .
Commissariaat-Generaal voor Toerisme
Ministerie van Verkeerswezen en van PTT

(2) In duizendtallen

3. Evolutie van het aantal overnachtingen aan de kust (in duizendtallen) :

Vreemdelingen			Belgen			Totaal		
1974	1975	evolutie in %	1974	1975	evolutie in %	1974	1975	evolutie in %
Toeristisch jaar — Kalenderjaar								
2 413	2 564	+ 6,3	14 010	14 608	+ 4,3	16 423	17 172	+ 4,6
"Seizoen" — periode juni - september								
1 901	2 037	+ 7,2	11 330	11 613	+ 2,5	13 231	13 649	+ 3,2
"Buitenseizoen"								
512	528	+ 3,1	2 681	2 996	+ 11,7	3 192	3 523	+ 10,4

4. Aantal overnachtingen per toeristische streek (in duizendtallen)

	Kust	Ardennen- Maas	Kempen	Kunststeden	Andere toeristische gemeenten
1966	15 739	2 807	1 112	2 929	1 066
1967	16 708	3 049	1 257	2 975	1 188
1968	16 541	3 088	1 395	2 820	1 157
1969	16 833	3 307	1 636	2 860	1 363
1970	17 110	3 534	1 626	2 967	1 594
1971	17 203	3 793	1 869	2 927	1 670
1972	16 014	4 110	1 790	2 890	1 712
1973	16 597	4 100	1 942	3 078	1 958
1974	16 423	4 156	1 860	3 278	2 048
1975	17 172	4 541	2 058	3 387	2 342

E. 4. VISSERS, VISVANGST EN VISSEN

UITBREIDING BIJ DRUKWERKEN

1, 11 en 12

1 DE NOORDZEE

A. DE NOORDZEE IS EEN RANDZEE VAN DE ATLANTISCHE OCEAAN

Volgende tekst lezen. De woordjes die je moet invullen staan onderaan. Om in te vullen je atlas raadplegen.

Naar het noorden loopt de Noordzee met een brede toegang in de .....

Die toegang ligt tussen de Shetlandeilanden, die tot .....

behoren, en de havenstad Bergen, die in ..... ligt.

Ook in het zuidwesten staat de Noordzee met de Oceaan in verbinding.

Die verbinding gebeurt door het Nauw van ..... en het .....

Ten oosten van de Noordzee ligt de ..... Zee.

Door 3 zeestraten is die met de Noordzee verbonden :

het ..... tussen Noorwegen en Denemarken.

het ..... tussen Denemarken en Zweden.

de ..... tussen Zweden en Oost-Duitsland.

Atlantische Oceaan, Baltische Zee, Calais, Kanaal, Kattegat, Noorwegen, Skagerrak, Sont, het Verenigd Koninkrijk.

B. DE NOORDZEE IS EEN GEVAARLIJKE ZEE

AANDACHTIG LEZEN.

De lage Noordzeekust is voor de zeeman heel gevaarlijk. De zee is ondiep, het stormweer (de gevreesde "noordwester") drijft de schepen naar de kust. Daar kunnen ze stranden op zandbanken of op de ondiepe zeebodem. Dat was een buitenkansje voor de kustbewoners. Wat aan land spoelde was voor de vinder.

Maar de zeeman wordt ook flink geholpen !

(1) De *loods* leidt de schepen die een haven in- en uitvaren.

(2) In de havens worden *getijdeseinen*, *verkeerseinen* en *stormseinen* aangebracht.

(3) Door *tonnen* en *boeien* wordt de *vaargeul* afgebakend.

(4) De *vuurtorens* sturen hun lichtbundels uit.

(5) *Lichtschepen* doen dat ook. Maar ze hebben ook *geluidsinstallaties* voor het geven van *mistseinen*.

(6) De *stormwaarschuwingsdiensten* verwittigen de zeeman als er storm op komst is.

(7) Ten slotte vervullen ook de *radiokuststations* een belangrijke rol. Hun taak is erg uitgebreid. Opvangen van *S.O.S.-seinen* en uitsturen van *reddingsboten*;

uitseinen van *stormwaarschuwingen, weerberichten en ijsberichten*; de schepen helpen hun *positie* te bepalen; het geven van *radio-medische adviezen* aan schepen die geen arts aan boord hebben.

EEN GROEPSTAAK

Over de cursief gedrukte woorden ga je proberen iets meer te weten te komen. De klas wordt in 7 groepjes verdeeld. Elk groepje neemt 1 zinnetje. Over elk zinnetje wordt een duidelijke tekst gemaakt. Die wordt vóór de klas voorgelezen. De andere jongens en meisjes kunnen natuurlijk vragen stellen aan de leden van het groepje.

C. DE VISVANGST IN DE NOORDZEE

AANDACHTIG LEZEN, HET ONTBREKENDE INVULLEN.

In zee houden de vissen er hun lievelingsplekken op na. Liefst waar het niet te diep is. Niet omdat ze bang zijn te verdrinken! Maar waar het water minder diep is, vinden ze meer ..... Dat zijn allerlei kleine zwevende diertjes en plantjes. Het is het voedsel voor de vissen.

Zo'n ondiepe en planktonrijke plekken zijn de visserijgronden of .....
..... . De Doggersbank b.v. De Noordzee is er amper 20 meter diep. Dáár trekken de vissen naar toe.

De vis die alleen maar op de bodem leeft, noemt men natuurlijk .....
..... . Tot die soort behoren kabeljauw, schol, rog, wijting, schelvis en tong.

Die vissen worden met een *trawl*net (1) gevangen.

Maar er leven ook vissen tussen de bodem en de waterspiegel. Die hebben een moeilijke naam : ..... . Sprot, haring en makreel behoren tot die soort. Meestal komen ze in hele drommen voor, in "scholen".

Die vissen worden met een *drijf*net (2) gevangen.

De zee levert ook andere dieren dan alléén maar vissen.

Krab en kreeft zijn ..... , mossel en oester zijn .....

De vissen worden ook naar hun vorm ingedeeld.

Kabeljauw en schelvis zijn ..... , tong en rog zijn .....

Om in te vullen kies je uit: *bodemvis, pelagische vis, plankton, platvissen, rondvissen, schaaldieren, schelpdieren, visbanken.*

(1) Zakvormig net, 10 m lang en 1,5 m hoog. Het wordt achter een schip aan, over de bodem van de zee gesleept.

(2) Net dat op kurken drijft.

2. DE GEWONE INKTVIS OF ZEEKAT *

A. GEWOON MAAR LEZEN

3 titels. Ze passen bij de 3 teksten hieronder. Boven elke tekst zet je de juiste titel.

Kies hier : BOUW — WOONGEBIED — VOORTBEWEGING

1. ....

Inktvissen kan je in alle zeeën aantreffen. Ze houden wel het meest van de warme wateren maar toch vinden we ze ook in de Noordzee. Levend krijg je ze aan onze kust niet vaak te zien. Ze spoelen wel aan. Maar dan zijn ze dood. Op het strand kan je dan die witte kalkplaten rapen. Zo'n plaat is de schelp van de inktvis. Ze zit onder de huid op de rug. Het is de rugschelp.

2. ....

De inktvissen behoren tot de groep van de WEEKDIEREN. De slakken en de mosselen horen er ook bij. Die dieren hebben meestal een beschermende schelp. Bij de mosselen bestaat die uit 2 delen. Bij de slakken is het een slakkenhuisje. En bij de inktvissen is het de rugschelp. De grote kop van de zeeekat heeft een mondopening. Daar omheen zit een krans van "armen" of "poten". Er zijn er 10. Twee van ze zijn heel lang. Als de inktvis zijn prooi wil grijpen, dan kan hij die 2 armen heel ver uitstrekken. Aan de binnenkant van beide grijparmen zitten kleine zuignapjes. Dat moet wel. Anders zou de gladde vis heel vlug wegglijpen.

3. ....

De hele onderkant van het lichaam wordt ingenomen door een grote zak : *de mantelholte*. Die kan vooraan worden afgesloten. Daar zit immers een *trechter*. Door die trechter kan het water uit de mantelholte naar buiten worden gespoten. Dit gebeurt met grote kracht. Door de terugstoot van de waterstraal schiet het dier achteruit. Maar de trechter is heel beweeglijk. Die kan naar voren, naar achteren en opzij worden gericht. De inktvis kan dus alle richtingen uit. De zeeekat heeft ook een soort van vin die rond het lichaam zit. Die zoom houdt het dier in evenwicht. En als de zeeekat zwemt, dan gaat er een golvende beweging door de zoom. Zo kan de inktvis nog beter "sturen".

(*) **Zeeekat** : De koppotigen of inktvissen worden in twee groepen ingedeeld : de tienarmigen en de achtarmigen. De zeeekat of gewone inktvis bezit 10 armen, terwijl b.v. de octopus er slechts 8 heeft. Bij de zeeekat zijn er 2 extra lange grijparmen, bij de octopus zijn alle 8 armen even lang. De zeeekat is meer als vis **gebouwd**, ze is een voortreffelijk zwemmer; de octopus heeft een gedrongen vorm, het is een kruiper.

B. ANTWOORDEN VOORBEREIDEN (*)

6 vragen. Het antwoord vind je in de 3 teksten. Dat antwoord moet je niet opschrijven. Je noteert echter wel het nummer van de tekst waarin je het antwoord vond. Zet het in het hokje.

1. Is de Noordzee een "warme" zee ?
2. Is de inktvis een vis ?
3. Heeft het dier de poten (of armen) nodig om zich voort te bewegen ?
4. Komen er inktvissen aan onze kust voor ? En hoe kunnen we dat vaststellen ?
5. Wat helpt de zwembeweging nog vlotter verlopen ?
6. Zijn al de "armen" van de zeekat even lang ?

(*) De antwoorden worden nadien besproken.

3. DE MOSSEL

Een mosselkwis.

VOORBEREIDING

Je hebt misschien al wel eens een kwis meegemaakt. Of gezien op de televisie. Je weet hoe het gebeurt. Er zijn 2 groepen die het tegen elkaar opnemen. Er is een voorzitter en een jury. Maar die wedstrijd moet je vooraf voorbereiden. Daarom de volgende vragenreeksen.

EEN VOORSTEL

Groep A bereidt de A-vragen voor.

Groep B bereidt de B-vragen voor.

Groep C bereidt alle vragen voor. Die groep bestaat immers uit de voorzitter en de juryleden.

HET REGLEMENT

Het reglement voorziet dat de juryleden, en zij alléén, beslissen of het punt wordt toegekend. Ze letten ook op de klok, want voor ieder antwoord krijgt men 1/2 minuut om na te denken. Is het antwoord goed dan krijgt de ploeg van de ondervraagde 1 punt. De voorzitter schrijft de score op het bord. Is het antwoord fout, dan mag een ander uit de groep de vraag oplossen. Maar een juist antwoord is dan maar 1/2 punt waard.

REEKS A

A1 Waar komen de mosselen aan onze kust voor ?

A2 Hoe komt het dat we mosselen zelden *op* of *in* het zand vinden ?

A3 Hoe slaagt een mossel erin zich vast te hechten ?

A4 Mosselen zijn weekdieren, net als slakken. Waarom zijn ogen en voelhorentjes bij de mossel overbodig ?

A5 Hoe ademt een mossel ?

A6 Waarom moeten de mosselen heel wat zeewater verwerken ?

REEKS B

B1 Als we mosselen eten, spreken we van het kleine, donkerbruine "tongetje" van de mossel. Wat is dit in feite ?

B2 De voet van de mossel speelt geen rol bij de voortbeweging. Welke rol speelt hij dan wel ?

B3 Vertel in enkele woorden hoe de mossel zich voedt.

B4 Wat noemen we de "mantel" van de mossel ?

B5 Waar haalt de mossel het materiaal om de schelp op te bouwen ?

B6 Welk gebied van de Noordzeekust is vooral bekend om zijn fijne mosselen ?

E. 5. DIA'S EN BANDMONTAGE : IN DE VISMIJN VAN NIEUWPOORT
--

OVERZICHT

Fragment op band	Inhoud	Duur	Dia's	In deze bundel op pag.
A	1. Liedje : "Al die willen naar Island gaan" 2. Overzicht : van aankomst van het schip tot de verkoop in de vismijn.	1'45 1'47	A1 t/m A7	E.5/3
B	Geluidsbeeld van een verkoop in de vismijn	3'26	B1 t/m B6	E.5/3
C	Toelichting i.v.m. de verkoop door de directeur van de vismijn.	1'36	C1	E.5/4
D	Soorten vis (commentaar van leerkracht)		D1 t/m D8	E.5/4
E	Inktvis in de vismijn !	2'15	E1 t/m E4	E.5/5
F	Vraaggesprek met vissorteerder (dialect !) & toelichting van de directeur van de vismijn	4'07	F1 t/m F6	E.5/6
G	Vraaggesprek met visser (dialect !)	3'43	G1 t/m G4	E.5/7
H	Vraaggesprek met tolbeambte	1'03	H1 H2	E.5/8
	Op een vissersboot (inrichting, e.d.)		I 1 t/m I17	E.5/9
J	Vraag aan de directeur i.v.m. het bepalen van de vertrekprijs bij de verkoop	1'09	-	E.5/10
K	Idem i.v.m. minimumprijs van de vis.	3'09	-	E.5/11

TEN GELEIDE

A. WANNEER KUNNEN DE DIA'S EN INTERVIEWS WORDEN INGESCHAKELD ?

1. Bij het verstrekken van informatie (b.v. volgend op het bezoek aan de vissershaven en vismijn van Nieuwpoort).
2. Bij de bespreking van de opdrachten bij drukwerken 11, 12 en 13 (aanvulling en/of uitbreiding).

B. TECHNISCHE INFORMATIE.

De diverse interviews (zie E.5/1) werden telkens van elkaar gescheiden door een strookje. Dit laat uiteraard een selectie toe.

Snelheid : 9,5 cm

C. OPZET

1. De interviews werden letterlijk uitgetikt.

Na het beluisteren van een fragment zal een en ander allicht moeten worden herhaald, samengevat, . . . (streektaal !).

Aan de hand van die teksten kan de leerkracht eventueel zelf zorgen voor een begeleidend commentaar bij de dia's.

2. Hoe kunnen dia's en interviews worden gebruikt ? (Suggesties).

a) Dia's & bijhorende interviews ("radiovisie-systeem").

Het spreekt vanzelf dat niet alle fragmenten na elkaar worden beluisterd. Wie echter enkele fragmenten na elkaar wil brengen, kan gebruik maken van de bindtekst tussen de verscheidene interviews. De voorgestelde bindtekst is uiteraard slechts een suggestie !

b) Dia's zonder interviews met commentaar van leerlingen en leerkracht.

— Nadat de leerlingen rustig de kans krijgen het dia te bekijken, worden ze zo intens mogelijk betrokken bij de instructie. Vragen die daarbij geregeld naar voren zullen komen :

- "Wie wil er wat zeggen over dit dia ? "
- "Wat gebeurt er daar, denk je ? "
- "Wie weet daarover iets meer ? "
- enz.

— Het is ook mogelijk groepjes leerlingen vooraf informatie te laten opzoeken bij een bepaalde dia. Tijdens de projectie brengt de groep de gegevens naar voren. Die informatie kan dan worden aangevuld door de leerkracht.

c) Fragmenten beluisteren zonder dia-projectie (zie ook D).

d) Verdere mogelijkheden.

Dia's + bijhorend interview, gevolgd door een 2de projectie van diezelfde reeks dia's met een actieve inbreng van de leerlingen.

D. BELANGRIJK !

- Het is wenselijk dat de leerkracht de inhoud van de fragmenten vooraf kent.
- De diverse interviews lijken ons niet geschikt om er luisteropdrachten aan te verbinden. (*geen A.V.N. !*). Wel kan na de beluistering naar de inhoud worden gevraagd en dit om een meer gerichte luisterhouding te bevorderen.
- De leerkracht maakt een passende selectie uit het geboden materieel. En in functie van het tijdstip of van het peil van de klas zal de inhoud van bepaalde fragmenten beter door de leerkracht naar voren worden gebracht. (B.v. fragmenten J en K).
- Een synthese en een uitbreiding i.v.m. de vismijn en de bedrijvigheid aldaar vindt u op pag. C.5/5.

Leerkracht : Meisjes en jongens, in de vakantie trok ik met een vriend naar de vismijn te Nieuwpoort. We hadden een fototoestel en een bandrecorder bij ons. En . . . we hebben geprobeerd de verkoop in de vismijn met aandacht te volgen. Maar écht dat was niet zó makkelijk ! Aan de directeur van de vismijn, de heer Verbanck vroegen we wat er gebeurt als een schip binnen vaart. Maar eerst hoor je nog een oud zeemanslied "Al die willen naar Island gaan".

---

interview A

- dia A1 *We zijn vandaag dus maandag. We staan met een vaartuig of 5 op de markt hier op het ogenblik. De andere zijn nu allemaal op zee. Die zullen dus woensdag of vrijdag verkopen. Er zijn er al binnengekomen zaterdagmiddag. D'r zijn er binnengekomen zondagmorgen. Er zijn er binnengekomen deze nacht.*
- dia A2 *Wanneer die mensen binnenkomen na een vangst van 3, 5, 8 dagen . . . het eerste dat ze dus moeten doen dat is op het bestaande bord daar in de vismijn hun nummer van het vaartuig vermelden en de vangst erbij zetten, zoveel bennen vis, zoveel kilo tongen.*
- dia A3 *Waarvoor is dat nodig ? In de eerste plaats om de handel in te lichten wat er op de markt zal zijn die maandagmorgen en ten tweede voor de groep vissorteerders. Het zijn 2 ploegen dus. Twee ploegen die de vis sorteren, elk heeft zijn cliënteel en die bepalen dan het uur waarop de bemanning moet terugkomen om de maandagmorgen vroeg het vissorteren, het lossen van het vaartuig te beginnen.*
- dia A4 *Dat is wat je nu allemaal ziet. Die mensen zijn allemaal bezig. Er zijn er vanaf half 5, 6 u., die begonnen zijn volgens de grootte van de vangst en die dus bezig zijn de vis te sorteren.*
- dia A5 *Die vis wordt dus gesorteerd in de vismijn gebracht. Wordt door stads-*
- dia A6 *personeel gewogen, wordt uitgesteld volgens grootte, volgens kwaliteit bij mekaar te zetten : platvis bij platvis, tongen bij tongen, enz. . . .*
- dia A7 *En om 8 u. begint dan dus telkens de verkoop, zowel maandag, woensdag en vrijdag.*
-
-

Leerkracht : Laten we dan nu maar eens zien en horen hoe zo'n verkoop in de vismijn van Nieuwpoort gebeurt . . .

---

interview B (montage verkoop)

- dia B1 *lawaai in vismijn*
(sirene op de achtergrond)
"Da's het signaal van het begin van de vismijn, hee ?"
(sirene klinkt door)
- dia B2 *fluitsignaal*
klankbeeld
- dia B3
- B4
- B5
- B6 elke dia ca. 30"
-
-

Leerkracht : Begrepen ? Ik niet !

Ik heb wel gehoord dat de visafslager getallen afroept, maar 't blijft koeterwaals voor me. Even uitleg vragen aan directeur Verbanck. Misschien kan die ons een en ander verklaren.

interview C	Het is het volgende. De vis wordt nog altijd verkocht hier in Nieuwpoort, precies zoals in andere hallen in Oostende en in Zeebrugge op de oude manier die een klein beetje naar de folklore leidt, vermits men in andere grote havens sommige vissoorten, en garnalen ten andere ook, verkoopt met een klok zoals op de groenteveilingen. <i>Hier gebeurt het nog altijd met een mens, een afslager die zijn liedje aframmelt dat voor u Chinees leek te zijn.</i>
dia C1 afslager = man met geruite pet achter de directeur van de vismijn.	Het is geen Chinees, absoluut niet. Het is het volgende. In een dalende lijn komt hij naar beneden. I.p.v. dat hij naar omhoog gaat voor de prijs, komt hij naar beneden. Om een voorbeeld te geven. Een mand vis die we trachten te schatten aan een waarde van 500 fr., dan zet die afslager dat in aan 800 fr. Dan komt hij naar beneden met 10 fr. In die zin dat hij werkelijk zou moeten zeggen : 800 fr., 790, 780, 770, dat duurt veel te lang. Dat is vereenvoudigd tot het volgende : 800 , 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 700 , 9, 8, 7, 6, enz. . . . Dus die 9, 8, 7, dat zijn de tientallen tussen de twee honderdtallen. En dat gebeurt zo voor al onze vissoorten.

(roep "afslager")

Leerkracht : Wie wil kopen, roept zijn naam of slaakt gewoon een kreet. Dus als je een veiling bijwoont . . . mondje dicht of je stapt met een partij vis naar huis. De afslager kent meestal de klanten. Hij herhaalt de naam van de koper *en bij de partij vis wordt een briefje gelegd met de naam van de koper erop. Hier is het groothandelaar Messiaen die heeft gekocht.*

dia D1

Wat werd er zoal verkocht die dag ? Natuurlijk tong en . . .

dia D2

kabeljauw

dia D3

krabben

dia D4

zandhaai

dia D5

rog

dia D6/7

allerhande weekdieren

dia D8

tarbot

Leerkracht : Maar wat je misschien niet verwacht op de vismijn is . . . luister maar naar de heer Verbanck, directeur van de vismijn.

interview E

dia E1

Dat is dus inktvis. En dat werd anders nooit of nooit meegebracht om te verkopen in vismijnen, op markten of gelijk waar. Maar dat is nu eigenaardig genoeg een commerciële vis geworden. Waarom ? Omdat er in ons land tal van Italianen zijn, tal van Spanjaarden die dat nemen en die dat vangen in hun streek, t.t.z. in Italië en overal en waar dat ginder een "delicatesse" is.

dia E2

dia E3

dia E4

En die zijn dat beginnen vragen en beginnen opkopen in zoverre dat de groothandel daar nu export kan aan doen. Hoe eigenaardig dat het ook moge klinken. En het is nog maar de 2de of 3de maal dat er vaartuigen zijn die zeggen : "We zullen op die inktvissen gaan vissen". *Met het gevolg, u ziet het dat we onze vismijn, om te kunnen proper houden, eerst nat spuiten* voor de zwarte stof dat die vissen afgeven, hee, want dat trekt in de grond en ge krijgt het er nog moeilijk uit. En dat wordt door de groothandelaars opgekocht en geëxporteerd, 't zij naar Italië, en er is me zelfs gezegd dat er vraag is naar Canada. Wat gebeurt er nu daarmee als dat opgekocht wordt ? Dat wordt in diepvries gestoken, mag niet gewassen worden, wordt in blokken diepgevroren en wordt dan verstuurd naar ginder. Maar er zijn ook instellingen in ons land zelf. Hoeveel Chinese restaurants hebben we nu niet waar er een heel andere manier van eten klaargemaakt wordt dan wij altijd gewoon zijn in België.

Dat gaat er ook naartoe.

En dat is nu verleden week hier verkocht geweest in de vismijn aan 400, 350 en tot 450 fr.

Dus dat is 8 à 9 fr. per kilo. Sommige perioden van het jaar komt dat nogal veelvuldig voor op onze kust. En er zijn nu al vaartuigen die gezegd hebben : "Voilà die vis komt veelvuldig aan onze kust in een periode dat er andere vis heel weinig is, in een slechte andere visperiode. Toekomend jaar zullen we ons daarop specialiseren". Wie weet dat het geen nieuwe uitkomst is voor onze kleine visserij.

Leerkracht : Vis sorteren is een belangrijk en moeilijk werkje. Even horen wat een vissorteerder daarover vertelt. En ook de vismijndirecteur komt aan het woord. Met heel veel aandacht luisteren want de vissorteerder spreekt zijn dialect of streektaal ! En het is geen Antwerps !

interview F

- dia F1 "Welke vis hebt u hier gesorteerd ?"
- dia F2 Welke vis : Dat is lang om zeggen, hee. *Er zijn verschillende soorten bij. Platvis, wij noemen dat ronde vis hier. We hebben wijting, roodbaars, van alles. De tongen zijn vooraf gesorteerd. Die liggen afzonderlijk, hee.*
- dia F3 "Hoe sorteert u die vissen ?"
- Die tongen worden in 6 soorten gesorteerd.
Dus van groot tot klein. D'r zijn 6 soorten in. Dat is meer volgens gewicht zo, hee, 2 in een kilo, 3 in een kilo, 4 in een kilo, 5 in een kilo en kleiner dan zo, hee. *Maar die platvis wordt in 4 soorten gesorteerd.* B.v. dat wordt niet gesorteerd. Dat is minder waarde. Groot en klein dat gaat al te samen. ... Niet laat ... we zijn maar begonnen om 6 u. D'r is zeer weinig vis. Jaren terug iedere maandagmorgen, dat was om 2, 3 uur. Er was veel meer vis dan nu. Nu is er zo weinig vis, dat we om 6 uur ... Kijk over een kwartier hebben we gedaan ... Dat vermindert van jaar tot jaar, hee.
De modernisatie. Een nieuw systeem dat uitkomt en de eerste jaren is het verschrikkelijk goed. Maar daarna krijg je de terugslag. Alles is uitgevist tot op de draad. 't Is omdat het kapot gevist wordt, hee. Dus de broedbanken waar ze broeden. B.v. voor, laat ons zeggen een 10 of 12-tal jaren, kleine tongen die niet kunnen dienen : manden ! Nu zie je dat niet meer. Dat is weg ! Dat is zodanig geëvolueerd dat dat kapot getrokken is door die netten ! Er is geen groei meer !
Voor ons zit er geen toekomst in, hee. Als ik 20 jaar jonger was, ze zouden me niet meer krijgen op de kaaien, want je ziet wel. D'r zit geen toekomst in.
Ja, ja, jong ... dat is zo. Vroeger hadden die schepen allemaal veel tong mee. Veel. Nu zie je dat meer sporadisch ofwel moeten ze er heel ver achter gaan. Die grote schepen, die moderne schepen die gaan heel ver en dat is nog betrekkelijk goed. 't Heeft ook beter geweest. Het vermindert ook. "Wat gebeurt er precies aan boord met de vis voor die naar hier komt ?"
- Telkenmale dat het net opgehaald wordt, wordt dus de vis in manden opgepikt door de bemanning en de vuilnis die in het net ook zit wordt overboord gegooid. Dan wordt die vis gegut. En vis gutten is dus met een mes een snede geven waar de ingewanden zich bevinden en de ingewanden worden weggegooid. Dan wordt die vis gewassen en die wordt dan nadien, met ijs gemengd, in de verschillende bakken in het visruim weggestopt. De tongen die worden natuurlijk in het ruim van de tongen gestoken. De pladijs wordt in deze bak gestoken. Rogvis b.v. wordt niet bij pladijs en niet bij tong gemengd.
- dia F5 *En als het vaartuig dan terug binnenkomt, dan doet men die bakken open, die visruimen open en haalt men daar de tongen uit.*
- dia F6 *Wat moeten de vissorteerders dan nog verder doen ?* Die tongen worden dan nog verder gesorteerd in 6 soorten. En dan zult ge verder horen als de verkoop begint dat er zal afgeroepen worden : tongen 1ste soort, tongen 2de soort, de 3de, de 4de, de 5de en de kleine. Dat wil dus niet zeggen de kwaliteit van de tongen, dat wil zeggen de grootte. B.v. tongen van 4de soort zijn tongen van 4 stuks in een kilo; 5de soort is 5 stuks in een kilo, enz. Wanneer we de pladijs verkopen, zeggen we : de grote platen, dan zeggen we de drielingen. Drielingen dat is de middensoort, en de kleintjes. We hebben grote wijting, kleine wijting. Zie je ? Dat wordt dan allemaal verder gesorteerd door de vissorteerders.

Leerkracht : Natuurlijk hebben we ook met een visser gepraat.
Luister maar.

interview G	
dia G1	<p><i>"Wanneer bent u aangekomen ? "</i></p> <p>Om 12 u. deze nacht.</p> <p><i>"Wanneer bent u vertrokken ? "</i></p> <p>Dinsdag. Dinsdag die laatst voorbij is. We zijn zo een kleine week weg, hee.</p>
dia G2	<p><i>"En hoe was de vangst ? "</i></p> <p>De vangst was mager. Er wordt maar meer en meer gevist op alles en de visserij vermindert, hee.</p> <p><i>"Wat lost u vandaag ? "</i></p> <p>Vandaag lossen we 300 kilo tong en 10 bennen vis. Dan zijn er 5 bennen minderwaardige kwaliteit. Vers genoeg hoor, maar zandhaai die niet in trek is, Dàt kun je nog vangen, hee.</p> <p><i>"Met hoevelen bent u aan boord ? "</i></p>
dia G3	<p>Met 4 mensen. <i>Dat wordt een zware taak, hee.</i> Die moeten de vis kuisen, wassen, darmen uithalen. De netten vermaken. Het is niet altijd gescheurd, hee, maar alle 3 u. wordt het net ingehaald. Alle 3 u. En dan is er 1 u. werk. Als er geen misère is, is er 1 uur normaal werk. En als het werk voorbij is, als er eetmaal is, dan wordt er gegeten, koffie gemaakt door 1 persoon die het eten klaarmaakt. Dan wordt er gegeten. En dan ga je de wacht op. Elk z'n toer. Da's nog voor 2 uur, hee. Dan kunnen we 2 uur rusten, 1 1/2 uur. Elk z'n toer. Als je met 4 man vaart, dan is het alle 12 u. dat je 3 u. moet staan, hee.</p> <p><i>"Hoe was het weer deze week, toen u bent gaan varen ? "</i></p> <p>Deze week was het 's nachts stief koud en overdag stief warm. Da's ook niet altijd goed.</p>
dia G4	<p><i>Is er nog toekomst voor de visser ? Zou u uw zoon b.v. aanraden visser te worden ? "</i></p> <p>Ja, dat is te zien hoe bekwaam die jongen is op school, hee. Als die jongen bekwaam is op school dan is er toekomst. Ik zou toch aanraden van mijn eigen kind niet op die zee te laten zwalpen. Gezien het land . . . er op het land zoveel geld te verdienen is als op zee. En dat er maar 8 u., en 7 u. en 6 u. gewerkt wordt, waarom je eigen kinderen in dat zware labeur storten ?</p> <p>Nou de kleine visserij dat is een probleem geworden, hee. De betalingen worden zo groot. De onkosten, hee.</p>

Leerkracht : Op de kade ontmoetten we een tolbeambte. En als je denkt dat die wat met de vis te maken heeft, ben je er glad naast !

interview H

dia H1

"Meneer, u is douane en u bevindt zich hier ook in de vismijn. Wat komt de douane hier eigenlijk doen ?"

Wij komen nazicht vragen om te zien hoeveel brandstof ze nog nodig hebben. En hoeveel brandstof dat ze nog over hebben in hun tank als ze van zee terugkomen.

"Waarom die brandstof ? Het zijn toch vissers ! Ik dacht dat u voor de vis kwam, maar u komt voor de brandstof !"

Ik kom niet voor de vis omdat de brandstof hun geleverd wordt met vrijstelling van taks.

"En zij zouden die eventueel kunnen verkopen in het buitenland ?"

En zij zouden die eventueel kunnen uittanken en thuis gebruiken of verkopen, verder verkopen hee.

"U heeft dus met de vis niks te maken ?"

Met de vis hebben we niks te zien. En dan hebben we ook nog . . . als ze teveel proviand over hebben van de taksvrije sigaretten, moeten wij die onder zegel zetten.

dia H2

"En die mensen moeten een lijstje invullen geloof ik ?"

Ja, die moeten dat in feite zelf invullen, maar ja, er zijn er veel die niet weten hoe dat gaat en dat doen we dan een beetje zelf om die mensen te helpen, hee !

"Da's fijn !"

Want die hebben ook al werk genoeg. En hebben het lastig genoeg zo, hee.

REEKS DIA'S I.V.M. EEN VISSERSVAARTUIG

Sluit nauw aan bij drukwerk 13.

De tekst op pag. C.5/6 kan hier passend worden verwerkt.

Nadat de leerlingen diverse details hebben ontdekt en gecommentarieerd, kan de leerkracht informatie verstrekken.

diareeks I

I 1	Onderhoud aan dek.
I 2	In de vissershaven van Nieuwpoort, vlak bij de vismijn.
I 3	Lage tij. Hoe zie je dat ?
I 4	Machinekamer.
I 5	Stuurhut.
I 6	Modern uitgerust met ingewikkelde toestellen om o.m. de diepte te meten en de richting te bepalen.
I 7	Zeekaart.
I 8	Bergruimte voor kledingstukken.
I 9	Bergplaats voor het materieel.
I10	"Woon"- en slaapvertrek.
I11	Waarom werden die houten latten op de tafel aangebracht ?
I12	De vaste kooi.
I13	De "keuken".
I14	Commentaar overbodig !
I15	Deel van het dek.
I16	IJs in het ruim laden. Bijna klaar voor een volgende reis !
I17	Idem : detail.

Leerkracht : Tijdens ons bezoek aan de vismijn stelden we ons toch nog enkele vragen. Bij voorbeeld "Wie bepaalt nu de vertrekprijs bij de verkoop ? En is er geen minimumprijs ? Of brengt de afslager de prijs altijd maar lager totdat er een koper wordt gevonden ?"

We vroegen het aan directeur Verbanck.

---

interview J	De afslager die bepaalt zelf de vertrekprijs. Het is daarom dat we voordat de markt begint dat we toch zo'n klein beetje steekproeven houden tussen de groothandelaars wat de prijzen vandaag werkelijk kunnen zijn. Voor wat de tongen betreft, speelt dat een grote rol want dat kan zo 20 en 25 fr. per kilo verminderen of verhogen de ene dag tegen de andere. Je zult misschien vragen waarom, hoe komt dat . . . dat is volgens de aanvoer. Niet alleen voor ons kleine Nieuwpoort, ook niet voor Oostende en Zeebrugge maar vooral de Hollandse havens. Die staan met een enorme vloot die tongvisserij bedrijft en als er daar een aanvoer is van meerdere duizenden en duizenden kilo tongen dan zakt die prijs met meerdere fr. per kilo. Dus we moeten zo'n klein beetje voordat de markt begint, ons lichtje opsteken bij de groothandelaars en zo vragen wat zou het zijn voor dit, wat zou het zijn voor dat. Da's een klein beetje het werk van ons achter de schermen.
-------------	---

Leerkracht : De heer Verbanck vertelde ons ook dat er een minimumprijs bestond. Maar wat gebeurt er nu met de vis die niet wordt verkocht aan de minimumprijs ?

interview K	<p>Da's een interessante vraag dat u me daar stelt en ik ben gelukkig u daarover te kunnen inlichten en wel in die zin dat we, jaren geleden stonden we zonder minimumprijzen, t.t.z. wanneer er een overvloed van vis was dan begon de afslager aan een zekere prijs en die zakte maar dat hij aan 20 fr., 19, 18, 17, 16, tot aan 10 fr. kwam voor een mand vis, hetzij pladijs, kleine roggen of andere soorten. Dat hebben we meegemaakt en het is meermalen voorgevallen dat de huurprijs om de mand te huren, want de visser die moet die manden huren daar betaalt hij nu op het ogenblik 6 fr. voor. Vroeger was dat 4 fr., 5 fr., enz., en het is heel dikwijls gebeurt dat we soms maar juist de prijs kregen van het huurgeld van de mand.</p> <p>Gelukkig, ik zeg gelukkig is die tijd voorbij. En in de eerste plaats door de Rederscentrale van Oostende. Dus Rederscentrale, het woord zegt het zelf is een vereniging van alle reders, werd er een stelsel in voege gebracht om daar minimumprijzen in te krijgen. In die zin dat voor bepaalde vissoorten er prijzen vastgesteld werden. De afslager komt aan die prijs en stopt. Geen enkele handelaar kan nog nadien die vis krijgen of kan vis krijgen aan een lagere prijs dan dat die vis is. En we stonden in het begin daar allemaal een beetje afwerend tegenover want iedereen zegde "De markt moet vrij blijven, de markt moet si, de markt moet la", maar we moeten zeggen en gelukkig, iedereen heeft zich eraan aangepast.</p> <p>Want een handelaar die moest kopen of die vis kocht, ik zal nu een prijs zeggen, b.v. aan 200 fr. voor een mand die stond altijd met de schrik op het lijf dat zijn concurrent een half uur later diezelfde vis kon krijgen aan 80 fr. voor 1 mand. En dat hij dan natuurlijk goedkoper kon afzetten. Wanneer nu de minimumprijzen vastgesteld zijn in de eerste plaats door de Rederscentrale dan was dat ook tevens een ruggesteun voor alle andere handelaars want als ze kwamen aan een prijs, ik noem nu 200 fr. per mand vis, dan wisten ze bij voorbaat dat hun concurrenten of andere handelaars ook geen vis konden krijgen aan minder dan 200 fr. Dus was er geen gevaar. Wat gebeurde er dan met de vis, want het gebeurde heel dikwijls dat er dan toch niemand riep wanneer we aan die vastgestelde prijs kwamen, die vis werd verwezen naar de vismeelfabriek.</p>
-------------	--

Noot : Meer informatie hierover vindt u op pag. C.5/5.